

อิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อชีวิตของผู้สูงอายุ :
ศึกษากรณีผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

นางสาวสุทัสศรี สายรวมญาติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE INFLUENCE OF KARMA BELIEF ON THE LIFE OF SENIOR PEOPLE :
A CASE STUDY OF SENIOR PEOPLE IN BAN BANGKHAE SOCIAL WELFARE
DEVELOPMENT CENTER

Miss Sutassri Sayrumyat

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Sociology

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

อิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อชีวิตของผู้สูงอายุ :
ศึกษากรณีผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคม
ผู้สูงอายุบ้านบางแค

โดย

นางสาวสุทศศรี สายรวมญาติ

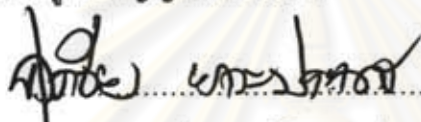
สาขาวิชา

สังคมวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

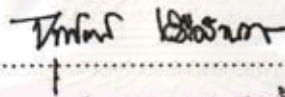
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริรัตน์ แอดสกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

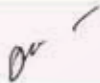

.....คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริรัตน์ แอดสกุล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สัญญา สัญญาวิวัฒน์)

สุภัทศรี สายรวมญาติ : อิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อชีวิตของผู้สูงอายุ :
 ศึกษากรณีผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค. (THE
 INFLUENCE OF KARMA BELIEF ON THE LIFE OF SENIOR PEOPLE : A
 CASE STUDY OF SENIOR PEOPLE IN BAN BANGKHAE SOCIAL WELFARE
 DEVELOPMENT CENTER) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.ศิริรัตน์
 แอดสกุล, 133 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความ
 เชื่อ ความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้ในหลักกรรมของผู้สูงอายุ ศึกษาถึงวิถีชีวิต การมองตนเอง รวมทั้งการ
 ปรับตัวของผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุใน
 ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้สูงอายุที่นับถือ
 พระพุทธศาสนาและพักอาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค จำนวน 10
 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 5 คน และผู้สูงอายุหญิง 5 คนและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคการ
 สังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)
 และการศึกษาประวัติชีวิต (Life history studies)

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อ ความเข้าใจรวมถึงการรับรู้เรื่องหลักกรรมของผู้สูงอายุนั้น ส่วน
 หนึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ทางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมตนอยู่ เช่น ความเชื่อความศรัทธาใน
 พระพุทธศาสนาที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากบรรพบุรุษเรื่อยมา พื้นฐานครอบครัวและวิถีชีวิตที่
 แตกต่างก็นำมาสู่การอธิบายหรือเข้าใจในชีวิตที่แตกต่างกันด้วย ผู้วิจัยพบว่ามีความหลากหลายในทัศนะ
 ต่อชีวิตและรูปแบบการใช้ชีวิตส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อและการให้คุณค่าในเรื่องอิทธิพลความเชื่อ
 เรื่องกฎแห่งกรรม

เนื่องจากผู้สูงอายุมีความเชื่อเรื่องหลักกรรม และถือได้ว่าหลักกรรมมีผลต่อพฤติกรรมทางสังคม
 และจิตใจของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับกับสภาพที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี พยายามที่จะ
 ทำความดี ละเว้นความชั่ว และจากการผ่านร้อนผ่านหนาวมาอย่างยาวนานทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ และ
 มีประสบการณ์ต่าง ๆ นานา เหล่านี้เองทำให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตัวในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี ความ
 เชื่อเรื่องหลักกรรมยังสามารถช่วยยกระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุอีกด้วยเพราะทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจในชีวิต
 ของตนเองมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการมีความเชื่อเรื่องหลักกรรมทำให้ผู้สูงอายุสามารถยอมรับต่อการ
 เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมรอบข้างได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ลายมือชื่อนิสิต.....สุภัทศรี สายรวมญาติ.....
 สาขาวิชา สังคมวิทยา ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา 2553

5180750624 : MAJOR SOCIOLOGY

KEYWORDS : BELIEF / KARMA / LIFE / SELF / SENIOR PEOPLE

SUTASSRI SAYRUMYAT : THE INFLUENCE OF KARMA BELIEF ON THE LIFE OF SENIOR PEOPLE : A CASE STUDY OF SENIOR PEOPLE IN BAN BANGKHAE SOCIAL WELFARE DEVELOPMENT CENTER. THESIS
ADVISOR : ASST.PROF.SIRIRATH ADSAKUL ,Ph.D., 133 pp.

This was a qualitative research, and the objectives of the research were as follows: 1. to study the beliefs, understandings, and perceptions of karma principles held by senior people in the Ban Bangkhæ Social Welfare Development Center, 2. to study their way of life, self-concept, and adaptation, and 3. to study the influence of belief in karma which has affected their adaptation at the center. Key informants were 10 seniors, consisting of five male seniors and five female seniors who are Buddhists and reside at the Ban Bangkhæ Social Welfare Development Center. Data were collected by using participatory observation, in-depth interviews, and life history studies.

The research results were as follows: beliefs, understandings, and perceptions of karma principles by senior people partially result from social and cultural perceptions, such as belief in Buddhism accumulated from the past to the present time. Different family backgrounds and ways of life also have caused different explanations or understandings of life. The researcher found that diversified attitudes toward life and lifestyle partially result from belief in and awareness of the law of karma.

As senior people have belief in karma principles, and karma principles have affected social behavior and the mind of the seniors, they have a high degree of acceptance of their existing condition at present. They try to focus on doing good things and refrain from doing bad things. As they have experienced various events for a long time, they have a lot of life experiences and, consequently, have learned to behave well in a variety of situations. The belief in karma principles can improve the mental health of seniors and it helps them increasingly understand their lives. Moreover, belief in karma principles enables seniors to better accept the changes occurring in their lives and the surrounding society.

Department : ..Sociology and Anthropology..

Student's Signature

Sutassri Sayrumyat

Field of Study : .....Sociology.....

Advisor's Signature

Sirirath Adsakul

Academic Year : .....2010.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ แอดสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดเห็น ชี้แนะแนวทาง และติดตามความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และรองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ที่กรุณาสละเวลาพร้อมทั้งให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และที่ขาดเสียมิได้คือผู้สูงอายุทุกท่านที่ให้ความเมตตาและให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัว คุณยาย คุณพ่อ คุณแม่ และพี่ชาย ที่เป็นกำลังใจสำคัญและให้การสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ด้วยดีตลอดมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
โจทย์วิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเรื่องกรรม.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	29
ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม.....	37
แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา.....	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
กรอบแนวความคิด.....	45
3 ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค.....	47
การดูแลผู้สูงอายุในสถาบัน.....	47
ประวัติความเป็นมา.....	49
มูลนิธิบ้านบางแค.....	54

บทที่	ช หน้า
4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	59
ผู้ให้ข่าวสำคัญ.....	59
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
5 ผลการศึกษาและอภิปรายผล	63
6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	80
สรุปผลการวิจัย.....	81
ข้อเสนอแนะ.....	85
รายการอ้างอิง.....	86
ภาคผนวก.....	88
ภาคผนวก ก.....	89
ภาคผนวก ข.....	115
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	133

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	คะแนนสุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย.....	2
2	ผลของกรรมชั่วและกรรมดี.....	23
3	จำนวนผู้สูงอายุบ้านบางแค.....	57
4	สรุปความเชื่อเรื่องกรรมของผู้สูงอายุ (ผู้สูงอายุหญิง).....	82
5	สรุปความเชื่อเรื่องกรรมของผู้สูงอายุ (ผู้สูงอายุชาย).....	83

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวความคิด.....	45
2	แผนที่ตั้งศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุบ้านบางแค.....	58

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมากตั้งแต่เกิดจนตาย อีกทั้งพุทธศาสนาก็มีหลักธรรมคำสอนต่างๆมากมายให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 ฯลฯ รวมทั้ง “หลักกรรม” ซึ่งประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนทั่วไปจะรู้จักคุ้นเคยกับคำนี้ และรู้สึกที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับชีวิตของตนเป็นอย่างมาก “หลักกรรม” นับเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่มีความสำคัญ เพราะเป็นหลักการที่ส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม (สุนทรียะ ชัยสัมฤทธิ์โชค, 2550:49)

ตามทัศนะของพุทธศาสนา “กรรม” มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสะท้อนหรือแสดงถึงทัศนะทางอภิปรัชญาของพุทธศาสนาในรูปของพฤติกรรมของมนุษย์ กล่าวคือกรรมเมื่อมองในแง่ของมนุษย์ ก็คือกฎแห่งความประพฤติหรือกฎทางศีลธรรมนั่นเอง กฎนี้จึงมีความสำคัญในฐานะที่มนุษย์เป็นเจ้าของกฎ และจะต้องเป็นไปตามกฎแห่งกรรมของตน ในพุทธศาสนา กรรมหรือกฎแห่งกรรมเป็นเรื่องราวที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์โดยตรง เพราะการดำรงชีวิตของมนุษย์เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลและเจตจำนงเสรีมากที่สุด ดังนั้นกฎแห่งกรรมจึงเป็นเขตแดนหรืออยู่ในวิสัยที่มนุษย์จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือเข้าไปจัดการกับมันได้ มนุษย์เป็นผู้สรรสร้างปรุงแต่งกรรมและกรรมก็เป็นเครื่องปรุงแต่งวิถีชีวิตของมนุษย์ สาระที่แท้จริงของกรรมก็คือ “เจตนา” หรือเจตน์จำนง (พินิจ รัตนกุล, 2547)

หลักกรรมคือหลักของเหตุและผลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่พบได้ทั่วไปในกิจกรรมของมนุษย์จึงเป็นกฎธรรมชาติอย่างหนึ่ง ทางวิทยาศาสตร์เรียกว่า แรงแกรงกิริยาและแรงปฏิกิริยา (action , reaction) หมายความว่าเมื่อมีการกระทำต่อวัตถุจะส่งผลให้เกิดแรงปฏิกิริยาในทิศทางตรงกันข้ามกับการกระทำอยู่เสมอ แรงแกรงกิริยาเทียบได้กับกรรม ส่วนแรงปฏิกิริยาเทียบได้กับผลของการกระทำ ฉะนั้นหลักกรรมจะมีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน คือ การกระทำ (action) ผลการกระทำ (วิบาก , reaction) และกฎการกระทำ (กรรมนิยม , law of action) (วิทยา ศักยาภินันท์, 2549:11)

โดยทั่วไป คนไทยส่วนใหญ่ที่แสดงตนว่าเป็นพุทธมามกะไม่มีปัญหาความเชื่อในเรื่องกรรม แต่มีปัญหาคือความเชื่อที่มีอยู่นั้นอาจไม่ถูกต้องตรงตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา

(สุนทรื ท. ชัยสัมฤทธิโชค,2550:51) ซึ่งกรรมที่พุทธศาสนาให้ความสนใจมากกว่า มิใช่กรรมเก่าหรือกรรมในอดีต แต่เป็นกรรมในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะพุทธศาสนาต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไข มิใช่ให้กัมหนายอมรับ (สุนทรื ท. ชัยสัมฤทธิโชค,2550:51) เรื่องกรรมนี้เป็นเรื่องของความจริง มนุษย์นั้นก็อยู่กับความจริง และหนีความจริงไปไม่พ้น แต่มนุษย์นั้นก็ไม่ค่อยชอบนักที่จะเผชิญกับความจริง (พระธรรมปิฎก [ป.อ.ปยุตฺโต],2542:42)

งานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เรื่องการสำรวจสุขภาพจิตคนไทย พ.ศ. 2551 กล่าวว่า การปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนานั้น ช่วยทำให้สุขภาพจิตของผู้สูงอายุดีขึ้น ผู้ที่นำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาชีวิตหรือการงานทุกครั้งมีคะแนนสุขภาพจิตสูงถึง 32.84 คะแนนขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่เคยนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตและการงานมีคะแนนสุขภาพจิตน้อยกว่ามากเพียง 29.10 คะแนน แสดงตารางดังนี้

ตารางที่ 1 คะแนนสุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย จำแนกตามความถี่ในการนำคำสอนทางศาสนา มาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาชีวิตและการงาน พ.ศ.2551

ความถี่ในการนำคำสอนทางศาสนา มาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาชีวิตและการงาน	คะแนนสุขภาพจิต (คะแนนเต็ม 45 คะแนน)
ทุกครั้ง	32.84
แทบทุกครั้ง	31.45
เป็นบางครั้ง	30.60
น้อยครั้งมาก	29.35
ไม่เคยใช้หลักศาสนา	29.10
ไม่มีปัญหาชีวิต/ไม่มีปัญหาการงาน	32.78
รวม	31.44

เนื่องจากผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ก่อให้เกิดการขยายตัวของเมือง ครอบครัวขยายเริ่มมีแนวโน้มกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีการย้ายถิ่นของสมาชิกในครอบครัวเพื่อไปประกอบอาชีพต่างๆ ผู้สูงอายุจึงกลายเป็นกลุ่มที่ครอบครัวและสังคมให้ความสำคัญน้อยลง อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ในปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อัตรา

การตายลดลง และระบบสาธารณสุขที่ได้ให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทำให้มนุษย์มีอายุยืน และมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงมากขึ้น ทั้งนี้รวมทั้งผู้สูงอายุด้วยเช่นกันที่นับวันจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเรื่องของผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ประหลาดและอาจต้องการความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่จะเข้ามาดูแลเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (บรรลุ ศิริพานิช, 2550)

ในสภาพสังคมปัจจุบันที่ต้องแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้สังคมรวมถึงครอบครัวมองข้ามความสำคัญของผู้สูงอายุไป และการถูกมองข้ามนี้เองทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่ไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ต่อสังคมและเป็นภาระแก่ผู้อื่น และในขณะที่เดียวกันคนรุ่นหลังก็ขาดการทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลง การให้คุณค่าและความสำคัญกับผู้สูงอายุ รวมทั้งไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้สูงอายุได้นี้เองทำให้เกิดความไม่เข้าใจ และเกิดความขัดแย้งใน ความเชื่อและความคิดเกิดขึ้น (สิริสมร สุขสวัสดิ์, 2535:2) ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีหน้าที่ต่อการอุปการะและทำนุบำรุงรักษาสมาชิกในครอบครัว การศึกษาถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับสมาชิกภายในครอบครัว จึงถือว่าเป็นสิ่งที่มองข้ามไปไม่ได้ แต่ก็มีผู้สูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัวในบั้นปลายของชีวิต กลับต้องไปอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา (พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และคณะ, 2523:42) และจากการที่ผู้สูงอายุต้องเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรานั้น ทำให้ผู้สูงอายุต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไป การที่ต้องมาอยู่ร่วมกับคนหมู่มาก ทำให้ต้องปรับตัวเป็นอย่างมากทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ในอดีตสถานสงเคราะห์คนชราเป็นบริการที่รัฐได้จัดตั้งขึ้น เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาเดือดร้อน ซึ่งสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุแห่งแรกของประเทศไทยคือ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2496 ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุตามนโยบายสวัสดิการสังคมของรัฐ โดยเริ่มเปิดดำเนินการในสมัยของนายปรกรณ์ อังศุสิงห์ เป็นอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2546 บ้านบางแค ได้ปรับบทบาทจากหน่วยงานปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุเป็นงานส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค” ปัจจุบันมีผู้สูงอายุทั้งสิ้น 227 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 71 คน และผู้สูงอายุหญิง 156 คน (ข้อมูลล่าสุดเดือนมกราคม 2553)

การที่ผู้สูงอายุต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ในช่วงสุดท้ายของชีวิต และมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจไปพร้อมกันนั้น ทำให้ผู้สูงอายุต้องหาที่พึ่งทางใจนั้นก็คือศาสนา ศาสนาถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมแห่งความสงบทางจิตใจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) ได้ให้นิยามศาสนาไว้ว่า “ศาสนา” เป็นระบบสัญลักษณ์ระบบหนึ่ง ซึ่งทำการสถาปนาอารมณ์ (moods) และแรงจูงใจ (motivations) ในมนุษย์ ด้วยการสร้างมโนทัศน์ ระเบียบของชีวิตโดยทั่วไป (อคิน รพีพัฒน์ ,2551:83)

พุทธศาสนาถือว่ามีความสัมพันธ์กับคนไทยมาโดยตลอด อีกทั้งมีหลักธรรมคำสอนต่างๆมากมายให้ได้เลือกนำไปปฏิบัติในยามที่เกิดปัญหาหรือความทุกข์ใจ หากบุคคลรู้จักเลือกนำหลักธรรมที่มีอยู่ในพุทธศาสนามาใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต หรือเหมาะสมกับสถานการณ์ย่อมสามารถบรรเทาทุกข์ให้ลดน้อยลงไปได้ ซึ่งกรรมถือเป็นหลักธรรมคำสอนที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของพระพุทธศาสนาดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น และกรรมถือเป็นหนึ่งในนิยาม 5 เนื่องจากนิยามหรือกฎธรรมชาตินั้นมีอยู่ถึง 5 กฎ ธรรมนิยามเป็นเพียงหนึ่งใน 5 กฎเท่านั้น ดังนั้น หากยึดมั่นอยู่เพียงว่า สิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปเพราะกรรม อาจจะไม่ถูกต้องนักเพราะสิ่งที่เกิดขึ้นแม้จะเป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกันแต่ก็อาจจะเกิดมาจากเหตุคนละอย่างกัน ดังนั้นในการพิจารณาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ควรนำเอานิยามทั้ง 5 มาเป็นเครื่องวัดวินิจฉัยชี้ว่า เกิดจากสาเหตุอะไร ควรจะอยู่ในนิยามไหน มิใช่ตัดสินว่าเป็นเพราะกรรมทั้งสิ้น

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญถึงอิทธิพลความเชื่อเรื่อง “กรรม” ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ได้รับความสนใจและถูกพูดถึงกันทั่วไปอยู่ในขณะนี้ แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม และเนื่องจากความเชื่อในเรื่องกรรมในปัจจุบันได้มีความคลาดเคลื่อนในข้อเท็จจริงเป็นอย่างมาก ทำให้ถูกใช้ไปในด้านลบเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าเรามีความเข้าใจในเรื่องกรรมที่ถูกต้องและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตของเราได้แล้วย่อมเกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง และยังสามารถแผ่ไปสู่อสังขารของผู้อื่นได้ด้วย ผู้วิจัยเห็นว่าผู้สูงอายุถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคมที่ควรเอาใจใส่ดูแลให้มาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัวหรือมีลูกหลานมาเยี่ยมเยียนย่อมเกิดความท้อแท้สิ้นหวัง จึงควรตอบแทนผู้สูงอายุด้วยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และการนำหลักธรรมเรื่องกรรมมาศึกษานี้ไม่ได้เป็นการตอกย้ำหรือทำให้ผู้สูงอายุเกิดความหดหู่หรือเกิดความเศร้าใจแต่อย่างใด เพราะหากเข้าใจในเนื้อหาของหลักธรรมข้อนี้แล้วนั้นจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในชีวิตและเข้าใจตนเองมากขึ้นและสามารถใช้ชีวิตในปัจจุบันปลายในสถานสงเคราะห์ได้อย่างมีความสุขที่สุดต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากศึกษาถึงอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคว่าอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมนี้จะมีผลต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุอย่างไรและมากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจในความเชื่อ ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา

ของผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักกรรม เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ต่อไป

โจทย์วิจัย

ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคที่มีความเชื่อเรื่องกรรมมีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้ในหลักกรรมของผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค
2. เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิต การมองตนเอง รวมทั้งการปรับตัวของผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกรณีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่นับถือพระพุทธศาสนาและพักอาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค จำนวน 10 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 5 คน และผู้สูงอายุหญิง 5 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการศึกษาประวัติชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละคน การศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถจำแนกผู้สูงอายุตามช่วงวัยได้ คือ วัยต้น(60-69ปี) วัยกลาง(70-79ปี) และวัยปลาย(80ปีขึ้นไป) เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านร่างกายที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรงและความมีสติสัมปชัญญะในการรับรู้และการโต้ตอบ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันมีอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจที่มีทั้งผลดีและผลร้ายต่อมนุษย์

กรรม หมายถึง การงานหรือการกระทำทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่เป็นเหตุและผลของมนุษย์ที่ได้ทำไว้แล้ว อันเป็นการกระทำทั้งดีและชั่ว ในความหมายทางธรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความตั้งใจ

วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิต แบบแผนทางความคิดและการกระทำ รวมถึงประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติและค่านิยม

การมองตนเอง หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง การให้ความหมายและการให้คุณค่าแก่ตนเอง

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลทั้งเพศหญิงและเพศชายที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และพักอาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงความเชื่อและการรับรู้เรื่องกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตและการมองตนเองของผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค
2. ทราบถึงการนำหลักธรรมเรื่องกรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการมองตนเองของผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ทำการศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องกรรม (The Karma)
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (The Ageing)
3. ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural – Functional Theory)
4. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา (Religious Belief)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวความคิด

แนวคิดเรื่องกรรม (The Karma)

ความหมายของกรรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525:18) ให้ความหมายของคำว่า "กรรม" ไว้ว่า คือ การกระทำการงาน กิจ เป็นการดีก็ได้ ชั่วก็ได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542:157-158) ได้กล่าวถึงความหมายของกรรม สรุปได้ว่า กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงานหรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะเจาะจงลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความตั้งใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม

วิทย์ วิศทเทย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก ได้แปลความหมายของกรรมไว้ว่า กรรม แปลตามศัพท์ว่า การกระทำในทางธรรมต้องจำกัดเฉพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความเจตนานั้นเอง

พระชาฎชัย อธิปัญญา (2546:40) กล่าวว่า กรรมมีความหมาย 2 นัย คือความหมายทางโลกกับความหมายทางธรรม กรรม ทางโลกหมายถึง การกระทำต่างๆ จะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ผู้ทำจะได้รับผลตอบแทนสนองตามเหตุปัจจัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

กฎหมาย วัฒนธรรม จารีตประเพณี ค่านิยมของแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนความพอใจของแต่ละบุคคล ส่วนทางธรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา

จากความหมายต่างๆข้างต้น เมื่อกล่าวโดยสรุป คำว่า “กรรม” หมายถึง การกระทำทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ ที่ประกอบด้วยเจตนาไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตาม

การจำแนกกรรม

พระพุทธศาสนาจำแนกกรรมออกเป็นประเภทใหญ่ๆไว้ 3 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทยังมีรายละเอียดปลีกย่อย ดังนี้ (อ้างใน พระชาลยชัย อธิปัญญา, 2546 : 44-45)

1. จำแนกกรรมตามคุณภาพ ได้แก่

- 1.1 กรรมฝ่ายดี / กุศลกรรม (Good Deed) ได้แก่ การบำเพ็ญบุญ กิริยาวัตร 10 และกุศลกรรมบถ 10 จัดเป็นฝ่ายบุญ-กุศล
- 1.2 กรรมฝ่ายชั่ว / อกุศลกรรม (Bad Deed) ได้แก่ การล่วง อกุศลกรรมบถ 10

2. จำแนกกรรมตามทางที่กระทำ ได้แก่

- 2.1 การกระทำทางกาย / กายกรรม (Bodily action)
- 2.2 การกระทำทางวาจา / วจีกรรม (Verbal action)
- 2.3 การกระทำทางใจ / มโนกรรม (Mental action)

3. จำแนกกรรมตามหลักเกณฑ์การให้ผล ในอังกุตตรนิกายแบ่งเป็น 12 อย่าง ได้แก่

3.1 กาลเวลาที่ให้ผล แบ่งเป็น

- (1) ให้ผลในชาตินี้ (ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม)
- (2) ให้ผลในชาติหน้า (อุปปัชชเวทนียกรรม)
- (3) ให้ผลในชาติต่อไป (อปราบรียเวทนียกรรม)

(4) เลิกให้ผล (อิโหสิกรรม)

3.2 การให้ผลตามหน้าที่ แบ่งเป็น

- (1) กรรมเป็นตัวที่นำไปเกิด (ชนกกรรม)
- (2) กรรมที่เข้าไปสนับสนุนหรือซ้ำเติมผลของกรรมเก่า (อุปัตถัมภกกรรม)
- (3) กรรมที่เข้าไปบีบคั้นผลของกรรมให้เบาลง (อุปปีฬกกรรม)
- (4) กรรมที่เข้าไปตัดรอนให้ผลของกรรมเก่าหยุดไป (อุป-
ฆาตกกรรม)

3.3 ลำดับความรุนแรงในการให้ผล แบ่งเป็น

- (1) กรรมหนักให้ผลก่อน (ครุกกรรมหรือครุกรรม)
- (2) กรรมที่ทำเป็นประจำหรือทำมากให้ผลรองลงมา (อาจิณณกรรม)
- (3) กรรมใกล้ตาย (อาสันนกรรม)
- (4) กรรมที่มีเจตนาอ่อนหรือกรรมสักแต่ว่าทำ (กัตตตากกรรม)

จากการจำแนกประเภทของกรรมให้เห็นอย่างคร่าวๆในข้างต้น ต่อไปจะขออธิบายถึงรายละเอียดเพื่อการทำความเข้าใจในหลักกรรมที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้น

1. จำแนกตามคุณภาพ มี 2 ประการ คือ

1.1 **กุศลกรรม (Good Deed)** คือกรรมหรือการกระทำที่เป็นกุศล กรรมดี การกระทำที่ดี ฉลาด เกิดจากปัญญา ส่งเสริมคุณภาพของชีวิตจิตใจ เป็นการกระทำที่เกิดจากกุศลมูล (รากเหง้าคือต้นตอของความดี) ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่

- **อโลภะ** ความไม่โลภ เป็นธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโลภะ ได้แก่
จาคะ การให้ปัน การเสียสละ สละสิ่งที่เป็นข้าศึกษาแก่ความจริงใจ คือการสละกิเลส

- **อโหสะ** ความไม่คิดประทุษร้าย เป็นธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับ โทสะ ได้แก่ ความเมตตา มีความรัก ความปรารถนาให้เขามีความสุข แม้ไม่ตรัสจิตให้

- **อโมหะ** ความไม่หลง เป็นธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความหลง ได้แก่ ปัญญา ความรู้จริง

ข. อกุศลกรรม (Bad Deed) คือกรรมหรือการกระทำที่เป็นอกุศล กรรมชั่ว การกระทำที่ไม่ดี ไม่ฉลาด ไม่เกิดจากปัญญา ทำให้เสื่อมเสียคุณภาพชีวิต เป็นการกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล (รากเหง้าหรือต้นเหตุของความชั่ว) ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่

- **โลภะ** ความอยากได้
- **โทสะ** ความคิดประทุษร้าย
- **โมหะ** ความหลง ความไม่รู้ตามเป็นจริง อวิชชา

2. จำแนกกรรมตามทางที่กระทำ มี 3 ทาง คือ

- **กายกรรม (Bodily action)** กรรมทำด้วยกาย หรือการกระทำทางกาย
- **วจีกรรม (Verbal action)** กรรมทำด้วยวาจา หรือการกระทำทางวาจา
- **มโนกรรม (Mental action)** กรรมทำด้วยใจ หรือการกระทำทางใจ

จากการจำแนกกรรมตามข้อที่ 1 และ 2 เป็นกรรมรวมทั้งหมด 6 ประการ คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ที่เป็นอกุศล และกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ที่เป็นกุศล

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในเรื่องกรรม 6 ประการนี้ว่า ภิกษุผู้ประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมฝ่ายอกุศลเป็นคนพาล ต้องตกนรก เหมือนกับถูกนำไปฝังไว้ ส่วนผู้ที่ประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมฝ่ายกุศลเป็นบัณฑิต ต้องได้ขึ้นสวรรค์เหมือนกับการได้รับเชิญไปดำรงไว้ ในบรรดากรรมทั้ง 3 ประการ คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ดังกล่าวมโนกรรมพระพุทธองค์จัดว่าเป็นกรรมสำคัญที่สุด มีผลรุนแรงกว้างขวางที่สุด ดังที่ตรัสกับนิครนถ์ชื่อ ทีฆตปัสสีว่า "ดูกร ตปัสสี บรรดากรรมทั้ง 3 ประการ ที่จำแนกออกแล้วเป็นส่วนละอย่างต่างกันเหล่านี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่า ในการทำบาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรม เราจะบัญญัติกายกรรม วจีกรรม ว่ามีโทษมากเหมือน

มโนกรรม หามิได้ฯ" เหตุที่มโนกรรมสำคัญที่สุด เพราะคนต้องคิดก่อนแล้วจึงจะแสดงออกทางกายหรือวาจา ดังนั้นกายกรรมและวจีกรรมจึงออกมาจากมโนกรรมนั่นเอง ที่ว่ามีผลรุนแรงกว้างขวางที่สุดก็เพราะว่า มโนกรรมนั้นรวมไปถึงความคิด ความเห็น ความเชื่อ ทฤษฎี และค่านิยมต่าง ๆ ที่เรียกว่า "**ทิฏฐิ**" ทิฏฐินี้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลตลอดจนความเป็นไปในชีวิตของบุคคลและคติของสังคมทั้งหมด เมื่อมีความคิด ความเห็น ความเชื่อ หรือค่านิยมอย่างไร ก็จะกระทำการไปตามความคิด ความเชื่อ และค่านิยมอย่างนั้น ถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิ การคิด การพูด และการกระทำ ก็จะเป็นไปในทางที่เที่ยงถูกต้อง แต่ถ้าเป็นมิชฌาทิฏฐิ การคิด การพูด และการกระทำต่าง ๆ ก็จะดำเนินไปในทางที่ผิดตามไปด้วย

3. จำแนกกรรมตามหลักเกณฑ์การให้ผล ในอังกุตตรนิกายแบ่งเป็น 12 อย่าง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **กรรม 12** คือกรรมประเภทต่าง ๆ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผลของกรรมเหล่านั้นซึ่งมีอยู่ 12 ประการ หรือเรียกว่า **กรรม 4 ใน 3 หมวด** เพราะมีการจัดแบ่งออกเป็น 3 หมวด แต่ละหมวดมี 4 ประเภท **กรรม 12** หรือ **กรรม 4 ใน 3 หมวด**นี้ มิได้มีในพระไตรปิฎกโดยตรง แต่พระอรรถกถาจารย์ในสมัยต่อมา มี พระพุทธโฆษาจารย์ เป็นต้น ได้รวบรวมเรียบเรียงเป็นแบบไว้ในภายหลัง โดยมีความหมายที่ท่านแสดงไว้ในอรรถกถาและฎีกาทั้งหลาย ดังต่อไปนี้

3.1 กาลเวลาที่ให้ผล แบ่งเป็น

(1) **ทิฏฐุธรรมเวทนิยกรรม** กรรมที่ให้ผลในปัจจุบันคือในภพนี้ ไม่ว่าจะ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตามที่กระทำในขณะที่แห่งชวณจิตดวงแรกในบรรดาชวณจิตทั้ง 7 แห่งชวณจิตวิธีหนึ่ง ๆ ด้วยเป็นเจตนาดวงแรก (ชวณเจตนาที่หนึ่ง) ไม่ถูกกรรมอื่นครอบงำเป็นการปรุ่่งแต่แต่เริ่มต้นจึงมีกำลังให้ผลเฉพาะในชาตินี้เท่านั้นเพราะไม่ได้มีการเสพคุ่นผลจึงเล็กน้อย ถ้าไม่มีโอกาสให้ผลในชาตินี้ก็กลายเป็นอโหสิกรรมไม่มีผลในชาติต่อไปอีก พระอรรถกถาจารย์ท่านเปรียบไว้ว่า เหมือนนายพรานมองเห็นเนื้อแล้วหยิบลูกศรยิงไปทันที ถ้าถูกเนื้อก็จะล้มลง ณสถานทีนั้นแต่ถ้าพลาดเนื้อก็รอดชีวิตไปได้

(2) **อุปปัชชเวทนิยกรรม** กรรมที่ให้ผลในภพหน้าคือในภพที่ถัดไปจากภพนี้ ไม่ว่าจะ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตามที่กระทำในขณะที่แห่งชวณจิตดวงสุดท้ายในบรรดาชวณจิตทั้ง 7 แห่ง ชวณวิธีหนึ่ง ๆ เป็นชวณเจตนาที่ 7 อันเป็นเจตนาสุดท้ายของชวณวิธีเป็นตัวให้สำเร็จความประสงค์และได้ความเสพคุ่นจากชวณเจตนา ก่อน ๆ มาแล้ว แต่ในเวลาเดียวกันก็มีกำลังจำกัดเพราะเป็นขณะจิตที่กำลังสิ้นสุดชวณวิธี กรรมนี้จึงให้ผลเฉพาะในชาติที่ถัดจากชาตินี้ไปเท่านั้น ถ้าไม่มีโอกาสให้ผลในชาติหน้า ก็กลายเป็นอโหสิกรรม

(3) **อุปราชปรีชเวทนิยกรรม** กรรมที่ให้ผลในภพต่อไปจากภพหน้า ได้แก่กรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตามที่กระทำในขณะที่แห่งชวนจิตทั้ง 5 คือในระหว่างชวนจิตที่ 2-6 แห่งชวนจิตหนึ่ง ๆ เป็นชวนเจตนาที่ 2 ถึง 6 กรรมนี้จะให้ผลเมื่อเลยจากภพหน้าไปแล้วและให้ผลได้เรื่อยไปในอนาคต คือได้โอกาสเมื่อใดก็ให้ผลเมื่อนั้นไม่เป็นอโหสิกรรมตราบเท่าที่ยังอยู่ในสังสารวัฏ ท่านเปรียบไว้ว่า เหมือนสุนัขไล่เนื้อตามทันเมื่อใดก็กัดเอาเมื่อนั้น

(4) **อโหสิกรรม** กรรมเล็กให้ผล ได้แก่กรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม เมื่อไม่มีโอกาสที่จะให้ผลในเวลาที่จะเกิดผลได้ ครั้นเมื่อผ่านพ้น เวลานั้นไปแล้วก็จะไม่ให้ผลอีกต่อไปในวิสุทธิมรรคกล่าวว่ "อันอโหสิกรรมย่อมเป็นด้วยอำนาจตีกะ (ไม่มีผลทั้ง 3 กาล ดังกล่าวในบาลี) ว่า "วิบากของกรรมไม่ได้มีแล้ว วิบากของกรรมจักไม่มี วิบากของกรรมไม่มีอยู่"

3.2 การให้ผลตามหน้าที่ แบ่งเป็น

(1) **ชนกกรรม** กรรมที่นำไปให้เกิดหรือกรรมแต่งให้เกิด ได้แก่กรรมคือเจตนาดีหรือชั่วก็ตามที่เป็นตัวทำให้เกิดขันธ์ที่เป็นวิบากทั้งในขณะที่ปฏิสนธิและในเวลาชีวิตดำเนินไปต่อจากปฏิสนธิกาล (ปวัตติกาล) ชนกกรรมนี้เป็นกรรมที่ให้กำเนิดจุฬามารดา คือให้ผลในการปฏิสนธิ กรรมข้อนี้มีความสำคัญยิ่งเพราะจะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดซึ่งภพและชาติของคนทั้งนี้สุดแต่ผู้ใกล้จะตายจิตปรารถนาสิ่งใด ก็จะเป็นชนกกรรมนำไปปฏิสนธิในภพภูมินั้น

(2) **อุปัตถัมภกกรรม** กรรมสนับสนุนหรือกรรมที่เลี้ยงไม่สามารถจะให้วิบากเองแต่จะเข้าช่วยสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกกรรมไม่ว่าจะเป็นฝ่ายกุศลหรือฝ่ายอกุศลตอนเมื่อยังไม่มีโอกาสที่จะทำหน้าที่ของตนก็จะรอโอกาสอยู่ ครั้นเมื่อชนกกรรมทำหน้าที่เสร็จแล้วยอมเล็กให้ผลเมื่อนั้นอุปัตถัมภกกรรมก็จะเข้ามาทำหน้าที่ให้ผลแทนต่อไปทันที

(3) **อุปปีฬกกรรม** กรรมเบียดเบียนหรือกรรมบีบคั้นจะคอยขัดคอ เบียดเบียน หรือบีบคั้น กรรมที่ให้ผลอยู่ก่อนให้เพลาลงหรือเสียหายไปบ้างแต่ไม่นาน เช่น ผู้ที่ชนกกรรมนำไปเกิดในครอบครัวที่ร่ำรวยแต่ถ้าเคยฆ่าหรือเบียดเบียนสัตว์ ครั้นเมื่อชนกกรรมหมดหน้าที่เล็กให้ผลอกุศลที่รอโอกาสอยู่ก็จะเข้ามาเบียดเบียนทันทีโดยอาจจะเป็นคนมีสุขภาพไม่ดีและมีโรคภัยเบียดเบียนอยู่ตลอดเวลากรรมเบียดเบียนนี้ยังเบียดเบียนทั้งความชั่วด้วย เช่น ผู้ที่เกิดมาสุขภาพไม่ดี มีโรคภัยเบียดเบียนแต่เคยทำกุศลสะสมไว้ ครั้นเมื่อชนกกรรมหมดหน้าที่เล็กให้ผลกรรมเบียดเบียนก็จะเข้ามาทำหน้าที่แทนต่อไปทำให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บได้

(4) **อุปฆาตกรรม** กรรมตัดรอน เป็นกรรมที่ให้ผลรุนแรงจะเข้าตัดรอน ขจัดหรือทำลายกรรมอื่นที่ให้ผลอยู่ก่อนแล้วหมดอำนาจลงไปได้แล้วกรรมตัดรอนนี้ก็จะเข้ามาแทนที่ต่อไปกรรมตัดรอนนี้มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว เช่น

- เกิดมาเป็นมหาเศรษฐีมีความสุขสบายอยู่บนกองเงินกองทองได้ไม่นานก็ถูกฆ่าตายจัดเป็นกรรมตัดรอนฝ่ายชั่ว
- เกิดมาอดอยากยากจนแต่มีลาภใหญ่ได้เป็นเศรษฐีมั่งมีเงินทองขึ้นมาจัดเป็นกรรมตัดรอนฝ่ายดี

3.3 ลำดับความรุนแรงในการให้ผล แบ่งเป็น

(1) **ครุกรรม** (ครุกรรม) กรรมหนักได้แก่กรรมที่มีผลแรงมาก ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่วย่อมจะให้ผลก่อนและครอบงำกรรมอื่นๆ เสียทั้งหมดเปรียบประดุจหัวน้ำใหญ่ที่ไหลบ่ามาท่วมน้ำน้อยหรือประดุกคนยืนอยู่บนที่สูงแล้วเอาวัตถุต่างๆ ที่ตกลงมาอย่างไหนหนักที่สุดตกอย่างนั้นย่อมตกถึงพื้นก่อน กรรมหนักฝ่ายกุศลหรือฝ่ายดี ได้แก่ ผู้ที่ได้ฌานสมาบัติ (สมาบัติ 8 คือ รูปฌาน 4 และ อรูปฌาน 4) ย่อมพ้นจากอบายภูมิ 4 แม้จะมีกรรมชั่วใดๆ ที่เคยกระทำไว้ก่อนก็ตามย่อมหมดอำนาจลงและหากฌานไม่เสื่อมและจติในขณะที่อยู่ในฌานย่อมจะไปเกิดในพรหมโลก อกุศลใดๆ ไม่อาจมีอำนาจมาขัดขวางได้ กรรมหนักฝ่ายอกุศลหรือฝ่ายชั่ว ได้แก่ อนันตริยกรรม คือ ฆ่าบิดามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ประทุษร้ายพระพุทธรูปเจ้าแม่เพียงหื้อพระโลหิต ทำสงฆ์ให้แตกกันเรียกว่า สังฆเภท ผู้ใดกระทำแม้เพียงประการหนึ่งประการใดแม้จะเป็นผู้มีฌานสมาบัติอยู่ก่อนก็จะเสื่อมจากฌานสมาบัติทันที ผู้ที่ยังไม่ได้ฌานสมาบัติก็จะไม่สามารถยังฌานสมาบัติและโลกุตตรมรรคผลในชาตินั้นให้เกิดขึ้นได้และเป็นคนต้องห้ามจะบรรพชาอุปสมบทใด ๆ ไม่ได้อีก ผู้ทำกรรมหนักฝ่ายอกุศลนี้เมื่อสิ้นชีวิตลงในภพแรกย่อมจะไปสู่มหานรกทันทีโดยไม่มีกุศลใดมาช่วยได้ ดังนั้น ครุกรรม (ครุกรรม) จึงเป็นกรรมที่มีอิทธิพลสูงสุดในการสร้างภพสร้างชาติใหม่

(2) **พหุลกรรม** หรืออาจิณณกรรมเป็นกรรมที่ได้กระทำสะสมไว้เสมอ ๆ ทั้งฝ่ายกุศลและอกุศลโดยสั่งสมไว้จนเคยชินเป็นนิสัย กรรมไหนทำบ่อยทำมากจนเคยชินก็มีกำลังมากและให้ผลก่อน เช่น **กรรมสะสมฝ่ายกุศล** ได้แก่ การทำบุญรักษาศีล เจริญภาวนา การให้ทาน และทำความดีทั้งหลายแม้จะทำทีละเล็กทีละน้อยแต่หากทำอยู่เสมอ ๆ นานเข้าพลังกุศลก็จะพอกพูนมากขึ้นดุจเดียวกับการฝากเงินออมทรัพย์ **กรรมสะสมฝ่ายอกุศล** ได้แก่ การทำชั่วทั้งปวงแม้จะทำชั่วเล็กๆ น้อย ๆ แต่เมื่อทำบ่อย ๆ นานเข้าพลังของอกุศลก็จะพอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ

เช่นกัน กรรมสะสมนี้จะให้ผลเมื่อไม่มีกรรมและมีอิทธิพลรองลงไปจากชนกรรมหรืออาสันนกรรมแต่หากมีกรรมกรรมสะสมนี้ก็จะมามีอิทธิพลเป็นอันดับที่ 3

(3) **อาสันนกรรม** กรรมเมื่อใกล้ตาย คือ กรรมที่กระทำหรือระลึกได้ในเวลาใกล้ตายมีอิทธิพลในการสร้างภพสร้างชาติใหม่เป็นอันดับที่ 2 รองลงมาจากกรรม และจะให้รับผลก่อนอาจิณณกรรม กรรมเมื่อใกล้ตายนี้มีอิทธิพลในการสร้างภพสร้างชาติใหม่ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่วสุดแต่ว่าจิตจะปรารถนาลงไปหากจิตปรารถนาลงไปเป็นกุศลแม้จะทำอกุศลอยู่เนื่องนิจก็ตามแต่อาสันนกรรมก็จะทำหน้าที่เป็นชนกรรมนำไปสู่ภพภูมิที่ดีก่อน ส่วนอกุศลก็จะรอโอกาสอยู่เมื่ออาสันนกรรมหมดหน้าที่แล้วก็จะเข้ามาทำหน้าที่ให้ผลต่อไปสำหรับอาสันนกรรมฝ่ายอกุศลก็เป็นเช่นเดียวกัน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ยกอุปมาเรื่องอาสันนกรรมไว้ในหนังสือพุทธธรรมว่า **"เปรียบเหมือนโคแอด้อยู่ในคอก พอนายโคบาลเปิดประตูออก โคใดอยู่ริมประตูคอกแม้เป็นโคแก่อ่อนแอก็ออกไปได้ก่อน"**

(4) **กตัตตากรรม** หรือ กตัตตาวาปนกรรม กรรมสักแต่ว่าทำกรรมที่เป็นกุศลก็ตาม อกุศลก็ตาม สักแต่ว่าทำคือไม่ได้ตั้งใจจะให้เป็นอย่างนั้นโดยตรงหรือมีเจตนาอ่อนไม่ชัดเจนยอมให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่น ท่านเปรียบเหมือนคนบ้ายิงลูกศรยอมไม่มีความหมายจะให้ถูกใครทำไปโดยไม่ตั้งใจชัดเจน กตัตตากรรมเป็นกรรมที่เบาที่มีอิทธิพลในการให้ผลน้อยที่สุด เมื่อไม่มีกรรมทั้ง 3 ข้างข้างต้นหรือกรรมอื่น ๆ ให้ผลหมดแล้วกรรมนี้จึงจะให้ผล

นอกจากนี้พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ในหนังสือพุทธธรรมเกี่ยวกับการจำแนกกรรม โดยการจำแนกตามสภาพที่สัมพันธ์กับการให้ผล คือการจำแนกกรรมตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบาก จัดเป็น 4 อย่าง ดังนี้

1. **กรรมดำ มีวิบากดำ** ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียนตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท และดื่มสุราเมรัย

2. **กรรมขาว มีวิบากขาว** ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่ไม่มีการเบียดเบียนตัวอย่างเช่น การประพฤติตามกุศลกรรมบถ 10

3. **กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว** ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียนบ้าง ไม่มีการเบียดเบียนบ้าง เช่น การกระทำของมนุษย์ทั่วไป

4. **กรรมไม่ดำไม่ขาว** มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ได้แก่ เจตนาเพื่อละกรรมทั้ง 3 อย่างข้างต้น หรือว่าโดยองค์ธรรม ได้แก่ โภชณงค์ 7 หรือมรรคมือองค์ 8

กรรมทั้ง 4 อย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงความหมายไว้โดยปริยายต่าง ๆ มากมายหลายนัยด้วยกัน

ระดับการให้ผลของกรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แบ่งการให้ผลของกรรมออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. **ระดับภายในจิตใจ** ว่ากรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจ มีการสั่งสมคุณสมบัติ คือ กุศลกรรมและอกุศลกรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิต มีอิทธิพลปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิด ความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบ และความสุขความทุกข์เป็นต้น อย่างไรก็ตาม

2. **ระดับบุคลิกภาพ** ว่ากรรมทำให้เกิดผลในด้านการสร้างเสริมนิสัย ปรุงแต่ง ลักษณะความประพฤติ การแสดงออก ท่าที การวางตนปรับตัว อาการตอบสนอง ความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทั่วไปอย่างไรบ้าง การให้ผลระดับนี้ต่อเนื่องมาจากระดับที่ 1 นั้นเอง และมีของเขตคาบเกี่ยวกัน แต่แยกพิจารณา เพื่อให้มองเห็นแง่มุมของการให้ผลชัดเจนขึ้น

3. **ระดับวิถีชีวิตของบุคคล** ว่ากรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนา ประสบผลตอบสนองจากภายนอก พบความเลื่อมความเจริญ ความล้มเหลว ความสำเร็จ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ และความสูญเสีย ต่างๆ ที่ตรงข้าม ซึ่งรวมเรียกว่า โลกธรรมทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม ผลระดับนี้อาจแยกมองได้สองด้าน คือ

- ผลสนองจากปัจจัยด้านอื่นๆ ของสภาพแวดล้อมที่นอกจากคน
- ผลสนองจากปัจจัยด้านบุคคลอื่นและสังคม

4. **ระดับสังคม** ว่ากรรมที่บุคคลและคนทั้งหลายกระทำ มีผลต่อความเป็นไปของสังคมอย่างไรบ้าง เช่น ทำให้เกิดความเลื่อมความเจริญ ความรุ่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยาก

เดือดร้อนของมนุษย์ทั้งหลาย รวมทั้งผลจากการที่มนุษย์กระทำต่อสภาพแวดล้อมอื่นๆ แล้ว ย้อนกลับมาหาตัวมนุษย์เอง

เมื่อกกล่าวโดยสรุปจะเห็นว่า ระดับการให้ผลของกรรมมีหลายระดับ มีทั้งระดับที่เกิดภายในจิตใจและภายนอก ทั้งที่ส่งผลต่อผู้กระทำเองและต่อสังคม

กฎแห่งกรรม

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของสังขธรรม คือหลักความจริงตามธรรมชาติที่ว่า สิ่งทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ วัตถุ ทั้งที่เป็นรูปธรรมมองเห็นได้ สัมผัสได้ หรือเป็นนามธรรม เช่น เรื่องของจิตใจ อันเป็นธรรมที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น (สังขตธรรม) สรรพสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ ธรรมดาที่ว่านี่ เป็นการมองด้วยสายตาของมนุษย์ เรียกว่า "กฎธรรมชาติ" เรียกในภาษาบาลีว่า "นियาม" แปลว่า กำหนดอันแน่นอน แนวทางหรือวิธีอันแน่นอน หรือความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนกรรม ก็จัดว่าเป็นกฎอย่างหนึ่ง เรามักจะเรียกว่า "กฎแห่งกรรม" หากเรียกเป็นวิชาการก็เรียกว่า "กรรมนิยาม" กรรมนิยามแปลว่า กฎแห่งกรรม เป็นกฎเกณฑ์แห่งเหตุและผลเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ ตามหลักพระพุทธศาสนา พระอรุณกถาจารย์ได้แสดงกฎธรรมชาติหรือ นิยามไว้ 5 ประการ ซึ่งกฎแห่งกรรมหรือกรรมนิยามก็เป็นนิยามหนึ่งในนิยาม 5 ดังนี้

1. **อุตุนิยาม (Physical Laws)** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ ฤดูกาลต่าง ๆ อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์โดยมุ่งเอาความผันแปรที่เนื่องด้วยความร้อนหรืออุณหภูมิ เช่น ฝนตกฟ้าร้อง อากาศ ร้อน หนาว ดอกไม้ ใบบางชนิดกลางวันบานกลางคืนหุบหรือการที่สรรพสิ่งทั้งหลาย ผุพังเน่าเปื่อยลงไป เป็นต้น

2. **พีชนิยาม (Biological Laws)** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพืชพันธุ์หรือที่เรียกว่า พันธุกรรม เช่น หลักความจริงที่ว่า พีชชนิดใดก็ให้ผลชนิดนั้น ปลูกมะนาวก็เกิดเป็นต้นมะนาว ปลูกมะม่วงก็เป็นต้นมะม่วง ปลูกพีชชนิดใดก็ออกผล ออกต้น เป็นพีชชนิดนั้น ๆ

3. **จิตตนิยาม (Psychic Laws)** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่อมีสิ่งเร้า (อารมณ์) มากกระทบประสาท จะเกิดการรับรู้ขึ้น คือจิตออกมารับอารมณ์ จิตจะทำงานอย่างไร และดำเนินไปเป็นขั้นตอนเช่นไร ตามกฎแห่งการทำงานของจิต

4. **กรรมนิยาม (Laws of Karma)** กฎกรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ อันเป็นกฎเกณฑ์แห่งเหตุและผลได้แก่กระบวนการก่อการกระทำหรือเรียกให้ชัดลงไปว่า กระบวนการแห่งเจตน์จำนงหรือความคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ และการให้ผลของการกระทำ หรือผลที่สืบเนื่องจากการกระทำอันสัมพันธ์สอดคล้องกัน เช่น ทำกรรมดีย่อมมีผลดี ทำกรรมชั่ว ย่อมมีผลชั่ว หรือที่เรียกกันติดปากว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

5. **ธรรมนิยาม (The General Laws of Cause and Effect)** กฎกรรมชาติ เกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกันแห่งสิ่งทั้งหลาย อันเป็นกำหนด แห่งธรรมดาหรือความเป็นไปอันแน่นอนโดยธรรมดา เช่น สิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้นตั้งอยู่ และดับ ไปเป็นธรรมดา สังขาร คือ สังขตธรรมทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ทั้งสังขตธรรมและอสังขตธรรม คือ สังขารและวิสังขารทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน (ไม่เป็นอัตตา) หลักธรรมนี้เรียกว่าสามัญลักษณะหรือไตร-ลักษณะ พระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาในโลกนี้หรือไม่ก็ตาม หลักธรรมทั้ง 3 ประการนี้มีอยู่แล้วเป็น ธรรมดา พระพุทธเจ้าเพียงแต่ทรงค้นพบแล้วนำมาเปิดเผยแสดงแก่เวไนยสัตว์เท่านั้น จะเห็นได้ว่า ธรรมนิยามมีความหมายครอบคลุมกฎกรรมชาติหมดทั้ง 5 ข้อ หรือกฎทั้ง 4 ข้อย่อรวมลงใน ธรรมนิยามทั้งหมด พุดง่าย ๆ ว่าจำแนกออกไปจากธรรมนิยามนั่นเอง

ในบรรดากฎกรรมชาติทั้งหลายที่กล่าวมานี้ มี**กรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรม** รวมอยู่ข้อหนึ่งด้วย หากมองในแง่ของมนุษย์ กรรมนิยามจะเป็นกฎสำคัญที่สุดเพราะเป็นเรื่องของ มนุษย์โดยตรง มนุษย์เป็นผู้สรรสร้างปรุงแต่งกรรมและกรรมก็เป็นเครื่องปรุงแต่งวิถีชีวิตของมนุษย์ หากจำแนกประเภทของนิยามทั้งหมดออกไปเป็นเขตแดนจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กรรมนิยามเป็น เขตแดนของมนุษย์ ส่วนนิยามข้ออื่นๆ ทั้งหมดเป็นเขตแดนของธรรมชาติ เมื่อมนุษย์คือสิ่งที่เกิด จากธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่ว่ามนุษย์มีลักษณะพิเศษส่วนหนึ่งที่เป็นของ ตนเองนั่นคือกรรมนิยามซึ่งมนุษย์ได้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสร้างสังคมของตนขึ้นเองประดุจเป็น โลกหนึ่งต่างหากจากโลกของธรรมชาติและในเขตแดนแห่งกรรมนิยามนี้ สาระที่แท้จริงของกรรมก็ คือ "เจตนา" หรือเจตน์จำนง ดังนั้น กรรมนิยามจึงเป็นกฎที่ครอบคลุมโลกแห่งเจตน์จำนงหรือโลก แห่งความคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์ทั้งหมดรวมทั้งความคิดปรุงแต่งในการทำลายด้วย ไม่ว่ามนุษย์จะ ไปเกี่ยวข้องกับนิยามอื่นหรือไม่ก็ตามก็ต้องมีกรรมนิยามเป็นกฎยืนพื้นโดยตลอด กรรมนิยาม เป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง เจตนาหรือเจตน์จำนงของมนุษย์จึงเป็นตัวปรุงแต่งสร้างสรรค์ชีวิตและ บุคลิกภาพของตัวมนุษย์เองเป็นเครื่องกำหนดการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์และเป็นเครื่อง- กำหนดชี้แนวทางของสังคมพร้อม ๆ กับที่มนุษย์ปฏิบัติต่อสิ่งอื่นจนเกิดเป็นคำกล่าวที่ว่า มนุษย์ สามารถเอาชนะธรรมชาติหรือบังคับควบคุมธรรมชาติได้ ทั้งนี้ก็ด้วยอาศัยกรรมนิยามนั่นเองด้วย ผลอันเกิดจากทั้งการสร้างสรรค์และทำลายที่ก้าวเข้าไปเกี่ยวข้องกับนิยามอื่น ๆ เพื่อบังคับควบคุม

และปรุงแต่งโลกของธรรมชาติดังกล่าวมาข้างต้น ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้สอนเน้นถึงความสำคัญของกรรมเป็นอย่างมากดังที่พระพุทธเจ้าทรงกล่าวกับ วาเสฏฐมานพ ผู้เป็นพราหมณ์ที่ว่าด้วยเรื่องของกรรมว่า

"กมฺมฺนา วตฺตติ โลกิ"

แปลว่า

"โลกย่อมเป็นไปตามกรรม หรือ โลกย่อมเป็นไปเพราะกรรม"

ดังนั้น กรรมจึงเป็นหลักกรรมคำสอนที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของพระพุทธศาสนา เนื่องจากนิยามหรือกฎธรรมชาตินั้นมีอยู่ถึง 5 กฎ กรรมนิยามเป็นเพียงหนึ่งใน 5 กฎเท่านั้น ดังนั้นหากยึดมั่นอยู่เพียงว่า สิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปเพราะกรรม อาจจะไม่ถูกต้องนักเพราะสิ่งที่เกิดขึ้นแม้จะเป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกันแต่ก็อาจจะเกิดมาจากเหตุคนละอย่างกัน ดังนั้น ในการพิจารณาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ควรนำเอานิยามทั้ง 5 มาเป็นเครื่องวัดวินิจฉัยว่า เกิดจากสาเหตุอะไรควรจะอยู่ในนิยามไหน มิใช่ตัดสินว่าเป็นเพราะกรรมทั้งสิ้น

กฎแห่งกรรม เป็นกฎแห่งเหตุผล ซึ่งมีอยู่หลายระดับ แต่สามารถแบ่งกว้างๆ ได้ 2 ระดับ คือ ระดับศีลธรรมและระดับสังขธรรม (สุวรรณ สุวรรณเวโช, 2546:34-36)

1) ระดับศีลธรรม

กฎแห่งกรรมหรือกฎแห่งเหตุผลนี้ เป็นกฎที่มนุษย์บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นหลักปฏิบัติของคนในสังคม อันจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขแก่คนในสังคมนั้นเอง กฎแห่งเหตุผลในระดับศีลธรรมนี้มีปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมมนุษย์ เช่น การบัญญัติข้อปฏิบัติโดยห้ามมิให้ฆ่า ไม่ประทุษร้ายกันทางร่างกายและวาจา เป็นต้น คำว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" เป็นกฎแห่งกรรมในระดับศีลธรรมเท่านั้น คือ การสอนมุ่งให้ผู้ที่ยังยึดอัตตา (ตัวตน) ที่ยังหลงติดข้องอยู่ในโลกอันเป็นเพียงสิ่งสมมติ จึงเรียกว่า "สมมติสังขะ" บรรดาลัทธิและศาสนาต่างๆ ก็ได้บัญญัติกฎระเบียบต่างๆ ขึ้นมา กฎระเบียบเหล่านี้มีทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไป เช่น ลัทธิและศาสนาฝ่ายเทวนิยมสอนให้เกรงกลัวต่อพระเจ้า ให้มีศรัทธาเชื่อมั่นในพระเจ้า การกระทำที่เรียกว่า "ดี" ก็ต้องกระทำตามที่พระเจ้าต้องการ หลังจากสิ้นชีวิตแล้ว วิญญาณก็จะกลับคืนไปอยู่กับพระเจ้า ดังนั้นลัทธิและศาสนาประเภทเทวนิยม จึงเรียกวิญญาณว่า soul หรือ spirit อันเป็นส่วนแบ่งภาคจากพระเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่ง เช่น สร้างมนุษย์ เมื่อพระเจ้าปั้นรูปร่างเรียบร้อยแล้วก็ยังมีชีวิต (ไม่มีลมหายใจ) ต่อเมื่อพระเจ้าแบ่งวิญญาณของพระองค์มาสิงสถิตอยู่ในรูปร่างนั้น จึงมีชีวิต มีความรู้สึกนึกคิดขึ้นมา ถ้าพระเจ้าเรียกเอา

วิญญาณ (soul) กลับคืน รูปร่างของมนุษย์หรือสัตว์นั้นก็จะตาย

จากทฤษฎีดังกล่าวนี้เอง จึงเกิดคำสอนต่อไปอีกหลังจากสิ้นชีวิตไปแล้ว นั่นคือคำสอนเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ เพื่อสอนให้คนทำแต่กรรมดี เพื่อจะได้ไปเกิดในสวรรค์ หลังจากสิ้นชีพไปแล้ว และสอนให้คนเกรงกลัวต่อความชั่ว (บาป) เพราะหลังจากตายแล้วต้องไปนรก ส่วนลัทธิและศาสนาในฝ่ายอเทวนิยม (ปฏิเสธพระเจ้า) ไม่ได้สอนให้เชื่อ และไม่สอนให้ฝากกายถวายชีวิตไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอก เช่น พระเจ้าหรือสิ่งอื่นใด จึงไม่ต้องกล่าวถึงเรื่องสวรรค์หรือนรกภายหลังจากตายแล้ว เพราะเชื่อว่าความดีความชั่วต้องทำด้วยตนเอง และเป็นกฎของกรรม (การกระทำ) ที่จะต้องผลิตออกมาเอง ไม่ต้องให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิพลภายนอกมาช่วยดลบันดาลให้ได้ความสุขหรือความทุกข์ ด้วยเหตุนี้กฎแห่งกรรมในระดับศีลธรรมจึงเป็นเรื่องที่มนุษย์เป็นผู้บัญญัติขึ้นมา เป็นระดับความจริงขั้นสมมติเท่านั้น ดังนั้น กฎเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในลัทธิและศาสนาต่างๆจึงแตกต่างกัน

2) ระดับศีลธรรม

กฎแห่งกรรม (กฎแห่งเหตุผล) ระดับศีลธรรมนี้ มนุษย์ไม่สามารถกำหนดหรือบัญญัติขึ้นมาเองตามที่ต้องการได้ เพราะเป็นเรื่องของธรรมชาติล้วนๆ แต่กฎดังกล่าวนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีใครนำมากล่าว และยังไม่มีใครค้นพบมาก่อน จนกระทั่งพระพุทธเจ้าตรัสรู้โดยการค้นพบ “กฎของธรรมชาติ” (Law of Nature) จึงทรงนำมาสอนชาวโลกว่า สิ่งทั้งปวงเป็นเพียงสิ่งประชุมปรุงแต่ง เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุ อาศัยปัจจัย เมื่อเกิดขึ้นหรือรวมกันแล้วก็แปรปรวน สิ้นเหตุสิ้นปัจจัย สิ่งที่ประชุมปรุงแต่งสิ่งนั้นก็ดับสลายไป สิ่งทั้งหลายจึงล้วนตกอยู่ในหลัก “อนิจจัง” คือ เป็นสิ่งที่หาความเที่ยงแท้แน่นอนตลอดไปไม่ได้ ไม่ควรหลงผิดคิดว่าเป็นสิ่งที่เรายึดว่าเป็นตัวเราของเรา เป็นสิ่งที่เรารัก เราหวงแหน มันเป็นเพียงตัวตนที่สมมติเท่านั้น มิใช่เป็นตัวตนที่คงทนถาวรแท้จริง เพราะทุกสิ่งจะต้องเป็นไปตามกฎของมัน คือต้องแก่ (ชรา) ต้องตาย (มรณะ) หากความเป็นตัวเป็นตนถาวรมิได้ อนัตตาหรือหลักอนัตตาคือเป็นความจริงสูงสุด จึงเรียกว่า “ศีลธรรม”

กฎแห่งกรรมในระดับศีลธรรมนี้ เป็นกฎที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ไม่มีใครบัญญัติ ไม่มีใครเป็นผู้กำหนดให้เป็นหรือไม่ให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ทุกสิ่งเป็นไปเอง จึงเรียกว่า “กฎธรรมชาติ” ซึ่งย่อมเป็นไปตามเหตุปัจจัย ส่วนที่เป็นไปที่เรียกว่า เจริญ เสื่อม ดี ไม่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย เหตุปัจจัยอย่างหนึ่งก็เป็นไปอย่างหนึ่ง ไม่ได้เป็นไปเพื่อให้ถูกใจ พอใจ หรือไม่ถูกใจ ไม่พอใจของใครๆ เช่น การรวมกันของดินกับน้ำ ผลก็คือเป็น “โคลนตม” หากมีคนเอาดินกับน้ำมาผสมกันแล้วให้เกิดเป็นทองคำหรือหยก ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุปัจจัยเป็นคนละประเภทกัน

คำสอนในพระพุทธศาสนานั้น นำมาสอนคนหลายระดับ จึงมีการใช้คำเพื่ออธิบายธรรมในหลายระดับ เช่น คำสอนว่า “อตตา หิ อตตโน นาโถ” ซึ่งแปลว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” นี้เป็นคำสอนในระดับศีลธรรม ซึ่งใช้สอนคนที่ยังยึดอัตตา (ตัวตน) อยู่ จำต้องอาศัยตนของตนเป็นที่พึ่ง ต้องแสวงหา “ตน” ที่ดี ละ “ตน” ที่ชั่ว เพราะคนยังยึดตน ยังติดอยู่กับความดี ความชั่วอยู่ ส่วนคำสอนที่ว่า “ผู้มีปัญญามองเห็นความจริงว่า แม้แต่ตัวตนของตนก็ยังไม่มีการดำรงอยู่ (สิ้นอหังการ มนัสสิการ) ดังนั้น บุตรและภริยาจะมีมาแต่ที่ไหน” คำสอนเช่นนี้ใช้สอนคนที่เข้าใจในหลักอนัตตาแล้ว อันถือว่าเป็นระดับสังขธรรม คำสอนในโอวาทปาติโมกข์ที่ถือว่าเป็นแก่นหรือหัวใจของพุทธศาสนา ซึ่งมี 3 ประการนั้น 2 ข้อแรกคือ “ไม่ทำบาป (ความชั่ว) ทั้งปวง” และ “การทำแต่ความดี” เป็นคำสอนระดับศีลธรรม ส่วนข้อที่ 3 คือ “การทำจิตใจบริสุทธิ์ผ่องใส” เป็นคำสอนระดับสังขธรรม

ตัวอย่างพุทธพจน์ที่เกี่ยวกับเรื่องกรรม

พุทธพจน์ในวาเสฏฐสูตร กล่าวว่า “ดูกรวาเสฏฐะ ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดอาศัยโครัชกรรมเลี้ยงชีพ ผู้นั้นเป็นชวานา มิใช่พราหมณ์...ผู้ใดเลี้ยงชีพด้วยศิลปะต่างๆ ผู้นั้นเป็นศิลปิน...ผู้ใดอาศัยการค้าขายเลี้ยงชีพ ผู้นั้นเป็นพ่อค้า...ผู้ใดเลี้ยงชีพด้วยการรับใช้ผู้อื่น ผู้นั้นเป็นคนรับใช้...ผู้ใดอาศัยการลักทรัพย์เลี้ยงชีพ ผู้นั้นเป็นโจร...ผู้ใดอาศัยศรและศาสตราเลี้ยงชีพ ผู้นั้นเป็นทหารอาชีพ...ผู้ใดเลี้ยงชีพด้วยหน้าที่ปุโรหิต ผู้นั้นเป็นเจ้าหน้าที่การบูชาหาใช่พราหมณ์ไม่...ผู้ใดปกครองบ้านเมือง ผู้นั้นเป็นพระราชา หาใช่พราหมณ์ไม่... ฯลฯ เราเรียกคนที่ไม่มียศค่างใจ ไม่มีความถือมั่น ว่าเป็นพราหมณ์...คนมิใช่เป็นพราหมณ์เพราะชาติกำเนิด แต่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม ไม่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม เป็นชวานาก็เพราะกรรม (การงานอาชีพ ความประพฤติ การดำเนินชีวิต) เป็นศิลปิน เป็นพ่อค้า เป็นคนรับใช้ เป็นโจร เป็นทหาร เป็นปุโรหิต และแม้แต่เป็นพระราชา ก็เพราะกรรม บัณฑิตทั้งหลายผู้เห็นปัจจุสมุปบาท ฉลาดในกรรมและวิบาก ย่อมมองกรรมตามเป็นจริงอย่างนี้ โลกย่อมเป็นไปเพราะกรรม หมู่ประชาชนย่อมเป็นไปเพราะกรรม...” (ดู ขุ.อิติ.25/208-9/248-9)

พุทธพจน์ในจุฬากัมมวิภังคสูตร กล่าวว่า “ดูกรมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นที่กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้ทราบและประณีต”

1. ก. สตรีหรือบุรุษมักทำปาณาติบาต เป็นคนเหยียดหยาม หมกมุ่นอยู่ในการประหารประหาร ไร้มตตาการุณย์ ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อม

เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือมิฉะนั้นหากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ใน ภายหลัง ก็จะเป็นคนมีอายุสั้น

ข. สตรีหรือบุรุษผู้ละเว้นปาณาติบาต มีเมตตาการุณย์ มักเกื้อกูลแก่สรรพ สัตว์ ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ หรือ มิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีอายุยืน

2. ก. สตรีหรือบุรุษผู้มีนิสัยชอบเบียดเบียนทำร้ายสัตว์ทั้งหลาย ด้วยมือไม้ ศัสตรา ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีโรคมาก (ช้ำโรค)

ข. สตรีหรือบุรุษผู้ไม่มีนิสัยชอบเบียดเบียนทำร้ายสัตว์ทั้งหลาย ด้วยกรรม นั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึง สุคติ โลกสวรรค์ หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีโรคน้อย (มีสุขภาพดี)

3. ก. สตรีหรือบุรุษผู้เป็นคนมักโกรธ เคียดแค้นง่าย ใครว่ากล่าวนินทาหน่อย ก็ขัดใจพลุ่งพล่าน พยาบาท แสดงความชิงเคียดให้ปรากฏ ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อม ถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีผิวพรรณทราม (ไม่สวยไม่งาม)

ข. สตรีหรือบุรุษผู้ไม่มักโกรธ ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ใน ภายหลัง ก็จะเป็นคนน่าเลื่อมใส (มีรูปร่างท่าทางชวนใจนิยม)

4. ก. สตรีหรือบุรุษผู้มีใจริษยา คนอื่นได้ลาภได้รับความเคารพนับถือกราบไหว้ บูชา ก็ไม่สบายใจ ทนไม่ได้ ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีศักดิ์น้อย (ต่ำต้อยด้อยอำนาจ)

ข. สตรีหรือบุรุษผู้ไม่มีใจริษยา ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่ แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีศักดิ์มาก (มีเดช มีอำนาจมาก)

5. ก. สตรีหรือบุรุษผู้ไม่บำเพ็ญทาน ไม่ให้ปันข้าว น้ำ ฝ้านุ่งห่ม เป็นต้น ด้วย กรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือ มิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีโรคะน้อย

ข. สตรีหรือบุรุษผู้บำเพ็ญทาน ให้ปันข้าว น้ำ ฝ้านุ่งห่ม เป็นต้น ด้วยกรรม นั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ หรือมิฉะนั้น หากมาสู่

ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใดก็ตามในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีโรคะมาก

6. ก. สตรีหรือบุรุษผู้เป็นคนแข็งกระด้าง เย่อหยิ่ง ชอบดูถูกคน ไม่เคารพนับถือ กราบไหว้ แสดงความเอื้อเฟื้อ แก่ผู้ที่สมควรได้รับการปฏิบัติเช่นนั้น ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใดก็ตามในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีตระกูลต่ำ

ข. สตรีหรือบุรุษผู้ไม่เป็นคนแข็งกระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง แสดงความเคารพนับถือ กราบไหว้ เอื้อเฟื้อ แก่ผู้ที่สมควรได้รับการปฏิบัติเช่นนั้น ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใดก็ตามในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีตระกูลสูง

7. ก. สตรีหรือบุรุษผู้ไม่เข้าหาไม่สอบถามสมณะพราหมณ์ ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรมีโทษ ไม่มีโทษ อะไรควรปฏิบัติ ไม่ควรปฏิบัติ อะไรเมื่อทำ จะเป็นไปเพื่อโทษทุกข์ อะไรเมื่อทำ จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขชั่วกาลนาน ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใดก็ตามในภายหลัง ก็จะเป็นคนทราวมปัญญา

ข. สตรีหรือบุรุษผู้รู้จักเข้าหาสอบถามสมณะหรือพราหมณ์ ว่าอะไรดี อะไรชั่ว เป็นต้น ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใดก็ตามในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีปัญญามาก

จะเห็นได้ว่าพุทธพจน์นี้ แม้จะกล่าวถึงผลที่จะประสบในชีวิตข้างหน้า แต่ก็เน้นที่การกระทำในปัจจุบัน โดยเฉพาะการกระทำที่มีลักษณะเป็นความประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นประจำ เป็นส่วนแห่งการดำเนินชีวิตชนิดที่จะสร้างสมคุณภาพชีวิตของจิตใจ ปรุงแต่งลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพได้ และเป็นเหตุปัจจัยโดยตรงแก่ผลจำเพาะแต่ละอย่าง ไม่ใช่เป็นอานิสงส์ชนิดที่ว่า ทำกรรมดีอะไรครั้งเดียว จะหวังเป็นอะไร ปรารถนาได้อะไร ก็ได้เป็นอย่างนั้นทั้งหมด (พระธรรมปิฎก, 2542: 202-203)

ตารางที่ 2 จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อัจฉริยะอาจแยกเป็นผลของกรรมชั่วและกรรมดี ได้ดังนี้

ผลแห่งกรรมชั่ว	ผลแห่งกรรมดี
<ul style="list-style-type: none"> - คนมีอายุสั้น เพราะฆ่าสัตว์ - คนมีโรคภัยไข้เจ็บมาก เพราะเบียดเบียนสัตว์ - คนที่หน้าไม่สวย ผิวพรรณไม่ดี เพราะเป็นคนมักโกรธ - คนที่มียศศักดิ์ต่ำ เพราะริษยาผู้อื่น - คนที่เกิดมาเป็นคนยากจน เพราะไม่เคยบริจาคทาน - คนที่โง่เขลา เพราะไม่แสวงหาความรู้ - ผู้ที่เกิดในตระกูลต่ำ เพราะเป็นคนกระด้างถือตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - คนมีอายุยืน เพราะไม่ฆ่าสัตว์ - คนไม่มีโรค เพราะไม่เบียดเบียนสัตว์ - คนที่หน้าตาสะอาดสวย ผิวพรรณดี เพราะเป็นคนใจดี ไม่โกรธ ไม่พยาบาท - คนที่มียศศักดิ์สูง เพราะไม่ริษยาผู้อื่น - คนที่เกิดมาเป็นคนมั่งมี เพราะทำทานไว้มาก - คนที่มีปัญญาเฉลียวฉลาด เพราะเป็นผู้สนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ - คนที่เกิดในตระกูลสูง เพราะเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่โอ้อวด

ในมหากัมมวิภังคสูตร มัชฌิมปัณณาสก์ ได้กล่าวถึงความสลับซับซ้อนในการให้ผลของกรรม ซึ่งอาจสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (สุวรรณ สุวรรณเวช, 2546:40-41)

- 1) บางคนทำชั่วไว้มาก ตายแล้วเกิดในทุคติภพ
- 2) บางคนทำชั่วไว้มาก แต่ตายแล้วเกิดในสุคติภพก็มี
- 3) บางคนทำดีไว้มาก ตายแล้วเกิดในสุคติภพ
- 4) บางคนทำดีไว้มาก แต่ตายแล้วเกิดในทุคติภพก็มี

จากข้อความที่ปรากฏอยู่ทั้ง 4 ข้อข้างต้น ข้อที่ 1 กับข้อที่ 3 นั้นมีข้อความที่ไม่ชวนให้เกิดความสงสัย เพราะเป็นไปตามกฎแห่งกรรมที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” แต่ข้อความในข้อที่ 2 และข้อที่ 4 นั้น ชวนให้เกิดความสงสัยว่า คนที่ทำชั่ว เมื่อตายแล้วไปเกิดในสุคติภพได้อย่างไร ในการแสดงถึงหลักกรรมในข้อที่ 2 และ 4 นั้น นักปราชญ์ท่านอธิบายไว้ดังนี้

ข้อที่ 2 การที่คนบางคนในโลกนี้ทำชั่วไว้มากมาย ครั้นตายไปแล้วกลับไปเกิดในสุคติภพนั้น เป็นเพราะขณะที่เขากำลังจะสิ้นใจนั้น เขาได้ระลึกถึงกรรมดีที่เขาเคยกระทำไว้ หรือมีความคิดเห็นที่ถูกต้องตามคลองธรรม ตายแล้วจึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ มิได้หมายความว่าเขาก่อกรรมชั่วไว้มากมาย ตายแล้วได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะผลของกรรมชื่อนั้นก็หา

ไม่ หรือมิใช่กรรมชั่วเป็นเหตุ หากแต่เป็นเพราะจิตที่ผ่องใสก่อนจะสิ้นใจเป็นเหตุ ดังพุทธภาษิตที่ปรากฏอยู่ในมัชฌิมนิกาย มุลปัณณาสกัตตอนหนึ่งว่า “จิตเต อสงกิลิฐุ เสฺว สุกฺติ ปาฎิกงฺขา” ซึ่งแปลว่า เมื่อจิตไม่หมองเศร้าแล้ว ก็หวังได้ว่าจะไปสู่สุคติหรือนรก

ข้อ 4 บางคนในโลกนี้ทำดีไว้มากมาย แต่ครั้งตายลงกลับไปเกิดในทุคติหรือนรกกนั้น เป็นเพราะขณะที่กำลังจะสิ้นใจ เขากลับไประลึกถึงกรรมชั่วที่ตนทำไว้แล้ว หรือมีความคิดเห็นที่ผิดไปจากคลองธรรม หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในทุคติหรือนรก มิใช่เพราะความดีเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาไปเกิดในทุคติหรือนรกแต่อย่างใด แต่หากเป็นเพราะจิตของเขาเศร้าหมองขณะที่เขากำลังจะสิ้นใจนั่นเองเป็นเหตุ ดังพุทธภาษิตว่า “จิตเต อสงกิลิฐุ ทุคฺติ ปาฎิกงฺขา” ซึ่งแปลว่า เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ย่อมหวังได้ว่าจะเข้าถึงทุคติภพ

การเปรียบเทียบการให้ผลของกรรม

การให้ผลของกรรมมีความละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งมีองค์ประกอบปลีกย่อยที่ให้เป็นไปแตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างของตัวผู้กระทำ สิ่งที่ถูกกระทำ เวลาหน้าที่และความถูกต้องตามลำดับ เป็นต้น ซึ่งจะขอยกตัวอย่างในประเด็นต่างๆ โดยสังเขปดังต่อไปนี้ คือ

1) การทำกรรมอย่างเดียวกัน แต่อาจจะให้ผลดี-ชั่วไม่เท่ากัน หากผู้กระทำมีเจตนาไม่เท่ากัน เช่น คน 2 คนได้ฆ่าคนตายเหมือนกัน เป็นบาปไม่เท่ากัน คนแรกฆ่าคนตายด้วยความอาฆาต แต่คนที่ 2 ฆ่าคนตายเพราะความประมาทเลินเล่อ คนแรกจึงบาปมากกว่า (มีโทษมากกว่า) เพราะมีเจตนาแรงกล้า แต่คนหลังบาปน้อย เพราะไม่มีเจตนาจะทำให้ตาย

2) ทำกรรมอย่างเดียวกัน มีเจตนาเท่ากัน แต่อาจได้บุญบาปไม่เท่ากัน ถ้าหากสิ่งที่ถูกฆ่ามีคุณสมบัติไม่เท่ากัน เช่น คน 2 คนมีเจตนาอาฆาตอย่างแรงกล้าเหมือนกัน และได้ฆ่าคนจนถึงแก่ความตาย เจตนาที่เหมือนกัน ถ้าคนแรกไปฆ่าคนที่เป็นโจรตาย ส่วนคนที่ 2 ไปฆ่ามารดาของตนเองตาย คนแรกจึงบาปน้อยกว่า ส่วนคนที่ 2 ถือว่าเป็นบาปหนัก เพราะถือว่าการกระทำอันตรัยกรรม เป็นผู้ที่ถูกห้ามมรรคผล นิพพาน

3) การทำกรรมอย่างเดียวกัน มีเจตนาแรงเท่ากัน และผู้ที่ถูกฆ่ามีคุณสมบัติและมีคุณธรรมเท่ากัน อาจได้บุญบาปไม่เท่ากัน เช่น นาย ก. กับ นาย ข. ต่างก็มีจิตคิดอาฆาตศัตรูของตน และศัตรู 2 คนที่ถูกฆ่านั้นมีคุณสมบัติและคุณธรรมเท่าๆกัน แต่ผู้ที่จะฆ่าคือ นาย ก. มีคุณงามความดีมาก ส่วนนาย ข. เป็นคนโหดร้ายทารุณ เห็นการฆ่าเป็นสิ่งที่ถูกใจ มีความดีในตัวน้อย ดังนั้น นาย ก. จึงได้รับผลกรรมน้อย นาย ข. ได้รับผลกรรมมากกว่า

ในการให้ผลของกรรมดังกล่าวนี้ พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบไว้ว่า ถ้าเอาเกลือ 1 กำมือใส่ลงไปในแก้ว กับใส่ลงไปใ้ในแม่น้ำคงคา ผลของเกลือในที่ทั้งสองย่อมแตกต่างกัน นั่นคือน้ำในแก้วจะเค็ม (เข้มข้น) กว่าน้ำในแม่น้ำคงคา น้ำในแม่น้ำคงคาก็เปรียบเหมือนผู้ที่มีคุณงามความดีในตัวมาก ส่วนน้ำในแก้วก็เปรียบเหมือนผู้ที่มีคุณงามความดีในตัวน้อยนั่นเอง

ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความเห็นว่า ปฏิจสุมุปาบาทมีความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกจากกฎแห่งกรรม ถ้าเราเข้าใจความหมายของปฏิจสุมุปาบาทอย่างถ่องแท้แล้ว เราจะสามารถเข้าใจความหมายและบทบาทของกรรมได้ ชาวพุทธของไทยส่วนมากเข้าใจความหมายของกรรมแต่เพียงในแง่ตามตัวอักษรและตรงไปตรงมาเท่านั้น โดยเชื่อว่ากรรมดีและกรรมชั่วย่อมให้ผลอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การฆ่าสิ่งมีชีวิตอันเป็นกรรมชั่วจะทำให้ผู้ฆ่ามีอายุสั้นหรือถูกฆ่าตายในลักษณะเดียวกัน และการทำบุญเลี้ยงพระจะทำให้ทำมาค้าขึ้น หรือร่ำรวยมากขึ้นในอนาคต ท่านพุทธทาสชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับผลของกรรมมิได้เป็นไปในลักษณะรูปธรรมตลอดเวลา แต่อาจให้ผลสะท้อนทางจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิด เช่น ทำให้เกิดความอึดใจเมื่อทำกรรมดี หรือวิตกกังวลเมื่อทำกรรมชั่ว เมื่อพิจารณารายละเอียดของปฏิจสุมุปาบาทแล้วจะเห็นว่า อวิชชาเป็นต้นเหตุของกรรมชั่ว เป็นที่มาของต้นเหตุอุปาทาน อันทำให้คนเราเห็นผิดเป็นชอบ และประพฤตินิดทำนองคลองธรรม การกำจัดอวิชชาจึงเป็นกรรมดี และการปล่อยตัวตามอวิชชาจึงเป็นกรรมชั่ว นอกจากนั้นความเป็นเหตุเป็นผลต่อกันตามปฏิจสุมุปาบาท ทำให้เราเห็นความจริงในเรื่องกฎแห่งกรรมด้วยว่า กรรมของใครก็ย่อมให้ผลต่อผู้นั้น แลกเปลี่ยนกับผู้อื่นไม่ได้ ผู้ที่อยากได้ผลดีต่อชีวิตของตนก็ต้องทำกรรมดี จะหวังพึ่งผีดวงเทวดาไม่ได้ ทำให้ต้องยอมรับความจริงว่า ตนเป็นที่พึ่งของตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา (สุวรรณ สุวรรณเวโช ,2546:41-42)

คุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรม

พระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงคุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรมว่า “...ผู้มีความเชื่อและศรัทธาในเรื่องของหลักกรรมตามคำสอนของพุทธศาสนาทำให้เป็นผู้มีจริยธรรมหรือมีคุณลักษณะที่งดงาม ดังนี้

1. ให้เป็นผู้หนักแน่นในเหตุผล รู้จักมองเห็นการกระทำและผลการกระทำ ตามแนวทางของเหตุปัจจัย ไม่เชื่อสิ่งมงาย ตื่นข่าว เช่น เรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

2. ให้เห็นว่าผลสำเร็จที่ตนต้องการ จุดหมายที่ปรารถนาจะเข้าถึง จะสำเร็จได้ด้วย
ด้วยการลงมือทำ

- จึงต้องพึ่งตน และทำความเพียรพยายาม
- ไม่รอคอยโชคชะตา หรือหวังผลด้วยการอ่อนน้อมเช่นสรวงต่อปัจเจก

ภายนอก

3. ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองที่จะงดเว้นจากความชั่ว และรับผิดชอบต่อ
ผู้อื่น ด้วยการทำความดีต่อเขา

4. ให้ถือว่าบุคคลมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะทำการต่างๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุง สร้าง
เสริมตนเองให้ดีขึ้นไปโดยเท่าเทียมกัน สามารถทำตนให้เลวลงหรือให้ดีขึ้น ให้ประเสริฐจนถึงยิ่ง
กว่าเทวดาและพรหมได้ทุกๆคน

5. ให้ถือว่าคุณธรรม ความสามารถ ความประพฤติปฏิบัติ เป็นเครื่องวัดความ
ทราชมหรือประเสริฐของมนุษย์ ไม่ให้มีการแบ่งแยกโดยชาติชั้นวรรณะ

6. ในแง่กรรมเก่า ให้ถือเป็นบทเรียน และรู้จักพิจารณาเข้าใจตนเองตามเหตุผล
ไม่คอยเพ่งโทษแต่ผู้อื่น มองเห็นพื้นฐานของตนเองที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุง
และวางแผนสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ถูกต้อง

7. ให้ความหวังในอนาคตสำหรับสามัญชนทั่วไป

คุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรมตามที่กล่าวมานั้น เป็นไปตามพุทธพจน์ดังนี้

“...ภิกษุทั้งหลาย เจตนา (นั่นเอง) เราเรียกว่า กรรม บุคคลลงใจแล้ว จึง
กระทำการกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ...”

“...สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มี
กรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เทวามและประณีต...”

“...บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้ทำดี ย่อมได้ดี ผู้ทำชั่ว ย่อม
ได้ชั่ว...”

“บุคคลทำกรรมใดแล้ว ย่อมเดือดร้อนในภายหลัง กรรมนั้นทำแล้ว ไม่ได้ บุคคลมีหน้าซุ้มด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู่ ย่อมเสพผลของกรรมใด กรรมนั้นทำแล้วไม่ได้ บุคคลทำกรรมใดแล้ว ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง กรรมนั้นแล ทำแล้วดี”

จากพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กรรม และผลของกรรม ย่อมเกิดขึ้นต่อเนื่องกันโดยไม่อาจหลีกเลี่ยง ผู้กระทำความดี ย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดี ตัวอย่างเช่นการศึกษาเล่าเรียน หากขยันหมั่นเพียร ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอันเป็นการทำกรรมดี ผลที่ได้รับก็คือผลการเรียนที่ดี ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ไม่มีความเพียร ไม่มีความขยันตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ผลที่ได้รับก็คือ ผลการเรียนที่ไม่ดี ในเรื่องอื่นๆ ก็เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันกีฬา การประกอบอาชีพ การทำางานต่างๆ หากมีความตั้งใจ กระทำการหรือสร้างกรรมไปตามหลักอริยสัจ ย่อมเกิดผลลัพธ์เป็นวิบากกรรมที่ดี

คุณค่าทางจริยธรรมที่น่าสนใจนอกจากเรื่องการทำ และผลของการกระทำ แล้ว ผู้ที่เชื่อในหลักกรรม ย่อมเป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่อถือนงาย ไม่รอคอยความหวัง การอ่อนวอนร้องขอ และรู้จักการพึ่งตนเอง ดังพุทธพจน์ต่อไปนี้

“...คนพาลมีกรรมดำ (ทำความชั่ว) ถึงจะแล่นไปยังแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ คือแม่น้ำพหุภา ทำน้ำอธึกกะ แม่น้ำคยา แม่น้ำคงคา แม่น้ำสรสวดีฯ เป็นนิธย์ ก็บริสุทธิ์ไม่ได้ แม่น้ำเหล่านั้น จะทำอะไรได้ จะชำระนรชนผู้มีเวร ผู้ทำกรรม อันหยาบช้า ผู้มีกรรมชั่วนั้น ให้บริสุทธิ์ไม่ได้เลย...ท่านจงอาบตนในหลักกรรมนี้เถิด จงสร้างความเกษมแก่สัตว์ทั้งปวงเถิด ถ้าท่านไม่กล่าวเท็จ ไม่เบียดเบียน ไม่ทำอทินนาทาน (ลักทรัพย์) เป็นผู้มีศรัทธา หากความตระหนี่มิได้ไซ้ร ท่านจะต้องไปทำน้ำคยา (คงคา) ทำไม แม่น้ำดื่มของท่านก็เป็นแม่น้ำคยาแล้ว...”

“...ถ้าแม้บุคคลพ้นบาปกรรมได้ เพราะการอาบน้ำ กบ เต่า ปลา จระเข้ สัตว์น้ำทั้งหลาย ก็คงไปสู่สวรรค์แน่นอน...ถ้าแม่น้ำนำบาปที่ท่านทำไว้แล้วในกาลก่อนไปได้ไซ้ร แม่น้ำเหล่านี้ก็พินาบุญของท่านไปด้วย...ความสะอาดจะมีเพราะอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ก็หาไม่ ผู้ใดมีศีลจะมีธรรมะ ผู้นั้นจึงจะเป็นผู้สะอาด”

“...ผู้ใดไม่ถือมงคลตื่นข่าว ไม่ถืออุกาบาตร ไม่ถือความฝัน ไม่ถือลักษณะดีหรือชั่ว ผู้นั้นชื่อว่าล่วงพ้นโทษ แห่งการถือมงคลตื่นข่าว ข้ามพ้นกิเลสเทียมแอกที่ผูกสัตว์ไว้ในภพ (กรรม) ไปเสียได้ ย่อมไม่กลับมาเกิดอีก (ความทุกข์)...”

“...บุคคลประพฤติชอบเวลาใด เวลานั้น ได้ชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี มงคลดี เป็นเข้าดี อรุณดี เป็นขณะดี ยามดี และเป็นอันได้ทำบุญชาติแล้ว แม้กายกรรม ก็เป็นสิทธิโชค วจีกรรม ก็

เป็นสิทธิโชค มโนกรรมก็เป็นสิทธิโชค ปณิธานก็เป็นสิทธิโชค ครั้นกระทำกรรมทั้งหลายที่เป็นสิทธิโชคแล้ว เขาย่อมได้ประสบแต่ผลที่มุ่งหมายอันเป็นสิทธิโชค...เร่งทำความเพียรแต่วันนี้เถิด ใครเล่าพึงรู้ว่าระดับบุญในวันพรุ่ง ผู้มีความเพียร ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน ผู้นั้นเป็นผู้มีแต่ละวาทรีนำโชค...”

ในเรื่องของหลักกรรมนี้ ยังมีผู้เข้าใจผิด เกี่ยวกับสุขทุกข์ และความเป็นไปในชีวิตของมนุษย์อยู่ 3 ประเด็น ซึ่งต้องระวังไม่ให้เข้าใจสับสนกับหลักกรรมตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้แก่

1. การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวงเป็นเพราะกรรมเก่า เรียกว่า ปุพเพกตวาท
2. การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวงเป็นเพราะการบันดาลของเทพเจ้า เรียกว่า อิศวรนิรมิตวาท
3. การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวง เป็นไปสุดแต่โชคชะตา ไม่มีเหตุปัจจัย เรียกว่า อเหตุวาท

ความเข้าใจผิดทั้ง 3 ประเด็น ย่อมเป็นเหตุให้คนกลายเป็นคนนั่งนอน รอคอย ผลกรรมเก่า สุดแต่เทพเบื้องบนจะบันดาลประทานให้ ไม่คิดแก้ไขปรับปรุงตนเอง นับเป็นมิจฉาทิฐิหรือความเห็นผิดที่ร้ายแรง ผู้ที่มีสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง จึงต้องมีความเพียรพยายามที่จะกระทำเรื่องใดๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้บังเกิดผลที่ดี ผลที่มุ่งหมาย ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” พระพุทธเจ้าจึงทรงถือความเพียรพยายามเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรม

พุทธพจน์มิได้ปฏิเสธกรรมเก่า เพราะกรรมเก่าก็ย่อมมีส่วนอยู่ในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย และย่อมมีผลต่อปัจจุบัน สมกับชื่อที่ว่าเหตุปัจจัยด้วยเหมือนกัน แต่มันก็เป็นเรื่องของเหตุปัจจัยอยู่นั่นเอง ไม่ใช่อำนาจเหนือธรรมชาติอะไรที่จะไปยึดไปหมายมันฝากโชคชะตาไว้ ผู้เข้าใจปัจจุสมุปบาท รู้กระบวนการแห่งเหตุปัจจัยดีแล้วย่อมไม่มีปัญหาในเรื่องนี้เหมือนกัน การที่ใครคนหนึ่งเดินขึ้นตึก 3 ชั้น ถึงชั้นที่สามแล้ว ก็แน่นอนว่าการขึ้นมาถึงของเขาต้องอาศัยการกระทำคือการเดินที่ผ่านมาแล้วนั้นจะปฏิเสธไม่ได้ และการเดินมาถึงชั้น 3 อาจพบเจออะไรที่น่าดู น่าปรารถนา หรือไม่น่าดู น่าปรารถนา อาจเดินกลับลงไป แล้วขึ้นมาใหม่ หรือเดินรวดเดียวถึงชั้นสาม ก็สุดแต่กำลังของแต่ละคนที่จะคิดยอมแพ้แก่ความเมื่อยหรือจะคิดแก้ไขให้อุปสรรคต่างๆ ผ่านพ้นไปอย่างไร เพื่อให้เดินขึ้นไปถึงชั้นสาม ดังนั้นผู้เข้าใจปัจจุสมุปบาท ย่อมถือเอาประโยชน์จากกรรมเก่าหรือการกระทำที่ผ่านมาเป็นบทเรียน เป็นความหนักแน่นในเหตุผล เป็นความเข้าใจตนเองและสถานการณ์ เป็นความรู้พื้นฐานปัจจุบันของตนเพื่อประกอบการวางแผนทำกรรมปัจจุบันและหาทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หลักกรรมเป็นองค์ธรรมที่สำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา บุคคลผู้เชื่อในหลักคำสอนควรได้กระทำการต่างๆด้วยความเพียรพยายาม อุตุน และพัฒนาปรับปรุงสิ่งๆที่ทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้น โดยไม่นั่งรอคอยโชคชะตา ความสำเร็จหรือการอ่อนน้อมขอรับรองด้วยพิธีกรรมใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเล่าเรียน การแข่งขันหรือการทำงานต่างๆ เพื่อให้เกิดผลเป็นคุณค่าทางจริยธรรมต่อไป (สุวลัยพร พันธุ์โยธี, 2549:42-45)

จะเห็นได้ว่าจากหลักกรรมที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าได้ศึกษาหรือทำความเข้าใจอย่างถูกต้องล้วนมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตโดยตรง เพราะทำให้เข้าใจตนเองมากขึ้น ไม่คิดโทษหรือรอพึ่งพิงผู้อื่น และเน้นให้เราอยู่กับปัจจุบัน ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด เหล่านี้ถ้าเราเข้าใจตนเองแล้ว ย่อมส่งผลต่อคนรอบข้างและเลยไปถึงสังคมก็จะมีแต่ความสงบสุข หรืออย่างน้อยก็ทำให้สังคมมีปัญหาหรือมีความขัดแย้งลดน้อยลงไปได้บ้างไม่มากก็น้อย อีกทั้งการนำหลักกรรมเรื่องกรรมมาศึกษาในครั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมว่าสามารถส่งผลต่อวิถีชีวิตของบุคคลแต่ละคนอย่างไรและมากน้อยแค่ไหน อีกทั้งการมีประสบการณ์โดยตรงหรือทางอ้อมทำให้ต่อยอดถึงความเชื่อเรื่องกรรมว่ามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตอย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

วงจรชีวิตของมนุษย์เริ่มขึ้นนับตั้งแต่ปฏิสนธิ จนเกิดมาเป็นทารก จากนั้นก้าวผ่านวัยเด็ก เข้าสู่วัยต่างๆเรื่อยมา จนกระทั่งถึงวัยชราหรือวัยสูงอายุที่เป็นวงจรสุดท้ายของชีวิต ถึงแม้ว่า “ความแก่” หรือ “ความชรา” มิได้เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา แต่ความชราก็เป็นส่วนหนึ่งในวัฏจักรที่ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เว้นแต่จะเสียชีวิตไปก่อนถึงวัยชรา นั้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะถึงวัยชราหรือวัยสูงอายุ ย่อมหมายถึง ความเสื่อม ความชำรุดทรุดโทรมของร่างกายที่เกิดจากความสูงวัย ความสามารถที่เคยมีกลับลดน้อยลง ต้องการพึ่งพิงจากผู้อื่นมากขึ้น กลายเป็นภาระของครอบครัว บทบาทที่ลดลงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความท้อแท้ หดหู่ สิ้นหวังและด้อยคุณค่า

ความหมายผู้สูงอายุ (The Older)

ซูติมา หฤทัย (2531) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่าเป็น ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเสื่อมของร่างกายและจิตใจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม ภาวะโภชนาการ และโรคภัยของแต่ละบุคคล

ประพิน วัฒนกิจ (2538) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี เป็นวัยที่พ้นจากการงานทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ หรือสำนักงานของภาคเอกชนบางแห่ง นอกจากผู้มีกิจการส่วนตัวเท่านั้น โดยทั่วไปผู้ที่ก้าวสู่วัยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาอย่างเห็นได้ชัด

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่สังคมได้กำหนดเกณฑ์อายุเมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

องค์การอนามัยโลกได้แบ่งระดับของผู้มีอายุมากเป็น 3 ระดับ (ชูศักดิ์ เวชแพศย์, 2538) คือ

1. ผู้สูงอายุ (Elderly) คือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 60-74 ปี จัดเป็นผู้ที่ยังไม่ชรามาก เป็นวัยที่ยังสามารถทำงานได้ถ้ามีสุขภาพที่ดี
2. คนชรา (Old) คือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 75-90 ปี ซึ่งถือว่าเป็นผู้ชราแล้ว
3. คนชรามาก (Very Old) คือ ผู้ที่มีอายุมากกว่า 90 ปีขึ้นไป

สุพัตรา สุภาพ (2536) กล่าวว่า คำจำกัดความของคำว่าผู้สูงอายุหรือวัยชรา (The Old Age) ในแต่ละประเทศหรือแต่ละสังคมจะให้ไว้แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุโดยเฉลี่ยของการทำงานหรือสภาพทางร่างกาย สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาถืออายุ 65 ปี กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียถืออายุ 67 ปี ซึ่งความจริงเรื่องของอายุบางครั้งก็ไม่ได้บอกว่าใครเป็นผู้สูงอายุ มีคนเป็นจำนวนมากแม้ว่าอายุ 60 ปี หรือ 65 ปี ก็ยังแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ขณะที่คนอายุน้อยกว่าบางคนกลับมีสภาพร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม ฉะนั้นอายุไม่ได้เป็นเครื่องชี้ว่าบุคคลใดชราภาพหรือสูงอายุ คำว่า “ผู้สูงอายุ” ในประเทศไทย โดยสำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กำหนดว่าผู้สูงอายุมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม
3. เป็นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน การรักษาพยาบาลและการดูแลทางด้านสุขภาพ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กล่าวว่า “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

Hooyman and Kiyak (1993) นักพฤฒาวิทยา (Gerontologist) ได้ให้ความหมายของภาวะสูงอายุในแง่ที่ว่า เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย

1. ภาวะสูงอายุตามปฏิทิน (Chronological Ageing) หมายถึง การพิจารณาอายุตามปฏิทินที่นับจากแรกเกิดมา ดังนั้นคนที่มีอายุ 75 ปี จึงแก่กว่าคนที่มีอายุ 45 ปี เป็นต้น

2. ภาวะสูงอายุทางชีววิทยา (Biological Ageing) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีระที่ทำให้การทำงานของระบบอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย (อาทิเช่น หัวใจ ปอด ตา ฯลฯ) ลดประสิทธิภาพลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการลดลงของเซลล์ทดแทนเมื่อคนเรามีอายุมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีเซลล์อีกประเภทหนึ่งที่จะเสื่อมสลายไปเมื่อคนมีอายุมากขึ้นโดยไม่มีเซลล์ใหม่มาทดแทน ภาวะสูงอายุในลักษณะนี้จึงสามารถตัดสินได้จากการวัดประสิทธิภาพการทำงานของระบบอวัยวะของปัจเจกบุคคล

3. ภาวะสูงอายุทางจิต (Psychological Ageing) ในแง่นี้ได้รวมเอาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการประสาทสัมผัสและการรับรู้ การทำหน้าที่ของจิต (ยกตัวอย่างเช่น ความจำ การเรียนรู้ และสติปัญญา) ความสามารถในการปรับตัว บุคลิกภาพ แรงขับทางธรรมชาติ และแรงจูงใจ ดังนั้นปัจเจกบุคคลที่มีความกระตือรือร้นทางด้านสติปัญญา และสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ดีจึงถูกพิจารณาว่ายังไม่เข้าสู่ภาวะสูงอายุ

4. ภาวะสูงอายุทางสังคม (Social Ageing) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงบทบาทของปัจเจกบุคคลและความสัมพันธ์ในโครงสร้างสังคม ซึ่งได้แก่ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์ในสถานที่ทำงาน รวมทั้งความสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ เช่น ศาสนาและการเมือง เมื่อปัจเจกบุคคลมีอายุสูงขึ้นรวมทั้งมีภาวะสูงอายุทางกาย (ชีววิทยา) และทางจิตย่อมจะยังผลให้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้นบริบททางสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลย่อมจะเป็นตัวกำหนดความหมายของภาวะสูงอายุของบุคคลนั้น ซึ่งจะมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ

ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ การลดลงของกระบวนการสันดาบ (Metabolism) ประสิทธิภาพของปอดลดลง มีการสูญเสียความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและข้อต่อต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นกับแบบแผนการรับประทานอาหารและการออกกำลังกายของแต่ละบุคคลด้วย ระดับสติปัญญาลดลง ความจำ

ต่างๆลดลง การตอบโต้สิ่งต่างๆลดลง ความต้องการทางเพศลดลง แต่ไม่หมดไปทีเดียว บางคนอาจมีความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ การเปลี่ยนแปลงเฉพาะส่วนที่ชัดเจน (Williams,1995) ได้แก่

1. **การเปลี่ยนแปลงของผิวหนัง เส้นผม และรูปร่าง** ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงของสีผิวหนังมีลักษณะเหี่ยวย่นแห้ง เนื่องจากขาดไขมันใต้ผิวหนังหล่อเลี้ยง ซึ่งพบได้ร้อยละ 25 ของผู้สูงอายุ เส้นผมและขนมีจำนวนลดลง สีจางลงกลายเป็นสีเทาหรือสีขาว ผมร่วงแห้งและขาดง่าย พบว่าร้อยละ 45 ของผู้ชาย และมีอาการศีรษะล้านเมื่ออายุ 45 ปีขึ้นไป เพศชายจะมีการสะสมของไขมันใต้ผิวหนังบริเวณหน้าอกและท้อง ส่วนเพศหญิงจะมีการสะสมของไขมันใต้ผิวหนังบริเวณสะโพกและต้นขา

2. **การเปลี่ยนแปลงของระบบประสาทสัมผัสลดลง** จะมีการเปลี่ยนแปลงของเซลล์สมองและเซลล์ประสาท ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของสมองและประสาทอัตโนมัติลดลง ความเร็วในการส่งสัญญาณประสาทลดลง ความไวและความรู้สึกในการตอบสนองต่อปฏิกิริยาต่างๆ ลดลง การรับรสของลิ้นเสีย เนื่องจากต่อมรับรสมีจำนวนลดลง ประมาณ 2 ใน 3 และต่อมรับรสจะตายเมื่ออายุ 70 ปี (ชูศักดิ์ เวชแพทย์,2538:85) สายตาเริ่มยาวขึ้น การได้ยินเสียงลดลง ต้องการระดับเสียงที่ดังกว่าปกติ

3. **การลดลงของกระบวนการสันดาบ** โดยปกติอัตราการเผาผลาญอาหารเป็นพลังงานจะลดลงประมาณร้อยละ 3 เมื่ออายุเพิ่มขึ้น 10 ปี ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีน้ำหนักตัวมากขึ้น และอ้วนขึ้นเรื่อยๆ

4. **การเปลี่ยนแปลงของระบบหัวใจและหลอดเลือด** การไหลเวียนโลหิตมีการเปลี่ยนแปลง อัตราการเต้นหัวใจลดลง ปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจใน 1 นาทีลดลงประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ จากอายุ 25-65 ปี ผนังหลอดเลือดหนาตัวขึ้น รูภายในหลอดเลือดแคบลง จึงมีโอกาสเกิดการอุดตันของเลือดได้ง่ายขึ้น การไหลเวียนโลหิตช้าลง ปริมาณเลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่างๆลดลง ความยืดหยุ่นของหลอดเลือดลดลง ความต้านทานหลอดเลือดส่วนปลายเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ระดับความดันโลหิตเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุจึงมีโอกาสเป็นโรคเกี่ยวกับโรคหัวใจและหลอดเลือดสูงกว่าคนกลุ่มอื่น

5. **การเปลี่ยนแปลงของการทำหน้าที่ของปอดและระบบหายใจ** ความยืดหยุ่นเนื้อปอดลดลง ความแข็งแรงและกำลังกล้ามเนื้อที่ช่วยในการหายใจเข้าออกลดลง ผนังทรวงอกแข็งขึ้น กระดูกซี่โครงเคลื่อนไหวช้าลง ทำให้ปอดยืดขยายและหดตัวได้น้อยลง จำนวนถุงลมลดลง ผนังถุงลมแตกง่าย ทำให้การไหลเวียนที่ถุงลมลดลง ส่งผลให้มีการระบาย

อากาศได้น้อยลง รีเฟลกซ์ การไหลลดลง การทำงานของซีเรีย (Celia) ตลอดจนทางเดินหายใจลดน้อยลง ทำให้การกำจัดสิ่งแปลกปลอมลดลง จึงเกิดการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจได้ง่ายขึ้น

6. การเปลี่ยนแปลงของกล้ามเนื้อ กระดูก และข้อต่อ กระดูกเปราะและหักง่าย เนื่องจากการสลายแคลเซียมออกจากกระดูก ความยาวกระดูกสันหลังลดลง เพราะหมอนรองกระดูกบางลง ทำให้หลังค่อม กระดูกอ่อนบริเวณข้อต่อต่างๆ เสื่อมลง น้ำไขข้อลดลง ทำให้กระดูกมาเคลื่อนที่สัมผัสกัน เกิดการเสียดของข้อต่อต่างๆ เกิดข้อติดแข็ง ข้ออักเสบ และมีอาการปวดข้อ จำนวนและขนาดเส้นใยของกล้ามเนื้อลดลง เกิดเนื้อเยื่อพังพืดเข้ามาแทนที่มวลกล้ามเนื้อลดลง กำลังการหดกล้ามเนื้อลดลง ระยะเวลาที่ใช้ในการหดตัวแต่ละครั้งนานขึ้น ทำให้การเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ ช้าลง

7. การเปลี่ยนแปลงของสมอง ความสามารถทางสติปัญญาและความจำ ประสิทธิภาพการทำงานของสมองและประสาทอัตโนมัติ ความเร็วการส่งสัญญาณประสาทลดลง ทำให้ความไวและความรู้สึกในการตอบสนองต่อปฏิกิริยาต่างๆ ลดลง จนบางครั้งอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทำงานไม่สัมพันธ์กัน โดยเฉพาะเรื่องราวใหม่ๆ แต่สามารถจำเรื่องราวในอดีตได้ดี

8. การเปลี่ยนแปลงของระบบประสาท เนื่องจากการตายของเซลล์ประสาททำให้ผู้สูงอายุมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ช้า ความสามารถในการควบคุมซับซ้อนต่างๆ ลดลง ความต้องการทางเพศลดลง โดยเฉพาะเพศหญิงจะหยุดผลิตฮอร์โมนเอสโตรเจนเมื่ออายุประมาณ 45-50 ปี ส่งผลให้มีการหย่อนกล้ามเนื้อมดลูก ช่องคลอดและทรวงอก สำหรับเพศชายต่อมเพศมีการเสื่อมสลายความสามารถในการทำงานลดลงเช่นกัน การหลั่งฮอร์โมนเอสโตรเจนลดลงทำให้อวัยวะเพศเหี่ยวลงและความรู้สึกทางเพศลดลง

9. การเปลี่ยนแปลงของจิตใจและอารมณ์ ผู้สูงอายุส่วนมากจะมีอารมณ์ซึมเศร้าได้ง่าย ซึ่งร้อยละ 80 สามารถรักษาได้ด้วยการให้คำปรึกษา การรักษาด้วยยา และการรักษาด้วยไฟฟ้า (Electroshock Therapy)

ความเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

ความเปลี่ยนแปลงของร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและตลอดเวลา ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ในที่นี้จะกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยจะแบ่งได้ (บรรลุ ศิริพานิช : 2551) ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ

1.1 ผิวหนัง คนสูงอายุจะมีผิวหนังแห้ง เหี่ยวย่น และตกกระเป็นแห่งๆ จากการเสื่อมของต่อมไขมัน และจำนวนเนื้อเยื่อโคลาเจน (Collagen) ลดจำนวนลง ชั้นต่างๆ ของผิวหนังจะบางลงทำให้เกิดบาดแผลง่ายเวลาที่ได้รับการขีดข่วนหรือถูไถเพียงเล็กน้อย หรือกดทับนานๆ ผม ขนที่เกิดขึ้นบริเวณผิวหนังจะเปลี่ยนแปลงเป็นสีเทาขาวและบางลง ไขมันใต้ผิวหนังจะลดจำนวนลง ผิวหนังบางส่วน เช่น คอและแขนจะมีการเสื่อมสลาย (Atrophy) ทำให้เกิดเป็นวงสีม่วงได้เป็นหย่อมๆ ต่อมาเหงื่อจะลดการทำงานหลังเหงื่อออกน้อยลง มีผลทำให้การระบายความร้อนของร่างกายในคนสูงอายุลดลง ผิวหนังของคนแก่หลายๆ อาจเกิดเป็นเนื้องอกได้ทั้งชนิดเนื้องอกธรรมดาและรุนแรงถึงเป็นมะเร็งผิวหนังได้ เล็บมีความเจริญเติบโตลดลง และบางแตกเปราะง่าย

1.2 กล้ามเนื้อชนิดลาย (Striated Muscle) จะลดจำนวนลงและมีเซลล์ไขมันเข้าไปแทรกในเซลล์กล้ามเนื้อมากขึ้น ทำให้ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อลดลง จำนวนเซลล์กล้ามเนื้อจะลดลงครึ่งหนึ่งในคนอายุ 80 ปี

1.3 กระดูก มักจะเปราะบางจากการสูญเสียของแคลเซียม ซึ่งเป็นผลจากการรับประทานอาหารที่มีส่วนประกอบแคลเซียมน้อยลง หรือการดูดซึมที่น้อยลง หรือภาวะ Demineralisation ของกระดูกซึ่งเกิดจากฮอร์โมนเอสโตรเจนหลังออกมาน้อยลง เป็นผลทำให้กระดูกบางลง มีโอกาสแตกหักได้ง่าย

1.4 เส้นเลือด โดยทั่วไปผนังเส้นเลือดจะแข็งตัวและหนาขึ้น ทำให้รูเส้นเลือดแดงแคบลง ทำให้การไหลเวียนไม่ดี ส่วนเส้นเลือดดำจะมีผนังบางขึ้น เมื่อการไหลเวียนเลือดไม่ดีโดยเฉพาะบริเวณขามักจะเกิดมีเส้นเลือดดำโป่งพองกลายเป็นเส้นเลือดขอด

2. ความเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา

2.1 อวัยวะรับความรู้สึกต่างๆ มีสมรรถภาพต่ำลง เช่น อวัยวะรับรส-กลิ่น มีความสามารถในการรับรู้รสและกลิ่นน้อยลง ตา มีความเปลี่ยนแปลงในการปรับตาต่อความมืดและสว่างน้อย เลนส์ปรับตัวได้น้อยทำให้เพ่งมองสิ่งของใกล้ไม่เห็น สายตาจะยาวออก เลนส์ที่แก่หลายๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นต้อกระจก หู ความสามารถได้ยินเสียงลดลง ผู้ชายจะเสียการได้ยินมากกว่าผู้หญิง บางครั้งจะมีเสียงอื้อในหู สมอง เซลล์สมองตายไปและลด

จำนวนเซลล์สมองลง ทำให้ขนาดเซลล์สมองลดลงด้วย สารเคมีหลังจากปลายประสาท (Neuro-transmitter) ลดลง จำนวนเลือดไปเลี้ยงสมองลดลง การให้ออกซิเจนของสมองลดลง เส้นเลือดของสมองตีบและแข็ง ความเปลี่ยนแปลงต่างๆเหล่านี้มีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในระบบประสาทและสมอง คือจะมีความจำเสื่อมลง หลงลืม ความนึกคิดต่างๆเสียไป อารมณ์แปรปรวน บางรายมีความสับสน ซึมเศร้า ความรู้สึกต่างๆซ้าลง

2.2 ระบบการไหลเวียน หัวใจ เนื่องจากกล้ามเนื้อหัวใจจะมีผนังพังผืด (Interstitial Fibrosis) และมีไขมันสะสมมากขึ้น ทำให้การยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อหัวใจลดลง ลิ้นหัวใจแข็ง ตีบ ปิดไม่สนิท บางทีมีการเกาะติดของแคลเซียมทำให้ลิ้นหัวใจทำงานเลวลง ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลทำให้หัวใจเต้นซ้าลง อัตราประมาณ 50-60 ครั้งต่อนาที บางรายจะมีอาการของการเต้นไม่สม่ำเสมอ (Arrythmia) การที่เส้นเลือดแดงมีผนังหนาตีบตัน ทำให้เลือดไหลผ่านลำบากโดยเฉพาะในส่วนปลายๆ จะทำให้ภาวะแรงดันเลือดซิสโตลิก สูงขึ้น

2.3 ระบบทางเดินลมหายใจ ในคนสูงอายุพบว่าเนื้อปอดและหลอดลมต่างๆ จะมีลักษณะแข็งจากการมีเนื้อเยื่อพังผืด (Fibrosis) เกิดขึ้น ทำให้การยืดหดของปอดเสียไป กล้ามเนื้อที่ใช้ในการหายใจหย่อนสมรรถภาพลง ทำให้ทรวงอกขยายตัวได้น้อย มีผลทำให้ถุงลมมีอาการโป่งพองได้ง่าย ความเปลี่ยนแปลงต่างๆเหล่านี้ ทำให้สมรรถภาพในการหายใจและแลกเปลี่ยนออกซิเจนลดลง บางคนมีอาการอักเสบทางหลอดลมร่วมด้วย จะทำให้มีอาการไอหรือมีอาการหอบหืด

2.4 ระบบทางเดินอาหาร มีการเสื่อมลงของเยื่อบุทางเดินอาหาร และการหลั่งน้ำย่อยต่างๆลดลง ทำให้การย่อยและดูดซึมอาหารไม่ได้ดีเป็นผลทำให้มีอาการขาดอาหารได้ในคนอายุมาก

ตัวของคนสูงอายุจะมีขนาดและน้ำหนักลดลง เพราะมีการเก็บไกลโคเจนและไวตามินลดลง ระบบการทำงานเอนไซม์ลดลงมีผลทำให้ตับมีสมรรถภาพในการทำลายพิษต่างๆ ที่เข้าสู่ร่างกายได้น้อยลง

2.5 ระบบทางเดินปัสสาวะ ไตจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพอายุ โดยทั่วไปพบว่าเมื่ออายุหลัง 30 ปี เลือดไปเลี้ยงไตจะลดปริมาณลง 1.5% ต่อปี ทำให้การทำงานของไตลดลง เมื่ออายุ 65 ปี การทำงานของไตมีหน้าที่เหลือเพียง 40-50% เท่านั้น (เมื่อเทียบกับคนอายุ 25 ปี) ดังนั้นความสามารถที่จะกำจัดของเสียจะลดลง บางรายต่อมลูกหมากในกระเพาะปัสสาวะชายจะมีขนาดโตขึ้น ทำให้มีการขัดขวางทางเดินปัสสาวะ ทำให้ปัสสาวะลำบาก หูรดกระเพาะปัสสาวะทำงานได้ไม่ดี ทำให้ไม่สามารถกลั้นปัสสาวะได้ดีเหมือนหนุ่มสาว

2.6 ระบบต่อมไร้ท่อ ซึ่งหลังฮอร์โมน จะมีการลดลงของฮอร์โมนต่างๆ

มีผลทำให้กล้ามเนื้อลีบ กระดูกผุ เปราะ อ่อนเพลีย ซึมเศร้า ซึ่พจรซ้า พบว่าอาการเบาหวานมากขึ้นในผู้สูงอายุ

3. ความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

ความเปลี่ยนแปลงของจิตใจเกิดได้จากสาเหตุ 3 กลุ่มใหญ่ คือ

3.1 เกิดขึ้นจากการที่สมองของคนเสื่อมไปตามวัย ทำให้ผู้สูงอายุสูญเสียความสามารถในการเรียนรู้และเข้าใจ ความรุนแรงมากน้อยจะขึ้นกับจำนวนเซลล์สมองที่ตายไป หรือจากการที่เนื้อสมองมีเลือดมาเลี้ยงไม่พอ ซึ่งเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลซึ่งไม่เหมือนกัน

3.2 เกิดจากการที่จิตอารมณ์ผิดปกติไป โดยมากความผิดปกตินี้จะเกิดมาจากความเครียดทางจิตใจและสังคมมากระทบ เมื่อผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้ก็มีสุขภาพจิตที่ปกติ แต่ถ้าปรับตัวไม่ได้ก็จะมีอาการผิดปกติในจิตใจและอารมณ์ ทำให้เกิดอาการเหงา วิตกกังวล หวาดระแวง ซึมเศร้า ฯลฯ

3.3 เกิดจากสังคมเปลี่ยนแปลงไป สังคมสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยตามวันเวลาที่ผ่านไป การเปลี่ยนแปลงจากคนหนุ่มสาว-ผู้ใหญ่ เข้าสู่ผู้สูงอายุ ในด้านสังคมผู้สูงอายุถูกมองหรือจัดเข้าไปเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่ง แตกต่างไปจากกลุ่มเด็ก-กลุ่มผู้ใหญ่ แต่เป็นกลุ่มที่สังคมมองไปว่าเป็นกลุ่มที่ไม่มีประโยชน์ แล้วแต่สังคมนั้นๆจะมองหรือบางทีแม้สังคมไม่มองไปในแง่ลบเช่นนั้น แต่เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในทางกาย-จิต ทำให้สมรรถภาพการงานตกต่ำลง ผู้สูงอายุก็มองภาพตัวเองไปในเชิงลบ

ยิ่งอายุมากขึ้น เพื่อนฝูงรุ่นราวคราวเดียวกันก็ทยอยตายไป แม้แต่คู่สามีภรรยาเองก็ถึงแก่กรรมไปด้วย สังคมสิ่งแวดล้อมเช่นนี้จะทำให้ผู้สูงอายุมีอาการโดดเดี่ยว-เหงา และวิตกกังวล ผู้สูงอายุในครอบครัวจะมีอาการใจน้อย หงุดหงิด

จากแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ รวมถึงสภาพสังคม และแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นภาวะปกติของผู้สูงอายุก็ตาม แต่ทั้งนี้ก็ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วย ดังนั้นการทำความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาต่างๆเหล่านี้ ก็จะทำให้สามารถหาทางรับมือกับเหตุการณ์ต่างๆเหล่านั้นได้อย่างทันท่วงทีและเข้าใจในตัวของผู้สูงอายุได้ง่ายและมากขึ้นอีกด้วย

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural – Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยมถือว่าเป็นทฤษฎีที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทฤษฎีหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาแนวความคิดของ อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) และทัลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) มาเป็นกรอบในการอธิบายในขั้นสุดท้ายของการวิจัย ซึ่งในที่นี้จะได้กล่าวถึงแนวคิดของแต่ละท่านโดยสังเขป ดังนี้

อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) พูดถึงเรื่องความสำคัญของศาสนาว่า “ศาสนาเป็นสิ่งประดิษฐ์ของสังคม” ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมคน ทำให้สังคมศักดิ์สิทธิ์ ศาสนาไม่ใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นสิ่งประดิษฐ์ของสังคมโดยมนุษย์เอง เพราะฉะนั้นสิ่งที่มนุษย์กราบไหว้ สวดมนต์ ปฏิบัติ สิ่งที่มีคนบางคนหรือคนบางกลุ่มคิดเอาไว้ แล้วบอกต่อกันไปจนพากันเลื่อมใส แท้จริงแล้วไม่มีอะไร ศาสนาไม่ได้มาจากฟ้าหรือมาจากสวรรค์ กลายเป็นว่าศาสนาเป็นสิ่งที่มนุษย์เราคิดขึ้นมาเอง แล้วก็มีกรนับถือตามๆกันไป เขากล่าวว่า ศาสนาตามความเชื่อดั้งเดิม มีหน้าที่ 4 ประการ คือ

1. สร้างระเบียบวินัย ซึ่งจะปรากฏอยู่ในพิธีกรรม
2. สร้างสามัคคี ซึ่งจะปรากฏอยู่ในพิธีกรรมเช่นกัน
3. เป็นพลังชีวิต อยู่ที่มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกหรือผู้นับถือศาสนา
4. ทำให้เข้มแข็ง เพราะทำในสิ่งที่ศรัทธา อยู่ที่ศรัทธาของผู้นับถือ (สุภาวงศ์

จันทวานิช,2551:45-47)

ทัลคอตต์ พาร์สันส์ ได้กล่าวถึงหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ สำหรับ “ปฏิบัติการ” ทุกระบบ ที่เรียกโดยย่อว่า AGIL และเพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้ระบบจำเป็นต้องทำหน้าที่ 4 ประการ (สุเทพ สุนทรภัสส์,2540:95-96) ดังนี้

1. **การปรับตัว** (Adaptation) ระบบจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นภายนอก จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และปรับสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับความต้องการของระบบ

2. **การบรรลุเป้าหมาย** (Goal Attainment) ระบบจะต้องมีการกำหนดและดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักต่างๆ

3. **บูรณาการ** (Integration) ระบบจำเป็นต้องกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆและจะต้องจัดการความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่พื้นฐานอื่นๆอีก3ประการ

4. การรักษาแบบแผน (Latency or Pattern Maintenance)

ระบบจะต้องให้เกิดการดำรงไว้ และฟื้นฟูแรงจูงใจของปัจเจกบุคคล และแบบแผนทางวัฒนธรรม ที่ก่อให้เกิดและดำรงไว้ซึ่งแรงจูงใจดังกล่าว

และหน้าที่พื้นฐานทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาข้างต้น ก็ยังมีความเกี่ยวพันกับระบบปฏิบัติการ 4 ระบบ ซึ่งถือว่าเป็นระบบทำหน้าที่ควบคู่ไปกับหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1. ระบบอินทรีย์ของพฤติกรรม (Behavioral Organism System)

เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่พื้นฐานเรื่อง **การปรับตัว** แม้ว่าระบบนี้จะมีพื้นฐานทางด้านองค์ประกอบของยีนส์ แต่องค์กรของอินทรีย์ก็ได้รับผลกระทบจากการสร้างเงื่อนไขและการเรียนรู้ที่เกิดในช่วงชีวิตของปัจเจกบุคคล

2. ระบบบุคลิกภาพ (Personality System) เป็นระบบที่ควบคู่กับ

หน้าที่พื้นฐานในเรื่องของ **การบรรลุเป้าหมาย** เป็นระบบของการยอมรับและถูกควบคุมจากภายนอก ซึ่งไม่เพียงถูกควบคุมจากระบบวัฒนธรรมเท่านั้นยังถูกควบคุมจากระบบสังคมอีกด้วย

3. ระบบสังคม (Social System) เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่

พื้นฐานในด้าน **บูรณาการ** ที่ประกอบขึ้นด้วยปัจเจกบุคคลผู้ปฏิบัติหรือผู้กระทำจำนวนมากที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งผู้กระทำมักจะเป็นผู้รับโดยุษย์

4. ระบบวัฒนธรรม (Cultural System) เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับ

หน้าที่พื้นฐาน **การรักษาแบบแผน** โดยเขากล่าวว่าระบบวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่เหนือระบบอื่นๆ วัฒนธรรมถูกมองว่าเป็นแบบแผน เป็นสิ่งที่ยอมรับจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในตัวของผู้กระทำ

ในการวิจัยครั้งนี้นำเอาทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural – Functional Theory) มาอธิบายอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค เพราะความเชื่อเรื่องกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของความเชื่อในศาสนาซึ่งถือว่าศาสนาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบสังคม และเพื่ออธิบายถึงหน้าที่ของศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ อีกทั้งเป็นสิ่งที่ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ดำเนินต่อไปได้

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา (Religious Belief)

ความเชื่อทางศาสนา เป็นลักษณะนิสัยของมนุษย์ในทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็ นสังคมที่เจริญแล้วหรือสังคมที่กำลังจะเจริญ ทั้งนี้เพราะศาสนาเป็นอำนาจอย่างหนึ่งซึ่งมีสภาพอัน เป็นไปตามลักษณะ ดังนี้คือ

- เกี่ยวกับสิ่งที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ สำหรับผู้นับถือศาสนาประเภทเทวนิยม
- เกี่ยวกับเหตุผล อันเกิดจากความนึกคิดของนักคิดและนักปราชญ์ต่างๆ ใน ด้านเหตุผลสำหรับผู้นับถือศาสนาประเภทอเทวนิยม

ลักษณะทั่วไปของศาสนา

มีผู้ให้ลักษณะทั่วไปของศาสนา ไว้ดังนี้

1. ศาสนานั้นเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อถือในบรรดาอำนาจอันอยู่นอกเหนือ ธรรมชาติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อเหตุการณ์ต่างๆของมนุษย์
2. ศาสนามีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการควบคุมทางศีลธรรม และ จักรระบบต่างๆทางจริยธรรมด้วยกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติที่เพิ่มเข้ามา ยิ่งกว่านั้นศาสนาต่างๆ ของโลก เช่น พุทธ ฮินดู ขงจื้อ ยูดาเย คริสต์ และอิสลาม ยังถือเป็นแกนกลางของระบบต่างๆ ทางศีลธรรมที่เพิ่มขึ้นมาจริงๆ อันเป็นเหตุทำให้สังคมต่างๆ ปรากฏเด่นชัดขึ้นมาเป็นเวลาหลาย ศตวรรษ (Kimball Young, Raymond W. Mack ,1972 : p.376)

ประเภทของความเชื่อ

ได้มีการแยกแยะประเภทของความเชื่อไว้หลายความคิดด้วยกัน ทางพุทธ ศาสนากล่าวถึงความเชื่อว่ามี 4 อย่าง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ ปฟาณี ลูติวิวัฒนา ,2526:15-16) คือ

1. กรรมศรัทธา เชื่อกรรม
2. วิบากกรรม เชื่อผลกรรม
3. กัมมัสดตาศรัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน
4. ตถาคตโพธิศรัทธา ความเชื่อในความรู้ของพระตถาคต

บางแห่งแบ่งความเชื่อออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความเชื่อทั่วไป หรือความเชื่อธรรมดา (Belief) เช่น เชื่อว่ามีนรก สวรรค์ เทวดา เชื่อเรื่องความฝัน
2. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ (Superstition)

หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งว่า

1. ความเชื่อที่มีเหตุผล
2. ความเชื่อที่ขาดเหตุผล

ลักษณะของความเชื่อ

ความเชื่อถือเป็นทัศนคติอย่างหนึ่ง ที่ขึ้นอยู่กับอารมณ์และความสำคัญ ความรู้สึกที่ว่า สิ่งต่างๆ ที่แท้จริงนั้นเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือออกไปจากทัศนคติ และแยกออกจาก บรรดาเรื่องสามัญทั่วไป อันเกี่ยวกับการดำรงชีพประจำวัน มีทัศนคติที่แตกต่างจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์อัน ตั้งอยู่บนทัศนคติ

อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) กล่าวว่า ศาสนาเป็นระบบรวมทางความ เชื่อถือและการประกอบพิธีกรรม (Beliefs and Practices) ต่างๆ ที่สัมพันธ์กับบรรดาสังคหภาพ ซึ่งรวมอยู่ในชุมชนที่มีศีลธรรมร่วมกันเป็นชุมชนเดียวกัน ที่เรียกว่าวัด (Church) ที่คนจะต้องยึดมั่น อยู่กับสิ่งนี้ นอกจากนี้เขายังได้แสดงความแตกต่างกันระหว่างปรากฏการณ์ทางศาสนาไว้ 2 ระดับ คือ ความเชื่อ (Beliefs) และพิธีการ (Rites) โดยเขากล่าวว่า **ความเชื่อ** เป็นระบบทาง ความคิด ซึ่งเกิดกับจิตใจโดยเฉพาะความเชื่อทางศาสนาเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์เข้าไม่ถึง หรือสิ่งเคารพต่างๆ รวมทั้งการเกิดขึ้น พฤติกรรมและความสำคัญของสิ่งเหล่านี้ต่อมนุษย์ ด้วย ส่วน **พิธีการ** เป็นการแสดงออกให้ปรากฏตามความเชื่อถือ และเป็นการแสดงออกตาม อาการต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติโดยความสัมพันธ์กับบรรดาสังคหภาพ ทั้งสองประการนี้เป็นสิ่งที่ไม่ สามารถจะแยกออกจากกันได้และเป็นศูนย์รวมของทุกศาสนา

เดอร์ไคม์เห็นว่าความเชื่อมีองค์ประกอบสองส่วน ส่วนหนึ่งคือ ความสามารถ ของจิตสำนึกที่จะประกอบสร้างความเป็นจริงบางอย่าง ในแง่นี้จึงเป็นกลไกเชิงจิตวิทยา องค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งคือสิ่งที่ถูกเชื่อ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความเป็นจริงที่จิตสร้างขึ้นมาตนเอง (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2551:57)

ผลของความเชื่อ

นอกจากนี้ความเชื่อถือทางศาสนานั้น ขึ้นอยู่กับศรัทธามากกว่าอย่างอื่น เพราะ เป็นเรื่องของความสมัครใจของแต่ละบุคคล ฉะนั้นจึงถือได้ว่าความเชื่อถือขึ้นอยู่กับศรัทธามากกว่า ความเห็นแจ้งประจักษ์ ดังนั้นความเชื่อถือศาสนานั้นขึ้นอยู่กับความศรัทธาของผู้นับถือ ซึ่งการ นับถือจะมั่นคงเพียงไรหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับบทบาททางศาสนา เช่น คำสอน ศาสนิก สวาก และ

องค์ประกอบอื่นๆของศาสนา แต่จะอย่างไรก็ดีความเชื่อถือศาสนาส่วนมากจะขึ้นอยู่กับบุคคล เป็นสำคัญ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สิริสมร สุขสวัสดิ์ (2534) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผู้สูงอายุกับการคาดหวังในการ เข้ารับการสงเคราะห์ประเภทเสียค่าบริการ ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมาขอใช้ บริการสถานสงเคราะห์คนชราคือ ต้องการหาที่สงบสำหรับพักอาศัย มีความรู้สึกว่าเป็นบ้านไม่ ปลอดภัย ไม่มีคนดูแล มีความรู้สึกอึดอัดใจ สำหรับความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อสถาน สงเคราะห์คนชรา นั้น พบว่ามองว่าเป็นสถานที่เงียบสงบ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีผู้คอยช่วยเหลือดูแล มีความเป็นอิสระ ไม่ต้องรับภาระเกี่ยวกับครอบครัวและภายในสถาน สงเคราะห์มีเพื่อนวัยเดียวกันคอยพูดคุย แก้เหงา

จุลพล ผลขจี (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กฎแห่งกรรมในทัศนะของพุทธทาส ภิกขุ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุกล่าวว่า กฎแห่งกรรมเป็นกระบวนการของการกระทำ กรรมตาม วงจรของกิเลส กรรมและวิบากเป็นไปตามหลักปัจจุสมุปบาท และเป็นการศึกษากรรมตามแนว วิทยาศาสตร์ ส่วนการสิ้นกรรมหรือกรรมเหนือกรรมเป็นการศึกษาหลักปฏิบัติด้วยหลักมัชฌิมา- ปฏิปทา คือ มรรคมีองค์ 8 เพื่อดับหรือสิ้นทุกข์ซึ่งพุทธทาสภิกขุเรียกว่า “สิ้นกรรม” “ตัดกรรม” หรือ “กรรมเหนือกรรม”

พุทธทาสภิกขุได้แบ่งกรรมตามนัยแห่งพุทธธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กรรม ดีหรือกรรมชั่ว 2) กรรมขาวหรือกรรมดี และ 3) กรรมเหนือกรรม กล่าวคือ กรรมไม่ดำ ไม่ขาว หรือไม่ชั่วไม่ดี ท่านให้ความสำคัญ คัญต่อกรรมตามนัยสุดท้ายซึ่งเป็นกรรมที่นำไปสู่การ “ตัดกรรม” หรือ “สิ้นกรรม” กล่าวคือ ดับกิเลส คือ ราคะ โทสะ และ โมหะ ซึ่งเป็นรากเงาของการกระทำ กรรม ตามนัยที่ 1 และที่ 2 โดยการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 เมื่อปฏิบัติตามมรรคมีองค์เช่นนั้นก็ถือว่าเป็น การปฏิบัติตามหลัก “กรรมเหนือกรรม” เพื่อตัดกรรมดำ และกรรมขาว เป็นกรรมในระดับโลกุต ระคือ เหนือกรรมดีและกรรมชั่ว คนจะบรรลุนิพพานได้โดยอาศัยการปฏิบัติตามหลักกรรมเหนือ กรรม

อัมภัสชา พานิชชอบ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคและสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนในกรุงเทพมหานคร

และปริณิถนผล ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคและสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี คุณภาพชีวิตด้านสภาพเศรษฐกิจ สุขภาพ สภาพแวดล้อม การพึ่งพาตนเอง และคุณภาพชีวิตด้านรวมของผู้สูงอายุที่พักในสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนดีกว่าผู้สูงอายุที่พักในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ส่วนด้านกิจกรรมพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน และจากการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าความพึงพอใจในด้านกิจกรรม และความพึงพอใจด้านสัมพันธภาพทางสังคม มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิต ส่วนความพึงพอใจในลักษณะการบริการนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนคุณภาพชีวิต

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ (สุเทพ ปสฺวิโก) (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมในระดับสูงเป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 41-50 ปีและนักศึกษาทั้งหมดเป็นชาวพุทธ และนักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมไม่แตกต่างกัน

เรื่องรอง ชาญวุฒิธรรม (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คนชราในสถานสงเคราะห์ : ชีวิตและตัวตน ผลการศึกษาพบว่า “อัตลักษณ์” ของคนชราในสถานสงเคราะห์เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมตั้งแต่ขั้นตอนการเข้าสู่สถานสงเคราะห์ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับสถานภาพใหม่ของตัวเองในฐานะคนชราในสถานสงเคราะห์ที่มักถูกให้ความหมายว่าเป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพิง ไม่สามารถเลี้ยงชีพด้วยตนเอง ยากไร้น่าสงสาร แตกต่างจากคนทั่วไปในสังคมและไม่มีความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่กระบวนการปกปิดตัวตนในฐานะคนชราในสถานสงเคราะห์ และสร้างความหมายให้กับตัวตนของพวกเขาเองโดยมีความแตกต่างหลากหลายกันออกไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบุคคลที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้ในการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ คนชราเหล่านี้ประพฤติตัวตามกฎระเบียบของสถานสงเคราะห์ แต่ในขณะที่เดียวกันพวกเขาก็พยายามปรับตัวทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรมรวมทั้งมีการต่อรองหลายรูปแบบภายใต้ข้อจำกัดของกฎระเบียบข้อบังคับที่คอยควบคุมอยู่ เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งสถานภาพทางสังคม วิธีการดำเนินชีวิต และความหมายของ “ตัวตน” แบบเดิมกลับคืน

วิทยา ศักยาภินันท์ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กรรมของสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนาและปรัชญามาร์กซ์ ผลการศึกษาแสดงว่า

1. กรรมทางสังคัมของพระพุทธศาสนา หมายถึงมโนกรรมหรือทฤษฎีความเชื่อ และแนวคิด (ทฤษฎี) ที่เป็นค่านิยมทางสังคัม และมีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ทางด้านปรัชญามาร์กซ์ สิ่งที่มีความหมายใกล้เคียงกับหลักกรรมในพระพุทธศาสนา คือ มโนทัศน์เรื่อง “แรงงาน” อาศัยแรงงานสังคัมแต่ละยุคจึงมีระบบการผลิตและก่อให้เกิดสิ่งทีคล้ายกับมโนกรรมของพระพุทธศาสนาซึ่งเรียกว่า “จิตสำนึกทางสังคัม” สอดคล้องกับยุคนั้นๆ

2. กรรมทางสังคัมก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคัมตามมาเสมอ ทั้งต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิตมนุษย์ และความเป็นมนุษย์ที่เป็นคุณค่าภายใน จะเป็นผลเชิงลบหรือบวก ย่อมขึ้นกับค่านิยมหรือจิตสำนึกทางสังคัมซึ่งเป็นที่มาของการกระทำ

3. พระพุทธศาสนาและปรัชญามาร์กซ์เห็นพ้องต้องกันว่า หลักกรรมเป็นหลักมนุษยนิยม อาชีพในสังคัมสัมพันธ์กับการทำกรรม การเปลี่ยนจากปริมาณไปเป็นคุณภาพของผลกรรม และความสำคัญของปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดกรรมของสังคัม แต่เนื่องจากโลกทัศน์ของปรัชญาทั้ง 2 ระบบแตกต่างกัน วิธีการและเป้าหมายของการจัดกรรมไม่ดีทางสังคัมจึงพลอยแตกต่างกันไปด้วย

จูลี เทียนไทย (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ชราภาพแต่ร่างกายหากสดใสในจิตใจ : การประยุกต์ใช้ธรรมในชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุไทยในกรุงเทพฯ ผลการศึกษาแสดงว่า

1. วิถีชีวิตของผู้สูงอายุไทยนั้น มีรูปแบบของความหลากหลายในความคิดเห็นที่แฝงเร้นในหลายด้าน แต่ภายใต้ความหลากหลายเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าต่างๆ ที่เยาวชนรุ่นต่อไปสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของพวกเขาเหล่านั้นได้เสมอ อาทิ รายละเอียดของการดำเนินชีวิต มุมมองต่อสิ่งแวดล้อมรอบตนเอง วิธีทางการแก้ไขปัญหาชีวิต การรักชาติรักแผ่นดินและรักพระมหากษัตริย์ เป็นต้น จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ที่เป็นประเด็นที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิต มิได้แต่เพียงเพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับสุขภาวะทางจิตให้เกิดความสุขสดชื่นอิมเอิบขึ้น

2. จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้มีการยอมรับถึงความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลกซึ่งรวมถึงกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้น มิได้เป็นบุคคลที่ฝืนกระแสความเปลี่ยนแปลงรอบตัวเองแต่อย่างใด หากแต่จะเลือกรับเฉพาะสิ่งที่ดีๆต่อตนเองและต่อสังคัม โดยได้เสนอแนะความคิดเห็นว่าตนเองควรกระทำตัวเองอย่างไรในการรองรับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งได้นำรูปแบบแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงในตัวตนที่ไม่รบกวนผู้อื่น ไม่ยึดติด ไม่โลภ ไม่กระทำตามสิ่งรอบด้าน ไม่ฟุ้งเฟ้อต่อลาภยศ นินทาและสรรเสริญ

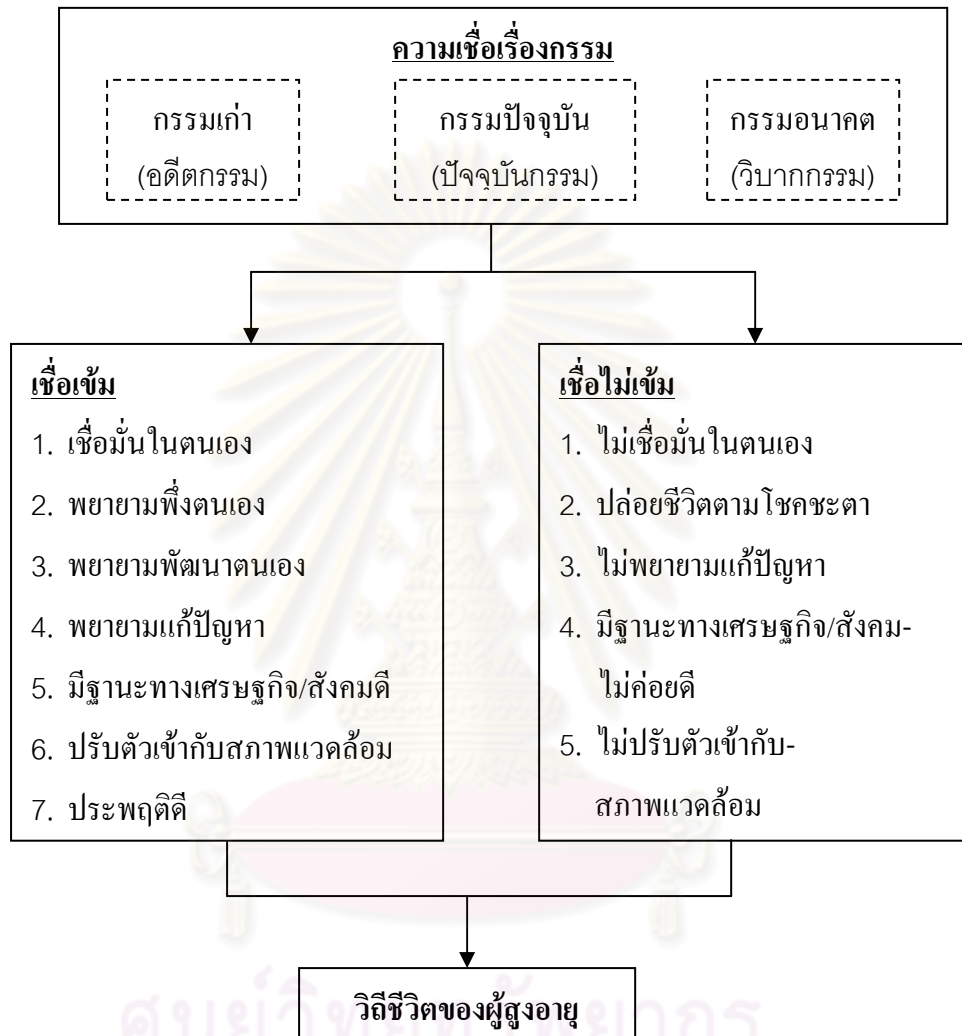
3. ผลการศึกษาข้างชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุไทยที่ล้ำค่ายิ่งนัก เพราะท่านเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ชีวิต มีกลยุทธ์และกุศโลบายในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายรูปแบบ และท่านเหล่านี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงทักษะในการถ่ายทอดคำสอนทางพุทธศาสนาให้ลูกหลานได้เข้าใจธรรมได้ง่ายขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เขาอาศัยอยู่

4. อีกทั้งจากการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนา แม้ว่าจะได้ถือกำเนิดมาเป็นเวลานานแล้วแต่ยังคงมีความทันสมัยและสามารถนำมาใช้ในระยะเวลาต่างๆได้อย่างเหมาะสม ไม่จำกัดเฉพาะในกาลเวลาใด และหากผู้ใดได้นำเอาหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ ย่อมบังเกิดผลในด้านเสริมสร้างสติปัญญารักษาสภาพจิตใจ ส่งเสริมยกระดับคุณภาพชีวิตและทำให้เกิดความสงบสุขและความพอเพียงในตัวตน ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างความพอเพียงในสังคมต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวความคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

กรอบแนวความคิดข้างต้นนี้เป็นการเชื่อมโยงความเชื่อเรื่องหลักกรรมที่มีต่อชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งในที่นี้ได้ให้ความหมายของกรรมว่าเป็น การกระทำ โดยจะแบ่งหลักกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ 1)กรรมเก่า หมายถึง การกระทำที่ผู้สูงอายุได้เคยกระทำไว้ในครั้งอดีต ซึ่งอาจรวมไปถึงวิถีชีวิตในวัยเด็กเรื่อยมา 2)กรรมปัจจุบัน หมายถึง สิ่งที่ผู้สูงอายุดำเนินอยู่ในชีวิต ณ ขณะนี้ว่าตนเองใช้ชีวิตอย่างไร สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตส่งผลต่อชีวิตในปัจจุบันหรือไม่ มากน้อยเพียงใด อีกทั้งผู้สูงอายุเองจะมีวิธีดำเนินชีวิตและนำเอาประสบการณ์ในอดีตมาประยุกต์ใช้ในชีวิตปัจจุบันหรือไม่อย่างไร และ 3)กรรมอนาคต หรือวิบากกรรม หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ได้ทำเอาไว้ในครั้งอดีตโดยที่ไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด หรือจะเกิดขึ้นอย่างไร ซึ่งกรรมอนาคตนี้อาจเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความคาดหวังหรือเป็นแรงผลักดันให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตในปัจจุบันด้วยการทำความดี ละเว้นความชั่ว หรือทำบุญรักษาศีลเพื่อให้ในอนาคตได้พบเจอแต่สิ่งที่ดีๆก็เป็นได้ ซึ่งความเชื่อ ความเข้าใจในหลักกรรมของผู้สูงอายุนั้นมีทั้งผู้สูงอายุที่เชื่อ(เชื่อเรื่องหลักกรรม)เข้มและเชื่อไม่เข้ม โดยผู้สูงอายุที่มีความเชื่อในหลักกรรมที่เข้มนั้นจะมีลักษณะเชื่อมั่นในตนเอง พยายามพึ่งตนเอง พยายามพัฒนาตนเอง พยายามแก้ปัญหา มีฐานะทางเศรษฐกิจ/สังคมดี ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและประพฤติดี ส่วนผู้สูงอายุที่มีความเชื่อในหลักกรรมไม่เข้มจะมีลักษณะไม่เชื่อมั่นในตนเอง ปล่อยชีวิตตามโชคชะตา ไม่พยายามแก้ปัญหา มีฐานะทางเศรษฐกิจ/สังคมไม่ค่อยดีและไม่ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก็จะสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมของผู้สูงอายุและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

การดูแลผู้สูงอายุในสถาบัน

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้บริการช่วยเหลือผู้สูงอายุในลักษณะของสถานสงเคราะห์สำหรับผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่งถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้ดูแล หรือไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวของตนเองได้ โดยปัจจุบันมีศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 12 แห่ง ในทุกภาคทั่วประเทศ ได้แก่

1. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร
2. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่
4. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุผู้สูงอายุบ้านทักษิณ จังหวัดยะลา
5. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาศนะเวสรมฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
6. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
7. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
8. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
9. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง จังหวัดลำปาง
10. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนครพนม จังหวัดนครพนม
11. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุสงขลาจังหวัดสงขลา
12. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

โดยศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุทั้ง 12 แห่ง มีขีดความสามารถในการรับผู้สูงอายุเข้าพำนักอาศัยได้ จำนวนประมาณ 1,500 คน โดยในปี พ.ศ.2552 มีจำนวนผู้สูงอายุ 1,213 คนที่ได้รับการดูแลจากศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมทั้ง 12 แห่ง

นอกจากนี้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นยังได้ดำเนินการ“สถานสงเคราะห์คนชรา”จำนวน 13 แห่ง ซึ่งถ่ายโอนมาจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 สถานสงเคราะห์คนชราทั้ง 13 แห่ง ประกอบด้วย สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 กรุงเทพมหานคร สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี:หลวงพ่อดำไยจังหวัด

กาญจนบุรี สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี:หลวงพ่อบึงอู่ปทุม จังหวัดนครปฐม สถานสงเคราะห์คนชราบ้านเขาปอแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านลพบุรี จังหวัดลพบุรี สถานสงเคราะห์คนชราบ้านจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี สถานสงเคราะห์คนชราบ้านวัยทองนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ(วัดม่วง) จังหวัดนครราชสีมา สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ(โพธิ์กลาง) จังหวัดนครราชสีมา สถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง จังหวัดตรัง สถานสงเคราะห์คนชราอุ้มทอง-พนักงัก จังหวัดชุมพร สถานสงเคราะห์ทั้งหมดนี้ได้อยู่ภายใต้ความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในแต่ละจังหวัดที่สถานสงเคราะห์คนชรานั้นตั้งอยู่ ซึ่งสถานสงเคราะห์คนชราแต่ละแห่งได้ให้ความอุปการะดูแลผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส ยากจน ขาดผู้ดูแลหรือขาดที่พึ่งพิง ด้วยการให้ที่พักอาศัยควบคู่ไปกับการจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมอื่นๆ เช่น การดูแลด้านสุขภาพ การฟื้นฟูบำบัด บริการสังคมสงเคราะห์ การจัดกิจกรรมนันทนาการ ศาสนกิจ การส่งเสริมการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในปี พ.ศ.2552 สถานสงเคราะห์ จำนวน 13 แห่ง ได้ให้การดูแลผู้สูงอายุรวมจำนวน 1,158 คน

ขณะเดียวกัน กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการ “ศูนย์บริการผู้สูงอายุ บ้านบางแค 2” เพื่อให้เป็นสถานที่ให้บริการด้านที่พักอาศัยและการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุเพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และฐานะยากจน ไม่มีที่พักอาศัย ไม่มีผู้ดูแลหรือผู้ให้ความช่วยเหลือ สามารถรองรับผู้สูงอายุเข้าพักอาศัยได้ จำนวน 150 คน นอกจากนี้ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค 2 ยังได้จัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ด้านเครื่องอุปโภค บริโภค และเวชภัณฑ์ต่างๆที่จำเป็น โดยในปีพ.ศ.2552 ได้ให้การช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ รวมจำนวน 1,100 ราย สำหรับผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือนร้อนเฉพาะหน้า ไม่มีที่พักอาศัย ขาดผู้ดูแลหรือดูแลเร่ร่อน หรือถูกนำส่งมาจากหน่วยงานต่างๆเพื่อติดตามหาญาติและครอบครัว หรืออยู่ระหว่างรอเพื่อเข้ารับบริการในสถานสงเคราะห์ กรุงเทพมหานครยังมีบริการ “บ้านพักฉุกเฉินสำหรับผู้สูงอายุ” ที่เป็นการให้บริการที่พักอาศัยแบบชั่วคราว (Shelter) ไม่เกิน 15 วัน สำหรับผู้สูงอายุ (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2552: 82-84)

ประวัติความเป็นมา

บ้านบางแค เดิมใช้ชื่อว่า สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2496 ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี นับเป็นสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุแห่งแรกของประเทศไทย เพื่อให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุตามนโยบายสวัสดิการสังคมของรัฐ โดยเริ่มเปิดดำเนินการในสมัยของนายปรกรณ์ อังศุสิงห์ เป็นอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2546 บ้านบางแค ได้ปรับบทบาทจากหน่วยงานปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุเป็นงานส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยใช้ชื่อว่า ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค ซึ่งมีผู้บริหารนับตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบันนี้รวมทั้งสิ้น 9 คน คือ

1. นายสมัคร	ตระกูลสฤษดิ์	พ.ศ. 2496 - 2500
2. นายกิตติ	อภิบาล	พ.ศ. 2500 - 2501
3. นายเฉลียว	รัตนวิชา	พ.ศ. 2501 - 2503
4. นายจรัส	ศรีเชื้อ	พ.ศ. 2503 - 2521
5. น.ส.อัญชัญ	กาญจนพบุ	พ.ศ. 2521 - 2529
6. นางสุวดี	ไชยโรจน์	พ.ศ. 2529 - 2533
7. นางรัชณี	ปิยารมย์	พ.ศ. 2533 - 2543
8. นางจินตนา	เหล่าสันตติ	พ.ศ. 2543 - 2545
9. นางอรพรรณ	ปัทมินทร์	พ.ศ. 2545 - 2550
10. นายพฤตินันท์	เหลือองไพบุลย์	พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน

วิสัยทัศน์

ต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพมาตรฐาน เน้นบริการเชิงรุกบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

พันธกิจ

1. จัดบริการสวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและมีรูปแบบที่หลากหลายแก่ผู้สูงอายุ
2. ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเป้าหมาย
3. พัฒนาระบบงานและบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้สูงอายุ

คำนิยาม

จิตอาสา ใฝ่รู้ การทำงานเป็นทีม ภายใต้การบริหารองค์ความรู้ (Knowledge Management) ผู้การเป็นผู้นำด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้และเผยแพร่ข่าวสารด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ
2. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านสวัสดิการผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน
3. เป็นศูนย์ประสานเครือข่ายในการให้บริการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ
4. เป็นศูนย์ต้นแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่มีมาตรฐาน

ภารกิจของศูนย์

1. ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศงานสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (Data Center)
2. ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนา (Training Center)
3. ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center)
4. ศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุแบบสถาบัน (Social welfare services for older persons under institutional care center)
5. ศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชน (Social welfare services for older persons within communities center)
6. ศูนย์บริการให้คำแนะนำปรึกษาและส่งต่อ (Counseling Center)

ลักษณะการให้บริการ

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคเป็นหน่วยงานสังกัดสำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ให้บริการผู้สูงอายุซึ่งมีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยศูนย์พัฒนา ฯ ได้จัดบริการด้านต่างๆให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข อยู่ดีกินดีตามควรแก่อัตภาพ ซึ่งบริการของศูนย์พัฒนา ฯ แบ่งออกเป็นงานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ในศูนย์พัฒนาฯ และงานสวัสดิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

1. การสงเคราะห์ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาฯ

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค ได้จัดบริการต่าง ๆ โดยการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาฯดังต่อไปนี้

1.1 บริการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีปัจจัย 4 ที่จำเป็นต่อชีวิต เพื่อให้มีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจในบ้านปลายชีวิตตามสมควรแก่อัตภาพ

1.2 บริการทางการแพทย์และอนามัย

1.2.1 ด้านการรักษาพยาบาล ศูนย์พัฒนาฯ ได้จัดส่งแพทย์มาทำการตรวจรักษาโรคทั่วไปของผู้สูงอายุ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และมีเจ้าหน้าที่พยาบาลดูแลรักษาพยาบาลตามคำสั่งแพทย์โดยอยู่เวรตลอด 24 ชั่วโมง ในกรณีที่เจ็บป่วยเฉพาะโรคหรือประสบอุบัติเหตุฉุกเฉินจะส่งไปรักษาที่โรงพยาบาล นอกจากนั้นได้ให้บริการตรวจสุขภาพประจำปี เช่น เอ็กซเรย์ ตรวจเลือด เป็นต้น

1.2.2 ด้านการอนามัย ศูนย์พัฒนาฯ ได้จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลอาสาสมัครจากโรงพยาบาลต่างๆ มาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ผู้สูงอายุ การสุขภาพิบาล การทำความสะอาดที่พักอาศัย การกำจัดมูลฝอย เป็นต้น

1.2.3 การส่งเสริมสุขภาพศูนย์พัฒนาฯ ได้จัดเจ้าหน้าที่ จัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้แข็งแรง เช่น รำมวยจีน (ไทเก๊ก) กีฬาเปตอง กายบริหารนั่งสมาธิ เป็นต้น

1.3 บริการด้านกายภาพบำบัด ศูนย์กายภาพบำบัดได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2510 โดยมีแพทย์ที่ปรึกษาของกรมประชาสงเคราะห์ คือ แพทย์หญิงสุนิทย สุธงษิสาธรณกร มาทำการตรวจรักษาผู้สูงอายุเดือนละครั้ง และมีนักกายภาพบำบัดและผู้ได้รับการอบรมด้านกายภาพบำบัดร่วมทำการรักษาผู้สูงอายุตามคำสั่งแพทย์ นอกจากนั้นยังมีการจัดการรักษาเป็นรายบุคคลและการบริหารร่างกายเป็นกลุ่ม

1.4 บริการด้านอาชีพบำบัด เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมยามว่างให้เหมาะสมกับความสามารถและตามความสมัครใจ เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิต และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยจัดสอนงานประดิษฐ์ต่างๆ เช่น กลุ่มดอกไม้จันทน์ กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มทำเครื่องหอม เป็นต้น ผลผลิตงานที่ทำจำหน่ายจะแบ่งผลกำไรให้เป็นค่าแรงผู้สูงอายุ 70% สมทบทุนหมุนเวียน 25% และเป็นรางวัลผู้ควบคุม 5% ตามระเบียบของกรมพัฒนาสังคมฯ

1.5 บริการด้านสังคมสงเคราะห์ ได้จัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ประจำอาคารพักผู้สูงอายุ เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือแก้ไขปัญหา พันฟูและปรับสภาพให้ผู้สูงอายุได้มีความสุข

ความอบอุ่นใจ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและกลุ่มชน ตลอดจนให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุ

1.6 บริการด้านศาสนา ได้จัดบริการภายในอาคารศาลาธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุ มีโอกาสประกอบพิธีกรรมทางศาสนาประเพณีนิยมในวันสำคัญ ๆ เช่น วันธรรมสวนะ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา เป็นต้น และมีการนิมนต์พระสงฆ์ แสดงธรรมเทศนาในวันพระเดือนละ 4 ครั้ง และมีวิทยากรจากพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย มาบรรยายออกเสียงตามสายให้ผู้สูงอายุฟังเป็นประจำทุกเดือน นอกจากนี้ได้จัดให้มีการทำบุญ ในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันสงกรานต์ เป็นต้น

1.7 บริการด้านฌาปนกิจ ผู้สูงอายุที่ถึงแก่กรรมในศูนย์พัฒนา ฯ และไม่มีญาติจัดการศพให้นั้น ศูนย์พัฒนาฯ จะจัดการศพโดยตั้งศพสวดอภิธรรมที่อาคารศาลาธรรมหนึ่งคืน แล้วนำไปเก็บไว้ที่วัดนิมมานรดี โดยจะทำการฌาปนกิจพร้อมกันในเดือนมีนาคมของแต่ละปี และนำอัฐิส่วนหนึ่งไปลอยอังคารตามประเพณี อีกส่วนหนึ่งเก็บรวมไว้ภายในเจดีย์อัฐิของศูนย์พัฒนาฯ และทำบุญอุทิศให้ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี

2.งานสวัสดิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

งานสวัสดิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชนของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค สามารถแบ่งออกเป็นลักษณะงาน ดังต่อไปนี้

2.1 ภารกิจศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ตามโครงการนวัตกรรม
2.2 งานศูนย์บริการผู้สูงอายุ แบ่งเป็น ศูนย์บริการผู้สูงอายุบางแค ก่อตั้งเมื่อสิงหาคม 2522 และศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2536 เป็นบริการรูปแบบหนึ่ง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวของตนเองในชุมชนใกล้เคียงกับศูนย์บริการนั้น ๆ บริการที่จัดให้ผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

- 1.บริการด้านการแพทย์
- 2.บริการด้านกายภาพบำบัด
- 3.บริการด้านสังคมสงเคราะห์
- 4.บริการด้านนันทนาการและอื่น ๆ

2.3 หน่วยบริการผู้สูงอายุเคลื่อนที่ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคได้ร่วมกับฝ่ายงานพัฒนาชุมชนและสวัสดิการ สำนักงานเขตภาษีเจริญ จัดหน่วยบริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุเคลื่อนที่ ประกอบด้วยนักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล อาสาสมัคร ตลอดจนนักศึกษาฝึกงาน ออกเยี่ยมเยียนครอบครัวผู้สูงอายุที่ยากจนใกล้เคียงศูนย์พัฒนา ฯ ในรัศมี 10 กิโลเมตร เป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้บริการตรวจสุขภาพเบื้องต้น บริการกายภาพบำบัด

ด้านสังคมสงเคราะห์ ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อน เช่น คนพิการ เด็กถูกทอดทิ้ง ฯลฯ บุคคลยากไร้ในชุมชนตามความจำเป็นเหมาะสม เช่น การส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป เป็นต้น

การสมัครเข้ารับบริการสงเคราะห์

คุณสมบัติของผู้รับบริการ

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคให้ความอุปการะผู้สูงอายุชายหญิง สัญชาติไทย อายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีความสมัครใจ ประสบปัญหาความเดือดร้อน เช่น ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ไม่มีที่อยู่อาศัย ฐานะยากจนที่ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่มีความพิการทุพพลภาพ หรือจิตฟั่นเฟือนและต้องไม่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญา

การสมัครเข้ารับบริการ

1. ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นใบสมัครได้ที่สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพ (หรือสำนักงานประชาสงเคราะห์เขตพื้นที่เดิมทุกเขต)
2. ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดให้ยื่นใบสมัครได้ที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดที่ตนอยู่(หรือสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดเดิม)

หลักฐานที่ต้องนำไป

1. สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน(ถ้ามี)
2. สำเนาทะเบียนบ้าน
3. ใบรับรองแพทย์หรือผลการตรวจเอกซเรย์ปอด
4. ภาพถ่าย(ถ้ามี)

ประเภทของผู้รับบริการ

1. **ประเภทสามัญ** ให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุโดยไม่ต้องเสียค่าบริการใด ๆ ทั้งสิ้น
2. **ประเภทเสียค่าบริการแบบหอพัก** แบ่งออกเป็นห้องเดี่ยว เสียค่าบริการคนละ 1,500 บาทต่อเดือน และห้องคู่เดือนละ 2,000 บาท มีบริการทั้งหมด 40 ห้อง
3. **ประเภทพิเศษ** (บังกะโล) เป็นบ้านเดี่ยวที่ปลูกสร้างตามแบบแปลนที่กำหนดใน

ที่ดินของศูนย์พัฒนาฯ โดยผู้ปลูกสร้างสามารถพักอาศัยอยู่ได้จนถึงแก่กรรม และต้องยกกรรมสิทธิ์ให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

มูลนิธิบ้านบางแค

ประวัติความเป็นมาของมูลนิธิบ้านบางแค ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ

ด้วยเมื่อปี พ.ศ.2519 ในสมัยนายประพจน์ เรชะรุจิ ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ได้มีนโยบายสนับสนุนให้สถานสงเคราะห์ต่างๆ ของกรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งทุนมูลนิธิขึ้นในสถานสงเคราะห์ทุกแห่งเพื่อให้สถานสงเคราะห์มีรายได้จากเงินบริจาคเงินดอกผลของมูลนิธินำไปใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นสมทบกับเงินงบประมาณ ซึ่งได้รับแต่ละปีมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภาระหน้าที่สงเคราะห์คนชราที่ตกทุกข์ได้ยากและไร้ญาติขาดที่พึ่งต้องประสบกับปัญหานี้และได้พยายามแก้ไขอยู่ตลอดมา บางครั้งก็ประสบความสำเร็จ บางครั้งก็ยั้งค้างอยู่ เรื่องนี้ของสวัสดิการสงเคราะห์ โดยนายประสิทธิ์ ติศวัฒน์ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการกองสวัสดิการสงเคราะห์ และนายสมักร ตระกูลสฤษดิ์ หัวหน้างานสงเคราะห์คนชรา ในสมัยนั้นได้ตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ประจวบกับในขณะนั้นได้รับแจ้งจากท่าน พันเอกหลวงสิทธิการ ไภษัชย์ และนางสิทธิการ ไภษัชย์ ภรรยา มีจิตศรัทธาจะบริจาคเงินให้สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค เป็นทุนประเดิมจำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) โดยจัดตั้งเป็นมูลนิธิตามนโยบายของกรมประชาสงเคราะห์ต่อไป ต่อมาท่านเจ้าคุณพุทธิวงศมุนี และท่านเจ้าคุณธรรมกิตติโสภณ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร ได้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคเงินสมทบอีกจำนวน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) กองสวัสดิการสงเคราะห์จึงได้รับเงินบริจาคเป็นทุนเดิมรวมจำนวนเงิน 110,000 บาท (หนึ่งแสนหนึ่งบาทถ้วน) และได้นำฝากไว้กับกองคลัง กรมประชาสงเคราะห์ เพื่อรอต้งมูลนิธิ

กองสวัสดิการสงเคราะห์จึงได้ดำเนินการร่างตราสารแล้วขอจัดตั้งเป็นมูลนิธิตามกฎหมายขึ้น เรียกชื่อว่า “มูลนิธิสงเคราะห์คนชราและคนไร้ที่พึ่ง “FOUNDATION FOR THE WELFARE OF THE AGED AND POOR PEOPLE ชื่อย่อ(FAP)กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือคนชราชายหญิงที่ไร้ญาติขาดที่พึ่งและบุคคลที่ยากจนซึ่งได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อนช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ให้ได้รับการอุปการะตามปัจจัยสี่พอมีความสุขตามอัตภาพโดยมีทุนและทรัพย์สินของมูลนิธิเป็นทุนเริ่มแรกได้แก่ทุนประเดิม ในนามของพันเอกหลวงสิทธิการไภษัชย์

และนางสิทธิการ ไภษัชย์ จำนวนเงิน 100,000 บาท และทุนสองเจ้าคุณวัดเบญจมบพิตรจำนวนเงิน 10,000 บาท ซึ่งได้ระบุไว้ในตราสารของมูลนิธิ เพื่อเป็นเกียรติแก่ท่านผู้บริจาคตั้งทุนประเดิม และสมทบดังกล่าว ได้ยื่นเรื่องขอจัดตั้งมูลนิธิต่อกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และได้รับอนุญาตเลขที่ 48/2520 เป็นมูลนิธิตามชื่อดังกล่าว เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2520

ครั้งต่อมาได้ยื่นเรื่องขอจดทะเบียนต่อกรุงเทพมหานคร และได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนในฐานะเป็นมูลนิธิทะเบียนเลขที่ 1165 เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2522 ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน

เมื่อ พ.ศ. 2520 คณะกรรมการบริหารชุดแรกที่ได้รับเลือกตั้งมี 16 คน โดยมีนายประพจน์ เรชะรุจิ อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ เป็นประธานกรรมการ นางเรณู โชติติติก รองอธิบดี เป็นรองประธานกรรมการ นางศรีอุไร นัยนานนท์ เป็นเหรัญญิก นายจำรัส ศรีเชื้อ เป็นเลขานุการ และกรรมการอีก 12 คน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ได้เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารใหม่ (ชุดที่ 2) โดยมีนายชลด ธรรมศิริ อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ เป็นประธานกรรมการ นางเรณู โชติติติก เป็นรองประธานกรรมการ นางศรีอุไร นัยนานนท์ เป็นเหรัญญิก และนายจำรัส ศรีเชื้อ เป็นเลขานุการและกรรมการอีก 14 คน ต่อมาปี พ.ศ. 2525 เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารใหม่ (ชุดที่ 3) โดยมีนายประมุข จันทรจันทน์ อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ เป็นประธานกรรมการ และนายชลดอง เสวตวงศ์ รองอธิบดี เป็นรองประธานกรรมการ นางศรีอุไร นัยนานนท์ เป็นเหรัญญิก นายจำรัส ศรีเชื้อ เป็นเลขานุการและกรรมการอีก 16 คน

เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2533 มูลนิธิบ้านบางแคได้ขอประทานพระกรุณาจาก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ขอให้มูลนิธิ ฯ อยู่ในพระอุปถัมภ์ ได้ประทานพระกรุณาให้มูลนิธิ ฯ อยู่ในพระอุปถัมภ์ เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2534

สำนักงานของมูลนิธิ ฯ ตั้งอยู่ที่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค เลขที่ 813 ถนนเพชรเกษม แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ

คณะกรรมการบริหารของมูลนิธิ ประกอบด้วย

1. คุณหญิงสมศรี กัณฐมาลา ประธานกรรมการมูลนิธิบ้านบางแค ฯ

2.นางวรรณี นันทรัตน์	รองประธานกรรมการมูลนิธิบ้านบางแค ฯ
3.นางธิดา ศรีไพพรรณ	รองประธานกรรมการมูลนิธิบ้านบางแค ฯ
4.นายวัลลภ พลอยทับทิม	กรรมการ
5.นางพนิตา กำภู ณ อยุธยา	กรรมการ
6.นางขวัญเมือง บวรอัศวกุล	กรรมการ
7.นายปกรณ์ พันธุ	กรรมการ
8.นางสุวลี ไชยโรจน์	กรรมการ
9..นางอุบล หลิมสกุล	กรรมการ
10.นางรัชณี ปิয়ারมย์	กรรมการ
11.ดร.ทวี หอมขง	กรรมการ
12.นางสายพิณ พหลโยธิน	กรรมการ
13.นายบุญเหลือ เครือไชย	กรรมการ
14.นางอรพรรณ ปัทมินทร์	กรรมการ
15.นางอุไรวรรณ ปทุมมาร	กรรมการ
16.นายพฤษนิรันดร์ เหลืองไพบูลย์	กรรมการและเลขานุการมูลนิธิ ฯ
17.นางอุมาภรณ์ ผ่องจิตต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการมูลนิธิ ฯ
18.นางสาวปราณี ผ่องโสภณ	กรรมการและเหรัญญิกมูลนิธิ ฯ

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ

1. เพื่อให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในกิจการของสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ในด้านที่จะช่วยให้คนชราได้รับความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

2. เพื่อให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในกิจการของสถานสงเคราะห์อื่น ๆ และผู้ยากไร้ หรือด้อยโอกาส ตามที่คณะกรรมการเห็นชอบด้วย

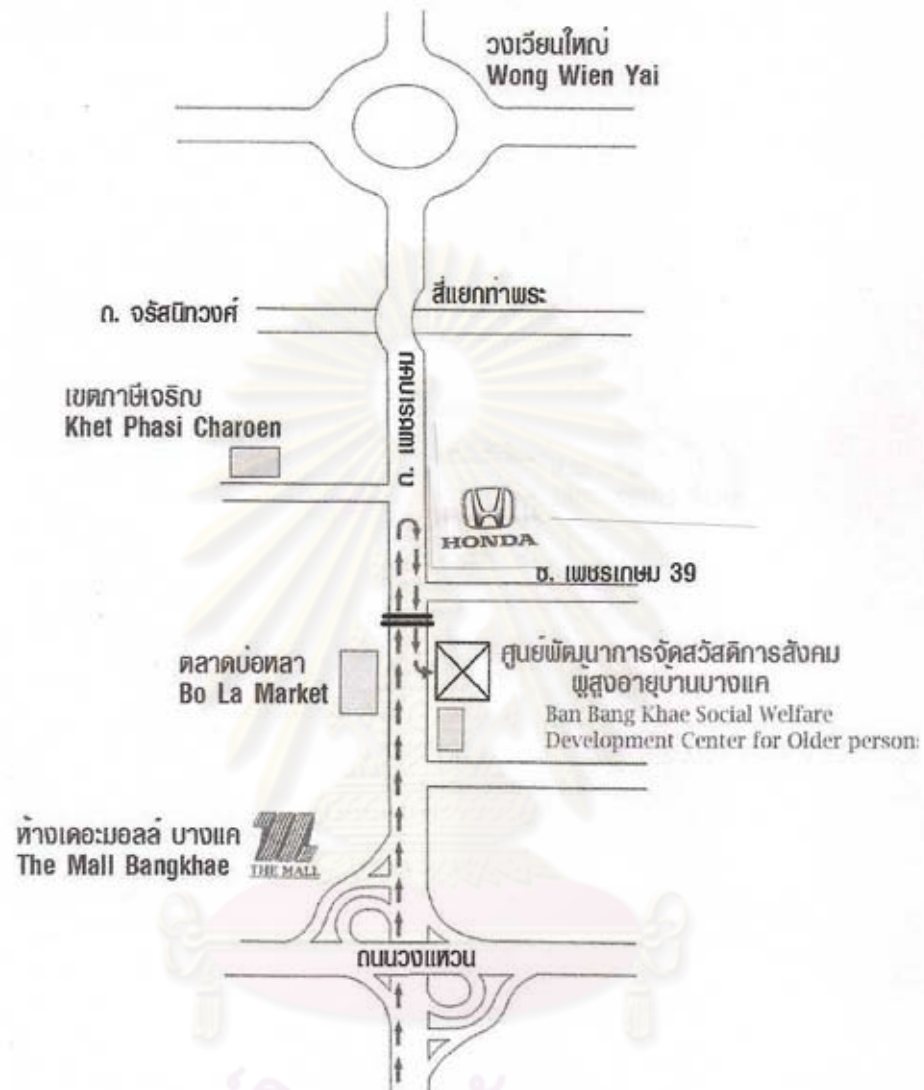
3. เพื่อร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์

4. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

ตารางที่ 3 จำนวนผู้สูงอายุบ้านบางแค เดือนมกราคม 2553 จำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด จำนวน 227 คน แบ่งเป็นชาย 71 คน และหญิง 156 คน โดยแบ่งเป็น

ที่อยู่/อาคาร	จำนวน (คน)
อาคารบังกะโล	5
อาคารสุขสันต์	47
อาคารพิบูลสุข	40
อาคารมหาดไทยร้อยปี	30
อาคารพยาบาล	37
อาคารหอพัก	40
อาคารสวัสดิผล	28
รวม	227

แผนที่ตั้ง
ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

Ban Bang Khae Social Welfare Development Center for Older Persons

813 ถนนเพชรเกษม แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ 10160

813 Petchkasem Rd., Bangwa, Khet Phasi Charoen, Bangkok 10160

Tel. 0-2413-1141, 0-2455-1590 Fax: 0-2413-1140

E-Mail : banbangkhae@banbangkhae.go.th

ภาพที่ 2 แผนที่ตั้งศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

บทที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษา อิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อชีวิตของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคที่นับถือพุทธศาสนาเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 10 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุเพศชายจำนวน 5 คน และผู้สูงอายุเพศหญิงจำนวน 5 คน โดยผู้สูงอายุที่เป็นผู้ให้ข้อมูลนั้นจะต้องมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงและมีความมีสติสัมปชัญญะในการรับรู้และการได้ตอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือ แนวคำถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

1. การใช้ข้อมูลเอกสารในการวิจัย (Documentary research)
2. การศึกษาประวัติชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละคนเพื่อทราบภูมิหลัง พื้นฐานด้านการใช้ชีวิต และแนวความคิดในการดำเนินชีวิต
3. การสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีจุดความสนใจเฉพาะ (Focus Interview)

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

อดีต

- ลักษณะของครอบครัวเป็นอย่างไร
- วิถีชีวิตในวัยเด็กเป็นอย่างไร
- อาชีพที่เคยทำ

ปัจจุบัน

- ท่านมองตนเอง และมีการปรับตัวอย่างไรเมื่อเข้ามาอยู่ในสถาน
สงเคราะห์

- ท่านใช้ชีวิตในปัจจุบันอย่างไร
- อิทธิพลที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบันคืออะไร
- ท่านคิดว่าเหตุการณ์ในอดีตส่งผลต่อวิถีชีวิตในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่าชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นผลมาจากการกระทำของท่านในอดีต(กรรมเก่า)หรือไม่ เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น
- ท่านคิดว่าสิ่งที่ทำในปัจจุบันจะส่งผลต่อท่านในอนาคตหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

อนาคต

- หรือไม่ว่า
- ท่านคิดว่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตขึ้นอยู่กับกรรมเก่าที่ท่านทำไว้หรือไม่
  - สิ่งที่ท่านจะทำ และ/หรือความคาดหวังในอนาคตคืออะไร

คำถามเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรรม

- ท่านมีความเข้าใจในหลักกรรมอย่างไร
- กรรม ในความหมายของท่านคืออะไร
- เชื่อเรื่องกรรมหรือไม่ เพราะอะไร
- เชื่อผลของกรรมหรือไม่ เพราะอะไร และมีเหตุการณ์ใดที่ทำให้เชื่อ
อย่างนั้น
- เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนหรือไม่ เพราะอะไร

แนวคำถามที่ได้กล่าวมานี้สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมได้ตามแต่สถานการณ์ ณ ขณะนั้นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์เอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้มีแหล่งข้อมูลจาก 2 แหล่ง ดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) ได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย วารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆทั้งทางด้านสังคมวิทยา และงานวิชาการในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรวิจัย เพื่อศึกษาถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ที่ได้มีการศึกษาไว้ก่อนแล้ว รวมทั้งสถิติในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2. ศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยการเก็บข้อมูลจากบุคคลกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) และการศึกษาประวัติชีวิต (Life history) โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังนี้

1) ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เนื่องจากศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคขึ้นตรงต่อกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูล ภายหลังจากได้อนุมัติแล้วผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้าศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค เพื่อขอทราบรายละเอียดของข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุเบื้องต้น และชี้แจงรายละเอียด เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยยึดหลักสิทธิของกลุ่มตัวอย่างตลอดการดำเนินการวิจัย

2) นัดหมาย วันและเวลาในการเก็บข้อมูลกับทางศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

3) เข้าพบผู้สูงอายุและ/หรือเข้าร่วมกิจกรรมตามโอกาสหรือความเหมาะสม และในช่วงเวลาที่ผู้สูงอายุสะดวก แนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ชี้แจงให้ผู้สูงอายุทราบว่าข้อมูลที่ได้จากการตอบคำถาม ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและแสดงผลโดยภาพรวม จะไม่มีผลต่อตัวของผู้สูงอายุใดๆทั้งสิ้น

4) เมื่อสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบ ถ้าพบว่าข้อมูลยังขาดหายไปหรือยังไม่ละเอียดเพียงพอ ผู้วิจัยจะซักถามเพิ่มเติมจนครบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการศึกษาประวัติชีวิต วิเคราะห์ข้อมูลโดยเริ่มด้วยการจัดระเบียบทางกายภาพของข้อมูลด้วยการถอดเทปบันทึกเสียง และจัดระเบียบเนื้อหาของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการพรรณนาและการตีความตามประเด็นต่างๆที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ โดยนำแนวคิดทางสังคมวิทยา มาเชื่อมโยงต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ในบทนี้เป็นการกล่าวถึงข้อค้นพบจากการวิจัยที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา โดยในส่วนแรกคือผลการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ความเชื่อ ความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้ในหลักกรรมของผู้สูงอายุ
2. วิถีชีวิต การมองตนเอง รวมทั้งการปรับตัวของผู้สูงอายุ
3. อิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ

1. ความเชื่อ ความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้ในหลักกรรมของผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุถึงความเชื่อ ความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้ในหลักกรรม พบว่าผู้สูงอายุมีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ผู้สูงอายุแต่ละท่านก็ได้อธิบายเรื่องกฎแห่งกรรมตามความเข้าใจของแต่ละท่านตามที่ได้ยินได้ฟังมาแตกต่างกันออกไปในรายละเอียด และตามแต่ประสบการณ์ที่แต่ละท่านพบเจอมา โดยสามารถแยกออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

ความเชื่อเรื่องหลักกรรม

เมื่อพูดถึงหลักกรรมในพระพุทธศาสนาแล้วนั้นย่อมหมายถึงเรื่องกฎแห่งกรรมด้วย คือความเป็นเหตุเป็นผลของการกระทำทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนมากมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมว่า คือการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว รวมทั้งเชื่อว่าเป็นการกระทำของตนเองทั้งในอดีตและในปัจจุบัน และผลของการกระทำที่ตนได้ทำเอาไว้นั้นก็ส่งผลต่อตนเองในปัจจุบันอีกด้วย ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ยายเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมนะ คนเราหนีกรรมไม่พ้นนะ คือชาติก่อนเราทำอะไรไว้ แล้วชาตินี้ผ่านมาเราสร้างบาปอะไรมา ชาติก่อนถ้ามันหนักมากนะ ถ้าชาตินี้เราไม่ทำความดีมันก็คงจะแย

เข้าไปอีก คนเรามันมีทั้งบาปทั้งบุญ”

(คุณยายสมใจ, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2553)

“กฎแห่งกรรมมันมีจริง กฎแห่งกรรมคล้ายๆว่าเราทำกรรมดี กรรมดีมันก็สนองเรา เราทำกรรมชั่วไว้ เราก็เจอแต่อุปสรรคนานา ความชั่วมันก็มาหาตัวเราเอง กรรมนี้มันเกิดจากการกระทำของเรา แต่เมื่อไหร่เนี่ยเราอาจจะไม่รู้ ทีนี้โกฎิกรรมที่เราทำเอาไว้โดยที่ไม่ถูกต้องเนี่ย มันก็ต้องมาสนองเราไม่ช้าก็เร็ว กรรมเนี่ยมันก็เบาบางลงได้ มันอยู่ที่ตัวเรา ถ้าเราไม่ไปทำชั่วเพิ่ม เราไปทำสิ่งที่ดี อีกหน่อยเราก็จะได้รับสิ่งที่ดีตอบรับเรา กรรมนี้มันติดไปจนตาย มันหนีไม่พ้น เผลอๆตามไปชาติหน้าอีกต่างหาก”

(คุณตาบัณฑิต, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2553)

“เรื่องของกฎแห่งกรรมเนี่ยผมเชื่อ ก็เพราะผมอ่านกฎแห่งกรรมบ่อย กฎแห่งกรรมก็คือว่า คนเราเคยทำอะไรไว้ เมื่อชาติก่อนเอาง่ายๆในความคิดของผมนะ เมื่อชาติก่อนเป็นยังไง ชาตินี้ก็ต้องมาชดใช้กรรม ชาตินี้ก็ทำเอาไว้ให้มันน้อยๆหน่อย ชาติหน้ามันจะได้เบาๆ เพราะคนเรามันต้องเวียนว่ายตายเกิด”

(คุณตาวิเชียร, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2553)

ผู้สูงอายุท่านหนึ่งก็มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรมเช่นเดียวกัน ท่านกล่าวถึงเรื่องการรับประทานอาหารว่าเป็นเรื่องของกฎแห่งกรรม คือเชื่อว่าชีวิตที่ตนเองเป็นอยู่ทุกวันนี้ เพราะการรับประทานอาหารที่ไม่ดี ทำให้ส่งผลต่อสติปัญญาและร่างกายในปัจจุบัน ดังคำกล่าวของผู้สูงอายุท่านนี้

“ผมเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่ออย่างมากเลย อย่างผมเป็นคน ที่เรียนหนังสือไม่เก่งเลย เพราะอะไรไม่รู้ไหม เพราะว่าผมกินอาหารไม่ดีนี่เอง คือกินอาหารที่ไม่ครบหมู่ ที่ร่างกายเป็นอย่างนี้ตอนนี้ก็เพราะตอนเด็กๆกินอาหารไม่ถูกหลัก มีพระในพระพุทธศาสนาพูดไว้ว่า การเลี้ยงกายก็ต้องเลี้ยงให้ดีด้วย เพราะว่ามันจะต้องเลี้ยงสมองเพื่อจะมีปัญญาความคิดขึ้นมา เพราะฉะนั้นตัวเราเองต้องเลี้ยงตัวเราเองให้ดี ไม่ตกอยู่ในความ

ชั่ว”

(คุณตาสาคร, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2553)

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรมเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราในทุกๆด้าน แต่ทั้งนี้ก็ไม่อาจสรุปรวมว่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับตัวเรา หรืออาหารที่เรารับประทานเข้าไปเป็นเรื่องของกฎแห่งกรรม เพราะการเกิดขึ้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีสาเหตุหรือองค์ประกอบที่หลากหลาย กฎแห่งกรรมหรือหลักกรรมเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของเหตุอื่นๆหรือการกระทำนั้นๆ เท่านั้น

ความเข้าใจในหลักกรรม

ผู้สูงอายุมีความเข้าใจว่ากรรมคือ การทำอย่างไรก็จะได้รับผลในสิ่งที่ตนเองได้ทำลงไป ไม่มีใครที่จะหนีกรรมได้พ้น กรรมจะติดตามตัวไปตลอดและไม่มีทางจะหมดไปได้ แต่กรรมสามารถที่จะทำให้เบาบางลงได้ด้วยการทำความดี ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ยายเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ก็เพราะว่ามันมีตัวอย่างอยู่แล้ว ใครทำกรรมอะไรไว้ ไม่ช้าก็เร็วก็ได้รับ กรรมเดี๋ยวนี้ไม่ต้องรอชาติหน้าหรอก กรรมเดี๋ยวนี้มันตามทัน ทำอะไรไว้ก็ได้ อย่างนั้นแหละไม่ต้องห่วง ตอบสนองทันทีไม่ช้าก็เร็ว”

(คุณยายปิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2553)

“กรรมใดใครก่อกรรมนั้นตามสนอง ถูกหมดนะลูกนะ เขาบอกว่าเกิดมาชาตินี้ตาบอดมองไม่เห็น เพราะว่าชาติก่อนขายหนังสือลามก เกิดมาชาตินี้หูหนวกไม่ได้ยิน เพราะว่าชาติก่อนไม่ฟังเทศน์ไม่ฟังธรรม ลูกนะลูกนะ ทีนี้เขาก็บอกว่า เกิดมาตัวเตี้ยดำ เพราะว่าตาพ่อตาแม่ มีเสื้อผ้ามีข้าวปลาอาหารเยอะ เพราะชาติก่อนให้ทานคนยากคนจน”

(คุณยายกุหลาบ, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2553)

“เรื่องของเวรของกรรมที่ต้องต่อสู้อันไปไม่รู้จักจบจักสิ้น ตายเมื่อไหร่มันแหละจบ ตอนนี่เราทำกรรมชั่วไว้น้อย ตายไปชาติหน้าเราก็อาจจะได้รับน้อย ถ้าทำชั่วมาก มันก็อาจจะเดือดร้อนมาก ก็อย่างที่ว่า ทำดี คิดดี ประพฤติดี ห่างไกลความชั่ว มัน

ก็เป็นเรื่องดี เพราะว่าชีวิตคนเรามันไม่ยั่งยืน ตายแล้วเราจะ
เป็นอะไร เราอยากไปเป็นนู่นเป็นนี่ เวลาที่เราอยู่เป็นตัวเป็นๆ
เรายังเนรมิตตัวเราเองไม่ได้ เขาเรียกว่าก็ไปตามกรรม คน
โบราณเขาเรียกว่าไปตามบุญตามกรรม เขาถึงได้บอกว่าการทำ
กรรมดียอมได้ดี ทำกรรมชั่วมันยอมติดตามเราไปเรื่อย ไม่ว่าจะ
อยู่ที่ไหน หนีไม่พ้น เราจะต้องแยกแยะออก มันเป็นกฎของ
ธรรมชาติ คนเราเกิดมาเขาก็บอกเราว่า เกิดมาเพื่อใช้กรรม ไม่ได้
เกิดมาเพื่อสบาย กรรมเก่าเรามีมาหมดแล้วไหน ที่อยู่ทุกวันนี้คน
เป็นโจรหรือเป็นผู้ดี มีกรรมด้วยกันทั้งนั้น กรรมมันจะหนักหรือ
จะเบาเท่านั้นเอง กรรมนี้มันจะหายไปไม่ได้”

(คุณตาบัณฑิต, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2553)

การรับรู้ในหลักกรรม

ในเรื่องของการรับรู้ในหลักกรรมนี้ คือการมีประสบการณ์ในเรื่องของกรรมที่เกิด
ขึ้นกับตัวผู้สูงอายุเองทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งที่ได้ประสบกับบุคคลรอบข้างของตัวเองซึ่ง
ผู้สูงอายุก็ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ตนประสบพบเจอมาไว้ดังนี้

“ชาตินี้ที่โตมาไม่เคยวิชาหรือแก่งใครเลย แต่ทำไมถึงรับ
กรรมหนักจริงๆเลย เป็นโรคเนี่ยก็กรรมหนักนะ ถ้าไม่มีกรรมนะ
เขาจะไม่เป็นอะไร ยายเนี่ยเป็นเยอะ เป็นโรคเยอะนี่ก็กรรมชาติ
ก่อน เราทำแล้วเราไม่รู้ ชาตินี้เราไม่ได้สร้างกรรมมาแต่ทำไม
เป็นแบบนี้ ถ้าไม่มีกรรมเราจะไม่เป็นนะ นี่ปวดหัวตัวร้อน ไม่
สบายไอ้สารพัด เราทำเอาไว้ ชาตินี้เรามารับ เราไม่รู้ว่าเราทำ
อะไรไว้ ตัวเราเนี่ยไม่รู้เพราะเราสร้างไว้มาก่อน เราไม่รู้หรอกที่
ทุกคนเกิดมาอย่างเปลี่ยเสียชานี้ก็สร้างกรรมเอาไว้ คนที่เขาเกิด
มารวยนั้นเขาก็สร้างเหมือนกัน ยายเชื่อ 100% นะว่ากรรมมีจริง
เพราะจริงๆชาตินี้ยายเกิดมายายไม่ค่อยได้สร้างกรรม มีแต่
ช่วยเหลือเขา ถ้าชาตินี้ไม่ได้รับก็ต้องไปรับเอาชาติหน้า ที่เรารับ
อยู่ตอนนี้ก็เพราะว่าเราสร้างเอาไว้ก่อนเราไม่รู้”

(คุณยายเพลินจิต, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2553)

“คนที่ทำบาป ทำกรรมเอาไว้ กรรมก็จะทำให้มีอันเป็นไป ทำอะไรไว้ นก หนู ปู ปลา ที่เราปดเข้า ก็เพราะว่าเมื่อก่อนเราคงไปหักขาคนเขาเขียด ก็เพราะว่าเราอยู่บ้านนอกเราไม่รู้หนี ก็คงจะใช้เพราะว่าอย่างอื่นเราไม่ได้ทำอะไรหนี ไม่ได้ทำบาปอะไร”

(คุณยายปิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2553)

“แต่ก่อนยายอยู่บ้านนั้นก็จับกบจับเขียด หักแข้งหักขา ก็เลยมาเป็นอย่างเนี่ยนะ(อัมพฤกษ์) ก็กฎแห่งกรรม บางคนเขาก็ไม่ยอมรับเรื่องกฎแห่งกรรม แต่ว่ายายรับ 100 % แน่นนอนเลยก็เพราะว่าแต่ก่อนยายก็ไม่มี ไม่ต้องรอชาติหน้า ชาตินี้ก็เห็นเลย อย่างยายเจอเนี่ยชาตินี้ก็เห็นเลย เพราะว่าตอนที่ยายเป็นเด็กก็ไปจับกบ พอจับเสร็จแล้วก็หักขาใส่ช่อง ก็เอามากินอีก มาตีมาฆ่าอีก นี่แหละบาปแน่นนอนเลย”

(คุณยายกุหลาบ, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2553)

“ยายเนี่ยสร้างบาปไว้เยอะเลย ไข่เรื่องผักปลาเนี่ย ยายทำน้ำปลาใช้เอง ยายเป็นคนบ้านนอก เย็นลงก็ไปดักปลามาทำน้ำปลา บางทีก็ทำกะปิ ก็ไปซื้อกุ้ง มันก็หลายชีวิตนะ ยายคิดว่ามันก็สร้างกรรมมันก็มีผลต่อตัวเอง”

(คุณยายสมใจ, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2553)

จะเห็นได้ว่าเรื่องของการรับรู้ในหลักกรรมนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กล่าวเหมือนกัน คือ เรื่องของการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทำให้ตนเองป่วยเป็นโรคต่างๆตามมา และเชื่อว่าเป็นเรื่องของเวรกรรมที่ตนเองต้องยอมรับ เพราะเป็นผลจากการกระทำของตนเอง ซึ่งผู้สูงอายุก็ส่วนใหญ่ก็ยอมรับกับโรคที่ตนเองเป็นอยู่ตอนนี้ได้และพยายามไม่เบียดเบียนสัตว์

2. เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิต การมองตนเอง รวมทั้งการปรับตัวของผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

วิถีชีวิต

เมื่อพูดถึงวิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคแห่งนี้ หลายคนคงคิดว่าคงไม่แตกต่างกันนักเพราะต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ทางศูนย์ฯได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งนั่นก็เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุทุกคนไม่สามารถปฏิเสธไปได้ แต่ภายใต้กฎระเบียบก็ยังแฝงไปด้วยความมีอิสระในการดำเนินชีวิตอยู่มากทีเดียว อาจกล่าวได้ว่าในหนึ่งวันผู้สูงอายุมีอิสระในการเลือกที่จะทำกิจกรรมที่ตนสนใจได้ตั้งแต่การตื่นมาใส่บาตรในตอนเช้า สำหรับผู้สูงอายุที่มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือการไปสวดมนต์ ฟังเทศน์ในทุกวันพระที่ทางศูนย์ฯจัดขึ้นเป็นประจำดังเช่นคุณยายท่านนี้

“ตอนเช้าพระก็จะมาโปรดในนี้มาเดินข้างนอกเนี่ยนะ เราก็ไปนั่งข้างนอกคอยใส่ เมื่อก่อนแข็งแรงขยายใส่แทบทุกวัน เดี่ยวนี้ไม่ค่อยได้ใส่ วันๆยายไม่ค่อยได้คุยกับใคร อ่านหนังสือมั่ง ปะเสื้อปะผ้ามั่ง”

(คุณยายเพลินจิต, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2553)

“ทุกวันนี้ยายก็ไปฟังเทศน์นะที่ศาลาเฉลิมพระเกียรติเนี่ย มีทุกวันพระ”

(คุณยายกุหลาบ, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2553)

แต่ในผู้สูงอายุบางท่านมีความอึดอัดในการใช้ชีวิต เพราะไม่สะดวกเหมือนกับอยู่ที่บ้าน เนื่องจากต้องอยู่ในกฎระเบียบและอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไป ทำให้ในบางครั้งก็เกิดมีปากเสียงกันบ้าง ทำให้ผู้สูงอายุบางท่านปลีกตัวออกมาอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ หรือทำกิจกรรมที่ตนชอบ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจจะตามมา

“อยู่ที่นี้ก็ดีมีที่กินที่อยู่ แต่มันก็ไม่สะดวกอยู่อย่างหนึ่งก็คือมันไม่ใช่บ้านของเรา ถ้าอยู่บ้านของเรามันสะดวกกว่า จะทำอะไรก็ได้ จะนอนข้างล่างจะนอนข้างบนอะไรก็ได้ อยู่ที่นี้ก็ไม่ได้ทำอะไร ก็นั่งฟังข่าวฟังวิทยุเรื่อยไป”

(คุณตาบัณฑิต, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2553)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีอิสระในการใช้ชีวิตตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน แต่วิถีชีวิตของผู้สูงอายุก็น่าจะมีความซ้ำซากจำเจอยู่ไม่น้อย ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกที่ชีวิตน่าเบื่อ บางท่านหากิจกรรมให้ตนเองทำ ไม่ปล่อยให้เวลาให้ไร้ค่า บางท่านนั่งฟังวิทยุ บางท่านนั่งหรือนอน อยู่เฉยๆคนเดียว ทั้งหมดนี้เป็นวิถีชีวิตที่ผู้สูงอายุไม่อาจจะปฏิเสธไปได้ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องยอมจำนนทั้งวิถีชีวิตเช่นนี้และส่วนใหญ่ก็ยอมรับได้/ต้องยอมรับให้ได้

การมองตนเอง

ในด้านการมองตนเองของผู้สูงอายุนั้นส่วนใหญ่มองว่าตนเองแก่แล้ว ตนเองไม่มีประโยชน์ รู้สึกว่าเป็นภาระแก่คนอื่น รู้สึกท้อแท้ต่อชีวิต แต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็พยายามที่จะทำความดีเอาไว้ ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ตอนนี้ยายมองตัวของยายเองว่าแก่แล้ว เราเคยเป็นเด็กมาเราเคยเห็นคนอายุเท่าเราปัจจุบันเนี่ย เขาแก่ใหม่ แต่เขาก็แก่แล้ว ถือไม่เท่า ก็พยายามจะไม่ให้เป็นอย่างนั้นได้ใหม่ ก็พยายามแก้ไข มันก็พอจะได้ ชีวิตตอนนี้มันยังไม่ตาย แล้วเวลาก็เหลืออีกไม่มากก็คิดว่าควรจะทำความดีไว้”

(คุณยายสมใจ, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2553)

“เวลานี้ไม่อยากได้อะไรเลย แก่แล้วไม่มีประโยชน์”

(คุณยายศรีสมร, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2553)

“ทุกวันนี้จะดีได้อย่างไรในเมื่อร่างกายมันทุพพลภาพแล้ว มาอยู่ที่นี้ก็รู้สึกว่าเป็นภาระต่อคนอื่น ตอนนี้นับตัวเองก็พยายามแข่งชกหักกระดูกให้มันตายเร็วๆ เพราะว่าอายุไปมันก็เป็นภาระกับคนอื่น”

(คุณตาสาคร, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2553)

“ตอนนี้ตาก็มัวๆมองไม่ค่อยเห็น แล้วก็กลุ่มใจเข้าไปพูดถึง เมื่อมันเป็นอย่างเนี่ยจะทำยังไง กลุ่มใจก็ต้องอดทน แต่ก็ไม่น้อยใจนะ เกิดมาเป็นอย่างนี้ ชาตีก่อนเราทำอะไรไว้ก็ต้องรับไป”

(คุณตาวิชา, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2553)

มีบางท่านที่มองตัวเองเฉยๆ และพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ อีกทั้งยอมรับในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ดังคุณตาท่านนี้

“ตอนนี้ก็มองตัวเองว่าเฉยๆ แทบไม่มองเลย คือผมคิดว่าอะไร มันจะเกิดมันก็ต้องเกิด ชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้ก็ดี พอใจ บางที นานๆ บางครั้งมันก็มีมากระทบใจเหมือนกัน ก็พวกผู้สูงอายุเรา ผมมาอยู่ที่นี่ก็ไม่ค่อยมีเรื่องกับใคร”

(คุณตาวิเชียร, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2553)

การปรับตัว

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กล่าวเหมือนกันว่า มาอยู่ที่นี่ก็ไม่ต้องปรับตัวอะไรมาก ทำตามกฎระเบียบที่เขากำหนดไว้ และไม่ไปยุ่งกับใครมากก็ทำให้ไม่เกิดปัญหา ทำให้อยู่ได้อย่างสบายใจและไม่ลำบากในการอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุคนอื่นๆ

“มาอยู่ที่นี่ไม่ต้องไปรับผิดชอบใคร หลวงเลี้ยง อยู่ที่นี่ไม่เบื่อ หรอก ตอนอยู่ข้างนอกสีหน้าเบื่อ มาอยู่ที่นี่ก็ไม่ค่อยได้ปรับตัวอะไรมาก เขาทำอะไรก็เข้ากับเขาได้”

(คุณยายปิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2553)

“อยู่ที่นี่ก็ไม่รู้จะไปน้อยใจหาอะไร อยู่ที่นี่ก็มีที่กินที่อยู่ แต่มันก็ไม่สะดวกอยู่อย่างหนึ่งก็คือมันไม่ใช่บ้านของเรา อยู่ที่นี่ก็ไม่ได้ทำอะไร ก็นั่งฟังข่าวฟังวิทยุเรื่อยไป ตอนนั้นก็ปรับตัวได้แล้ว มาแรกๆก็ไม่ได้ปรับตัวอะไรมากเพราะว่าเราไม่ได้ไปสูงส่งกับใคร มันก็เลยไม่มีปัญหา ก็อยู่ได้อยู่ไปเรื่อยๆ อนาคตข้างหน้ามันก็บอกไม่ถูกว่ามันจะไปทิศทางใด”

(คุณตาบัณฑิต, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2553)

“มาอยู่ที่นี่ผมก็ไม่ต้องปรับอะไร คือมันชิน ผมไม่ทำผิด ตอนนี้ผมก็มีความสุขดี ความสุขของผมก็คือวาดรูป อ่านหนังสือ ก็มีอยู่แค่นี้ บางทีก็มีกิจกรรมทำ ให้ไปไหนก็ไป ผมไม่คิดอะไร ถือว่าอยู่ที่นี่ก็สบาย ผมถือว่าให้ผมมีกินมีใช้ผมพอแล้ว ไม่ค่อย

หวังอะไร แต่อยู่ที่นี้ก็ต้องอดทน”

(คุณตาวีเชียร, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2553)

แต่ก็มีผู้สูงอายุบางท่านรู้สึกลำบากในการเข้ามาอยู่ที่นี้และต้องปรับตัวอย่างมาก เพราะวิถีชีวิตที่นี้กับที่บ้านแตกต่างกันมากเพราะต้องอยู่ในสังคมผู้สูงอายุที่หลากหลาย ความสะดวกสบายหรือความเป็นอิสระเสรีจึงขาดหายไป และเกิดความรู้สึกยากลำบากในการใช้ชีวิตอยู่ที่นี่ ดังคุณตาท่านนี้

“เวลามาอยู่ที่นี่เราก็ต้องปรับตัว เวลากินข้าวก็ต้องใส่เสื้อ มาอยู่ที่นี่ก็อึดอัดเหมือนกันแต่ต้องทน ไปไหนก็ลำบาก ไปไหนก็ไปไม่ได้ ไปไหนต้องนั่งแท็กซี่ เดินๆสูงต่ำอย่างนี้เดินลำบาก แต่ก็คงต้องอยู่ที่นี้ต่อไปเพราะไม่มีบ้านอยู่”

(คุณตาวีทยา, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2553)

จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุมักมีการดำเนินชีวิตไปตามแบบฉบับของตนเอง ทำกิจกรรมในแบบที่ตนเองชอบและรู้สึกสบายใจ แม้ว่าจะต้องอยู่ภายใต้กรอบที่ทางศูนย์ฯได้วางเอาไว้ แต่ผู้สูงอายุทุกคนก็ยอมรับกับสภาพที่เป็นอยู่ได้ดี ในเรื่องของการปรับตัวผู้สูงอายุกล่าวว่า ตนเองไม่ต้องปรับตัวอะไรมาก ทำตามกฎระเบียบที่วางเอาไว้ก็จะไม่เกิดปัญหา ทั้งนี้ในเรื่องของการมองตนเองนั้นผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าตนเองไร้ค่าและไม่มีประโยชน์ ซึ่งจากการเข้าไปทำการวิจัยก็ทำให้ทราบว่าทางศูนย์ฯก็ได้พยายามจัดหากิจกรรมไว้ให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลายความเครียด ไม่ที่จะเป็นการเล่นเกมส์ การวาดภาพ การร้องเพลง หรือแม้กระทั่งงานประดิษฐ์ต่างๆ ซึ่งถือว่ามีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นด้วย และทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกว่าชีวิตน่าเบื่อและไร้ค่า

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม โดยส่วนหนึ่งมีความเชื่อที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และทำสิ่งใดไว้ย่อมได้รับผลที่ทำไว้แน่นอน ซึ่งผู้สูงอายุสามารถนำความเชื่อนี้มาปรับใช้ในชีวิตได้เป็นอย่างดี คือการปล่อยวางและยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพราะเชื่อว่าเป็นไปตามกรรมที่ตนเองได้กระทำเอาไว้ ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ยายเชื่อเพราะยายอ่านหนังสือธรรมะ เมื่อก่อนนี้ไม่รู้อิเหนอิเหน่
ไม่รู้อะไร พุดง่าย ๆ ว่างดทำร้ายทำแต่ความดี ที่ไหนเรารู้ว่าไม่ดี
เราก็งดไม่ทำ อย่างไหนที่เขาบอกที่ดีเราก็กทำ อยู่นี้เราปล่อย
วาง เราทำเท่าที่เราจะทำได้ เราไม่ยุ่งกับใคร ต้องทำใจอยู่นี้
คนไหนดีก็ปราศรัย คนไหนไม่ดีก็เดินห่างๆ”

(คุณยายเพลินจิต, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2553)

“เราเชื่อเรื่องกรรมเราก็กใช้ชีวิตเราไปเรื่อยๆไม่ทำบาปทำกรรม
อะไร เมื่อก่อนก็อยู่บ้านนอกตักผักตักปลา กิน ข้าว กุ้ง
ข้าว หอย งม หอยกิน อยู่อย่างนี้เราไม่ต้องทำอะไรเขาหาให้กิน
เรื่องโชคชะตาก็มีจริง คนทำดีก็ได้ดี คนทำชั่วก็รับเคราะห์ให้ไป
ชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้ก็เป็นไปเพราะกฎแห่งกรรม ก็รับกรรมทำ
อะไรไว้ก็รับมัน เมื่อก่อนตักผักตักปลาก็ทำบาปทำกรรมไว้ เขา
ชีวิตเขามาเลี้ยงชีวิตเรา กรรมมันทำให้ลดน้อยลงได้ถ้าเรา
ทำบุญแล้วก็ไม่ไปสร้างกรรม สร้างเวรเพิ่ม อยู่นี้มันไม่มีพันธะ
ผูกพัน ที่มีลูกมีผัวเนี่ยห่วงลูกห่วงผัว ตัวเราคนเดียวก็ของเราไม่
มีใครมาสนใจ ร่างเราก็กมอบให้กับโรงพยาบาล เราก็กได้บุญ
อนาคตก็ไม่อยากได้อะไรแล้ว ทุกวันนี้ไม่ใช่ว่าอยากอยู่นะ
อยากตายจะตายไป เปื่อไม่อยากได้ใครดีอะไรเลย”

(คุณยายปิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2553)

“เดี๋ยวนี้ยายก็ไม่ทาน หมู ยายก็ไม่ทาน นึกถึงตอนเป็นครู เพื่อน
อยู่ตลาดไปนอนบ้านเขา ก็อยู่ติดกับโรงฆ่าหมู พอเห็นแล้วก็เลย
เลิกกิน สัตว์นี้ทานแต่ปลาอย่างเดียว เวลาที่เหลืออีกไม่มากก็
คิดว่าควรจะทำความดีไว้ แต่มันก็จะดีไม่ค่อยได้ ไม่ใช่เราไป
ทำเขานะ คือรู้สึกว่าเขาทำอะไรไม่เหมือนเรามาก ถ้าหาก แล้ว
อีกอย่างเราควรจะทำตัวยังไง อย่างอยู่หอพักเราก็กอยู่ได้นะ
แต่เราก็กไม่อยู่เพราะเรากลัวผี แต่พอเรามาสำรวจตัวเราเองจริงๆ
แล้ว เรารู้สึกว่าเรากลัวความว้าเหวต่างหาก คือพยายามหา
เหตุผลให้ตัวอยู่เสมอกๆเหมือนกัน ยายอยู่ที่นี่ก็ไม่ค่อยมีคนชอบ
หลอก เพราะยายก็ไม่ค่อยได้พูดกับใคร ยายพูดเก่งนะยายรู้

วันหนึ่งบางที่ไม่พุดเลย นั่งทำแต่ดอกไม้ พอดพุดไปพุดมานึกซะ ว่ากรรมเก่า กรรมเก่าเราสร้างมา เราก็ต้องเจออย่างนี้ เราก็ควรจะได้รับกรรมซะ ตอนนี้อยอมรับสภาพแล้ว คนเรานี้หนีกรรมไม่พ้นนะ ยายคิดว่ากรรมของยายทำมาไว้ตั้งแต่อดีตชาติ แล้วก็ควรทำกรรมดีไปเรื่อยๆ มันต้องอดทนนะ ความดีนะสิ่งที่ได้คือเราสบายใจ ก่อนจะนอนนี้เราสำรวจตัวเองก่อนว่าเราทำกรรมดีอะไรไปบ้าง เพราะฉะนั้นพระถึงเตือนว่าให้มีสติอยู่กับตัว”

(คุณยายสมใจ, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2553)

“นี่มันจริงๆเลยนะคือมันเห็นจริง คือว่าเราก็ต้องคิดสิ ว่าถ้าทำดีไว้ก็คงไม่ลำบาก ถ้าทำดีไว้ก็คงสบาย อีกอย่างเราอย่าไปเอาของๆเขา นี่มันเรื่องจริงนะ! อยู่ที่นี่ยายเจอเรื่องแบบนี้เยอะคะ ถูกขโมยถูกอะไรก็ต้องทน ต้องปล่อยเขา เขาทำอะไรมันก็ไปอยู่กับตัวเขา ทำดีได้ดี ทำชั่วชั่วไป แค่นั้นเองไม่ต้องไปคิดอะไรมาก กรรมมีจริง ฉันทึ่ทำบุญทุกวันนะ ใส่บาตรทุกวัน ใส่บาตรเสร็จก็กรวดน้ำ ใจต้องบริสุทธิ์นะ ใจไม่บริสุทธิ์ คิดชั่วอยู่ในใจอย่าไปทำเสียของ ที่ใส่บาตรเพราะ เชื่อว่าบุญบาปมีจริง ใส่บาตรมันก็ทำให้จิตใจเราสบาย ไม่ต้องไปอิจฉาตาร้อนเขา เรื่องของบุญเนี่ยมันก็อาจช่วยเราได้ทั้งในปัจจุบันแล้วก็อนาคต เราอย่าอิจฉาริษยาเขาเนี่ยมันดีที่สุดนะ”

(คุณยายศรีสมร, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2553)

“อยู่ที่นี้วันๆหนึ่งก็ไม่ได้ทำอะไร ก็สวดมนต์ไปแหละครับ อย่าไปคิดอะไรมาเลยครับ มันเป็นเรื่องกรรมของเราเอง ที่เกิดจากการกระทำของเราเองนี่แหละครับ ถ้าพุดในเรื่องของกรรม ไม่จำเป็นต้องเป็นในชาตินี้ชาติเดียวนะ ชาติในอดีตมันก็ให้ผลเหมือนกัน การที่เราเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เราก็เอามาปรับใช้กับตัวเองโดยการไม่ละเมิดศีล 5 เท่านั้นเอง”

(คุณตาสาคร, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2553)

“ที่เขื่อก็เพราะว่าโดนมาแล้ว เพราะว่าตอนเป็นหนุ่มโดนมา เป็นหนุ่มเราก็เคยเงไปทำเค้าไว้ พอตอนแก่มันก็กลับมาหาเรา ก็ทำให้คนอื่นเค้าเดือดร้อน พอตอนแก่คนอื่นก็มาทำเรา เมื่อมันเป็นอย่างนี้แล้วเราก็ไม่ทำอะไรทั้งสิ้น เราคิดว่าตอนนี้เราไม่ได้ทำดี ทำดีไม่ได้ เราก็อย่าไปทำชั่ว คนแก่แล้วมันหมดสภาพทุกอย่าง จะทำดีก็ไม่ได้ จะทำชั่วก็ไม่ได้ มันหมดสภาพไปทุกอย่างก็ได้แต่อยู่เฉยๆ อยู่ไปวันๆ คล้ายๆกับว่า อยู่ใช้กรรม สงสัยว่าเราจะต้องมีกรรม มันถึงไม่ตาย อยู่ทรมานต่อไป มันจะเป็นอะไรก็แล้วแต่ก็ต้องยอมรับให้ได้ ตัวเราเองเราก็ยอมรับ แต่ก็รู้สึกน้อยใจเหมือนกัน รู้สึกเสียใจเหมือนกัน แต่ว่าเราก็ต้องตัดได้ อย่างของที่เสียไปแล้ว เราจะไปนึกให้มันกลับมาคืนมาได้ยังไง นึกแล้วมันก็เป็นทุกข์”

(คุณตาบัณฑิต, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2553)

“กฎแห่งกรรมที่แท้จริงมันก็คงเมื่อชาติก่อน ชาตินี้มันถึงมาสนองเรา นี่คือกฎแห่งกรรมตามความคิดของผม จะให้เราระวังยังไงมันก็ต้องเกิดนะ มันต้องเป็น ฉะนั้นเราก็ต้องยอมรับ เกิดก็เกิดไป จะเป็นอะไรก็เป็นไป ผมยอมรับได้”

(คุณตาวิเชียร, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2553)

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความเชื่อในเรื่องของหลักกรรม และเข้าใจว่ากรรมหรือกฎแห่งกรรมหมายถึง การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นการกระทำของตนเองทั้งในชาตินี้ และในอดีตชาติ ซึ่งผู้สูงอายุสามารถยอมรับกับผลที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ อีกทั้งก็พยายามที่จะทำหรือใช้ชีวิตในปัจจุบันด้วยการทำความดี ละเว้นความชั่ว รวมทั้งการทำบุญร่วมด้วย เพราะเชื่อว่าจะสามารถช่วยบรรเทากรรมที่เคยทำเอาไว้ได้ และคาดหวังว่าผลของการทำความดีในปัจจุบันจะช่วยเสริมส่งให้ในอนาคตมีชีวิตที่ดีขึ้นได้ นอกจากนี้การทำบุญ ทำความดี ละเว้นความชั่วนี้ผู้สูงอายุยังคาดหวังไปถึงชาติหน้าอีกด้วย

เราอาจสรุปได้ว่ากรรมหรือการกระทำที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กรรมดี และกรรมชั่ว อันประกอบไปด้วย การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อมีความเชื่อในเรื่องของหลักกรรมแล้วนั้นสิ่งที่ขาดเสียมิได้คือ การยอมรับในผลของการ

กระทำที่ตนได้กระทำเอาไว้ ซึ่งจะทำให้การดำเนินชีวิตสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็มีความเชื่อในเรื่องของหลักกรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น นี่เองทำให้ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคสามารถที่จะดำเนินชีวิตในบั้นปลายได้อย่างมีความสุขและยอมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

อภิปรายผลการวิจัย

สถาบันศาสนาถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างสังคมอย่างหนึ่งหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สถาบันศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในหลายๆสถาบันของสถาบันสังคม ที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างออกไปจากสถาบันอื่นๆ และอาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาเป็นสถาบันสังคมเฉพาะสังคมหรือกลุ่มคนที่นับถือพุทธศาสนา นั่นคือ พุทธศาสนาจะเป็นหลักแนวในการคิดการกระทำและสิ่งปลูกสร้างสำหรับพุทธมามกะหาได้บังคับหรือแผ่อิทธิพลไปถึงคนนอกศาสนาไม่ พุทธศาสนาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสถาบันสังคมด้านศาสนา เป็นสถาบันให้กับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งในสังคมที่นับถือหลายศาสนา (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543:121)

ตามหลักพระพุทธศาสนามนุษย์เกิดมาจากการปรุงแต่งของเหตุปัจจัยต่างๆ โดยมีกรรมเป็นแรงผลักดันสำคัญ (จันทน์ อธิวัฒน์สิทธิ์, 2548:10) อิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมนี้ถูกกล่าวถึงมาตั้งแต่ครั้งอดีต ถึงสังคมจะก้าวเข้าสู่โลกที่เจริญทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็ตาม แม้ว่าเรื่องของหลักกรรมตามความเข้าใจของคนทั่วไปจะมองว่าเป็นเรื่องนามธรรมที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ แต่จะเห็นได้ว่าหลักกรรมนี้ยังถูกหยิบยกขึ้นมาอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอยู่ไม่ขาดสาย และอาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลความเชื่อเรื่องหลักกรรมของผู้สูงอายุไม่ได้เกิดจากประสบการณ์ของปัจเจกเท่านั้น แต่เป็นการรับรู้ร่วมกันจากประสบการณ์จากคนและสังคมรอบข้างอาจด้วยการบอกเล่าหรือฟังต่อกันมา เหล่านี้เองเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

จากที่อิมิล เดอร์ไคม์ ได้กล่าวไว้ว่า ศาสนาเป็นระบบรวมทางความเชื่อถือและการประกอบพิธีกรรม เขาได้แสดงความแตกต่างกันระหว่างปรากฏการณ์ทางศาสนาไว้ 2 ระดับคือ ความเชื่อ (Beliefs) และพิธีการ (Rites) โดยความเชื่อ เป็นระบบทางความคิด ซึ่งเกิดกับจิตใจโดยเฉพาะ ความเชื่อทางศาสนาเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์เข้าไม่ถึง หรือสิ่งเคารพต่างๆ รวมทั้งการเกิดขึ้น พฤติกรรมและความสำคัญของสิ่งเหล่านี้ต่อมนุษย์ด้วย เมื่อมามองในเรื่องความเชื่อเรื่องกรรมของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีความเชื่อเรื่องหลักกรรมเป็นอย่างดี

มากโดยความเชื่อนั้นส่งผ่านมาจากความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธรูป และจากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษทำให้เกิดการสั่งสมในด้านจิตใจและความคิดที่ไม่อาจลดทอนความเชื่อที่มีดั้งเดิมลงไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องกรรมของผู้สูงอายุถูกปลูกฝังอยู่ภายใต้จิตสำนึกที่แม้บางครั้งจะเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุเองก็ยังเข้าไม่ถึงหรือยังไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ก็ตาม ดังที่เดอริ์เคอมีได้กล่าวไว้ในตอนต้น ส่วน**พิธีการ** เป็นการแสดงออกให้ปรากฏตามความเชื่อถือ และเป็นการแสดงออกตามอาการต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติโดยความสัมพันธ์กับบรรดาสิ่งเคารพ ในที่นี้ผู้วิจัยให้ความหมายของคำว่าพิธีการของเดอริ์เคอมีว่าเป็นการกระทำที่แสดงออกมาผ่านทางความเชื่อความศรัทธาในศาสนา และเนื่องจากผู้สูงอายุมีความเชื่อในเรื่องของหลักกรรมแล้ว สิ่งที่แสดงออกมาหรือวิธีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุเองย่อมเกี่ยวโยงไปถึงความเชื่อเช่นกัน จะเห็นได้ว่าทั้งความเชื่อและพิธีการเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ และเป็นศูนย์รวมของทุกศาสนา ต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของความเชื่อและพิธีการ/การแสดงออกของผู้สูงอายุที่มีความเชื่อเรื่องกรรม ดังนี้

“อยู่ที่นี้วันๆหนึ่งก็ไม่ได้ทำอะไร ก็สวดมนต์ไปแหละครับ อย่าไปคิดอะไรมาเลยครับ มันเป็นเรื่องกรรมของเราเอง ที่เกิดจากการกระทำของเราเองนี่แหละครับ ถ้าพูดในเรื่องของกรรม ไม่จำเป็นต้องเป็นในชาตินี้ชาติเดียวนะ ชาติในอดีตมันก็ให้ผลเหมือนกัน การที่เราเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เราก็เอามาปรับใช้กับตัวเองโดยการไม่ละเมิดศีล 5 เท่านั้นเอง”

(คุณตาสาคร, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2553)

“เราเชื่อเรื่องกรรมเราก็ใช้ชีวิตเราไปเรื่อยๆไม่ทำบาปทำกรรมอะไร เมื่อแต่ก่อนก็อยู่บ้านนอกตกผักตบปลากิน ช้อนกึ่งช้อนหอย งามหอยกิน อยู่อย่างนี้เราไม่ต้องทำอะไรเขาหาให้กิน เรื่องโชคชะตาก็มีจริง คนทำดีก็ได้ดี คนทำชั่วก็รับเคราะห์ไป ชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้ก็เป็นไปเพราะกฎแห่งกรรม ก็รับกรรมทำอะไรไว้ก็รับมัน เมื่อก่อนตกผักตบปลากินก็ทำบาปทำกรรมไว้ เอาชีวิตเขามาเลี้ยงชีวิตเรา กรรมมันทำให้ลดน้อยลงได้ถ้าเราทำบุญแล้วก็ไม่ไปสร้างกรรม สร้างเวรเพิ่ม อยู่ที่นี่มันไม่มีพันธะผูกพัน ที่มีลูกมีผัวเนี่ยห่วงลูกห่วงผัว ตัวเราคนเดียวก็ของเราไม่มีใครมาสนใจ ร่างเราก็มอบให้กับโรงพยาบาล เราก็ได้บุญ

อนาคตก็ไม่อยากได้อะไรแล้ว ทุกวันนี้ไม่ใช่ว่าอยากอยู่นะ
อยากตายจะตายไป เปื่อไม่อยากได้ใครดีอะไรเลย”

(คุณยายปิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2553)

“ยายเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมนะ คนเราหนีกรรมไม่พ้นนะ คือชาติ
ก่อนเราทำอะไรไว้ แล้วชาตินี้ผ่านมาเราสร้างบาปอะไรมา ชาติ
ก่อนถ้ามันหนักมากนะ ถ้าชาตินี้เราไม่ทำความดีมันก็คงจะแย
เข้าไปอีก คนเรามันมีทั้งบาปทั้งบุญ”

(คุณยายสมใจ, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2553)

นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องกรรมของผู้สูงอายุยังสอดคล้องกับคำกล่าวของเดอริโคม์
ที่ว่าความเชื่อมีองค์ประกอบสองส่วน ส่วนหนึ่งคือ ความสามารถของจิตสำนึกที่จะประกอบสร้าง
ความเป็นจริงบางอย่าง องค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งคือ สิ่งที่ถูกเชื่อ (กรรม) หรืออีกนัยหนึ่งคือ
ความเป็นจริงที่จิตสร้างขึ้นมาตนเอง

วิทยา ศักยาภินันท์ กล่าวไว้ว่า กรรมทางสังคมก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม
ตามมาเสมอ ทั้งต่อสิ่งแวดล้อม ชีวติมนุษย และความเป็นมนุษย์ที่เป็นคุณค่าภายใน จะเป็นผล
เชิงลบหรือบวกลบขึ้นกับค่านิยมหรือจิตสำนึกทางสังคมซึ่งเป็นที่มาของการกระทำ และยังคงกล่าว
อีกว่าหลักกรรมเป็นหลักมนุษยนิยม อาชีพในสังคมสัมพันธ์กับการทำกรรม การเปลี่ยนจาก
ปริมาณไปเป็นคุณภาพของผลกรรม และความสำคัญของปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดกรรมของ
สังคม จะเห็นได้ว่าวิทยา ศักยาภินันท์จะมองเรื่องของกรรมในภาพกว้าง คือมองไปถึงผลกระทบ
ที่จะเกิดขึ้นในสังคมก่อน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการที่จะทำกรรมโดยไม่กระทบต่อสังคมหรือกระทบต่อ
สังคมให้น้อยที่สุดนั้น สิ่งแรกคือต้องเริ่มต้นที่ตัวบุคคลก่อน ถึงแม้ว่ากรรมของบุคคลจะส่งผลต่อ
สังคมตามมาในภายหลังก็ตามแต่เมื่อเริ่มต้นที่ตัวบุคคล หรือบุคคลมีความสำนึกรับผิดชอบก่อน
ผลกระทบที่ตามมาย่อมเบาบางหรืออาจไม่มีเลยก็เป็นได้

พาร์สันส์ ได้มองเห็นการเรียนรู้ระเบียบสังคมว่าเป็นประสบการณ์ที่จะดำเนินไป
ตลอดชีวิต เนื่องจากบรรทัดฐานและค่านิยมที่ปลูกฝังเข้าไปในตัวบุคคลมักจะมีลักษณะที่เข้าไป
จึงไม่เป็นการเตรียมพร้อมให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่
ได้ การเรียนรู้ระเบียบสังคมจึงจะต้องได้รับเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาในวัฏจักรของชีวิตด้วย
ประสบการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะจำนวนหนึ่งๆ ทั้งๆที่มีความจำเป็นต้องมีสิ่งดังกล่าวในช่วงท้าย
ของชีวิต บรรทัดฐานและค่านิยมต่างๆที่ได้เคยเรียนรู้ในสมัยเป็นเด็กก็มักจะมีมายังยืนและด้วย
การค่อยๆเสริมเพิ่มเข้ามาก็จะกลายเป็นพลังอยู่ชั่วชีวิต เหมือนกับผู้สูงอายุที่มีความเชื่อเรื่องกรรม

ที่แม้ว่าความเชื่อนี้จะถูกสั่งสมมาตั้งแต่วัยเด็ก แต่ก็ยังไม่อาจเข้าใจหรือเพียงพอในการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ หากแต่ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาและไม่มีวันจบสิ้น

พาร์สันส์ถือว่า “ผู้กระทำมักจะเป็นผู้รับโดยคุณวิญญู” ซึ่งสอดคล้องกับผู้สูงอายุที่เชื่อว่าต้องรับผลของกรรมโดยที่พวกเขาไม่อาจหลีกเลี่ยงหนีพ้นและต้องยอมจำนนที่รับผลของกรรม/ผลของการกระทำที่ตนเองได้ทำเอาไว้ไม่ว่าจะในชาตินี้หรือชาติหน้า ดังคำกล่าวของผู้สูงอายุท่านนี้

“กฎแห่งกรรมที่แท้จริงมันก็คงเมื่อชาติก่อน ชาตินี้มันถึงมา
 สมองเรา นี่คือกฎแห่งกรรมตามความคิดของผม จะให้เราระวัง
 ยังไงมันก็ต้องเกิดนะ มันต้องเป็น ฉะนั้นเราก็ต้องยอมรับ เกิดก็
 เกิดไป จะเป็นอะไรก็เป็นไป ผมยอมรับได้”

(คุณตาวิเชียร, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2553)

ในทัศนะของพาร์สันส์เขากล่าวว่า ระบบบุคลิกภาพเป็นผลพวงมาจากระบบสังคมและระบบวัฒนธรรม ที่ผ่านมาจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และจากการผ่านประสบการณ์ชีวิตของตนเอง เมื่อมองมาที่ผู้สูงอายุถึงวิธีการดำเนินชีวิตและการแสดงออกถึงตัวตนจะเห็นว่าผู้สูงอายุส่วนหนึ่งก็ได้รับหรือถูกปลูกฝังทัศนคติหรือความนึกคิดมาจากสังคมนอบข้างรวมทั้งวัฒนธรรมที่ตนอาศัยอยู่ และจากประสบการณ์ที่ตนพบเจอมาวมกันออกมาเป็นบุคลิกของแต่ละคนที่แตกต่างกัน แต่ในความแตกต่างก็ยังมีจุดร่วมกันอย่างหนึ่งคือการเป็นพุทธศาสนิกชนและการเชื่อในหลักกรรม

จะเห็นได้ว่ากรรมหรือกฎแห่งกรรมเป็นกฎที่ควบคุมการคิด การกระทำของมนุษย์ที่สำคัญคือมนุษย์เป็นผู้สร้าง ผู้ควบคุม และผู้รับผลของกรรมนั้นๆ กล่าวได้ว่าความเชื่อถือทางศาสนานั้นขึ้นอยู่กับศรัทธามากกว่าอย่างอื่น เพราะเป็นเรื่องของความสมัครใจของแต่ละบุคคล ฉะนั้นจึงถือได้ว่าความเชื่อถือขึ้นอยู่กับศรัทธามากกว่าความเห็นแจ้งประจักษ์ ดังนั้นความเชื่อถือทางศาสนาก็ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของผู้นับถือ ซึ่งการนับถือจะมั่นคงเพียงไรหรือไม่ขึ้นอยู่กับบทบาททางศาสนา เช่น คำสอน ศาสนิก สวาก และองค์ประกอบอื่นๆ ของศาสนา แต่จะอย่างไรก็ดีความเชื่อถือศาสนาส่วนมากจะขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นสำคัญ ในที่นี้ความเชื่อความเข้าใจรวมถึงการรับรู้เรื่องหลักกรรมของผู้สูงอายุนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ทางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมตนอยู่ เช่น ความเชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนาที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากบรรพบุรุษเรื่อยมา พื้นฐานครอบครัวและวิถีชีวิตที่แตกต่างก็นำมาสู่การอธิบายหรือเข้าใจในชีวิตที่แตกต่างกันด้วย ผู้วิจัยพบว่ามีความหลากหลายในทัศนะต่อชีวิตและรูปแบบการใช้ชีวิตส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อและการให้คุณค่าในเรื่องอิทธิพลความเชื่อเรื่อง

กฎแห่งกรรม และแม้ว่าแม้ว่าหลักคำสอนเรื่องกรรมหากมองดูอย่างผิวเผินจะเหมือนว่าเป็น
หลักกรรมที่ล้าสมัยหรือเป็นสิ่งที่ไม่อาจสัมผัสได้ แต่หากมองลึกเข้าไปหลักกรรมกลับเป็น
หลักกรรมที่ยังคงความทันสมัยอยู่เสมอ เพราะสามารถอธิบายเหตุการณ์ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี
ดี และถือว่าการกระทำทุกอย่างในชีวิตประจำวันล้วนเกี่ยวข้องกับหลักกรรมทั้งสิ้น หากเข้าใจ
และรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้นั้นย่อมส่งผลดีทั้งต่อตนเองและสังคมที่แวดล้อมอีก
ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

“หลักกรรม” นับเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่มีความสำคัญ ประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนทั่วไปจะรู้จักคุ้นเคยกับคำๆนี้ และรู้สึกเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับชีวิตของตนเป็นอย่างมาก หลักกรรมคือหลักของเหตุและผลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่พบได้ทั่วไปในกิจกรรมของมนุษย์ ความเข้าใจในเรื่องกรรมที่ถูกต้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้นั้นย่อมเกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง และยังสามารถเผื่อแผ่ไปสู่สังคมรอบข้างได้อีกด้วย และผู้วิจัยเห็นว่า ผู้สูงอายุถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคมที่ควรเอาใจใส่ดูแลให้มาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัวหรือมีลูกหลานมาเยี่ยมเยียนย่อมเกิดความท้อแท้สิ้นหวัง จึงควรตอบแทนผู้สูงอายุด้วยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และการนำหลักธรรมเรื่องกรรมมาศึกษานี้ ไม่ได้เป็นการตอกย้ำหรือทำให้ผู้สูงอายุเกิดความหดหู่หรือเกิดความเศร้าใจแต่อย่างใด เพราะหากเข้าใจในเนื้อหาของหลักธรรมข้อนี้แล้วนั้นจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในชีวิตและเข้าใจตนเองมากขึ้น และสามารถใช้ชีวิตในบ้านปลายในสถานสงเคราะห์ได้อย่างมีความสุขที่สุดต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อชีวิตของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้ในหลักกรรมของผู้สูงอายุ ศึกษาถึงวิถีชีวิต การมองตนเอง รวมทั้งการปรับตัวของผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้สูงอายุที่นับถือพระพุทธศาสนาและพักอาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคจำนวน 10 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 5 คน และผู้สูงอายุหญิง 5 คนและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการศึกษาประวัติชีวิตของผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย

เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาจึงไม่แปลกที่จะมีความเชื่อ ความศรัทธาในเรื่องหลักกรรม ทำให้ไม่ขัดเขินหรือรู้สึกถดถอยเมื่อได้ยินคำว่ากฎแห่งกรรม ในทางกลับกันกลับมีปฏิกิริยาที่อยากจะสนทนาและเล่าถึงประสบการณ์ที่ตนเองได้พบเจอมา แม้ว่าในส่วนของ การรับรู้ และความเข้าใจในหลักกรรมของผู้สูงอายุนั้นก็ยังถือว่ามี ความคาดเคลื่อนอยู่พอสมควร ทั้งนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเชื่อที่ตนเป็นอยู่ตอนนี้ก็เพราะกรรมที่ตนได้ ทำเอาไว้ในชาติก่อนหรือสิ่งที่ตนเองได้ทำมาในครั้งอดีต ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ไม่ผิดแต่ในขณะเดียวกัน ก็เป็นความเชื่อไม่ถูกต้อง เพราะเรื่องของหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมนั้นเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งที่ ประกอบขึ้นมาเท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมายที่ทำให้เกิดสิ่ง ๆ หนึ่งขึ้นมา เมื่อพูดถึงหลัก กรรมในพระพุทธศาสนาแล้วนั้นย่อมหมายถึงเรื่องของกฎแห่งกรรมด้วย คือความเป็นเหตุเป็น ผลของการกระทำทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนมากมีความเชื่อในเรื่องของ กฎแห่งกรรมว่า คือการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว รวมทั้งเชื่อว่าเป็นการกระทำของตนเองทั้งในอดีต และในปัจจุบัน และผลของการกระทำที่ตนได้ทำเอาไว้วันนั้นก็ส่งผลต่อตนเองในปัจจุบันอีกด้วย

ผู้สูงอายุมีความเข้าใจว่ากรรมคือ การทำอย่างไรก็จะได้ผลในสิ่งที่ตนเองได้ทำ ลงไป ไม่มีใครที่จะหนีกรรมได้พ้น กรรมจะติดตามตัวไปตลอดและไม่มีทางจะหมดไปได้ แต่ กรรมสามารถที่จะทำให้เบาบางลงได้ด้วยการทำความดี เรื่องของการรับรู้ในหลักกรรมในที่นี้ หมายถึง การมีประสบการณ์ในเรื่องของกรรมที่เกิดขึ้นกับตัวผู้สูงอายุเองทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งที่ได้ประสบกับบุคคลรอบข้างของตนเองซึ่งผู้สูงอายุก็ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ตนประสบเจอ มา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กล่าวเหมือนกันคือ เรื่องของการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทำให้ตนเองป่วยเป็นโรค ต่างๆตามมา และเชื่อว่าเป็นเรื่องของเวรกรรมที่ตนเองต้องยอมรับ เพราะเป็นผลจากการกระทำ ของตนเอง ซึ่งผู้สูงอายุก็ส่วนใหญ่ก็ยอมรับกับโรคที่ตนเองเป็นอยู่ตอนนี้ได้และพยายามไม่ เบียดเบียนสัตว์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทัศนคติในแง่ลบต่อตนเอง คือมองว่าคนเองไร้ค่า อยู่ไปก็ เท่านั้น แต่ก็ได้อธิบายต่อไปว่าที่ตนต้องอยู่ต่อก็เพราะต้องใช้กรรม นี้แสดงให้เห็นว่าเรื่องของกฎ แห่งกรรมมีอิทธิพลต่อความคิด และทำให้ผู้สูงอายุยอมจำนนต่อชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้อย่าง มากทีเดียว แม้ว่าวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในที่นี้จะไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้ต้องอยู่ในกฎระเบียบ ของทางสถานสงเคราะห์ แต่ผู้สูงอายุก็มีแนวคิดและการใช้ชีวิตไปตามวิถีของตนเอง เรื่องของการ ปรับตัวผู้สูงอายุโดยส่วนมากกล่าวว่า ตนไม่ต้องปรับตัวอะไรมากนัก อยู่กับตัวเอง ไม่ยุ่งกับใคร เพราะจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ทั้งนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็จะพยายามพึ่งตนเองให้มากที่สุด เพราะไม่อยากจะไปภาระให้แก่คนรอบข้าง จากนั้นไปจะสรุปถึงความเชื่อเรื่องกรรมของผู้สูงอายุ ออกเป็นความเชื่อเข้มและความเชื่อไม่เข้มดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 สรุปความเชื่อเรื่องกรรมของผู้สูงอายุ (ผู้สูงอายุหญิง)

ความเชื่อเรื่องกรรม	คุณยาย เพลินจิต	คุณยาย ปิ่นแก้ว	คุณยาย กุหลาบ	คุณยาย สมใจ	คุณยาย ศรีสมร
เชื่อเข้ม					
1. เชื่อมั่นในตนเอง	-	-	✓	✓	-
2. พยายามพึ่งตนเอง	✓	✓	✓	✓	✓
3. พยายามพัฒนาตนเอง	-	-	-	✓	-
4. พยายามแก้ปัญหา	✓	-	-	✓	-
5. มีฐานะทางเศรษฐกิจ/ สังคมดี	-	-	-	✓	-
6. ปรับตัวเข้ากับ- สภาพแวดล้อม	✓	✓	✓	-	✓
7. ประพฤติดี	✓	✓	✓	✓	✓
เชื่อไม่เข้ม					
1. ไม่เชื่อมั่นในตนเอง	-	-	-	-	-
2. ปล่อยชีวิตตาม- โชคชะตา	✓	✓	-	-	-
3. ไม่พยายามแก้ปัญหา	-	-	-	-	-
4. มีฐานะทางเศรษฐกิจ/ สังคมไม่ค่อยดี	✓	✓	✓	-	✓
5. ไม่ปรับตัวเข้ากับ- สภาพแวดล้อม	-	-	-	-	-

ตารางที่ 5 สรุปความเชื่อเรื่องกรรมของผู้สูงอายุ (ผู้สูงอายุชาย)

ความเชื่อเรื่องกรรม	คุณตา สาคร	คุณตา ปัญญา	คุณตา บัณฑิต	คุณตา วิเชียร	คุณตา วิทยา
เชื่อเข้ม					
1. เชื่อมั่นในตนเอง	✓	✓	-	-	-
2. พยายามพึ่งตนเอง	✓	-	✓	-	✓
3. พยายามพัฒนาตนเอง	✓	-	✓	✓	-
4. พยายามแก้ปัญหา	✓	-	-	-	✓
5. มีฐานะทางเศรษฐกิจ/ สังคมดี	✓	-	-	-	-
6. ปรับตัวเข้ากับ- สภาพแวดล้อม	✓	-	✓	✓	✓
7. ประพฤติดี	✓	-	✓	-	✓
เชื่อไม่เข้ม					
1. ไม่เชื่อมั่นในตนเอง	-	-	-	-	-
2. ปล่อยให้ชีวิตตาม- โชคชะตา	-	✓	-	✓	-
3. ไม่พยายามแก้ปัญหา	-	-	-	-	-
4. มีฐานะทางเศรษฐกิจ/ สังคมไม่ค่อยดี	-	✓	✓	✓	✓
5. ไม่ปรับตัวเข้ากับ- สภาพแวดล้อม	-	✓	-	-	-

จากตารางที่ 4 และตารางที่ 5 จะเห็นว่าผู้สูงอายุทั้งหญิงและชายจะมีความเชื่อในเรื่องของหลักกรรมที่เข้มและเชื่อไม่เข้มแตกต่างกันไปทั้งนี้ผู้สูงอายุที่มีความเชื่อในหลักกรรมที่เข้มมักจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง พยายามพึ่งตนเอง พยายามพัฒนาตนเอง พยายามแก้ปัญหา ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และการประพฤติดี แต่ก็มีน้อยคนนักที่มีความเชื่อไม่เข้ม เช่นการปล่อยให้ชีวิตดำเนินไปตามโชคชะตา

จากการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความเชื่อเรื่องหลักกรรม และถือได้ว่าหลักกรรมมีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับกับสภาพที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี พยายามที่จะทำความดีละเว้นความชั่วเท่าที่จะทำได้ และจากการผ่านร้อนผ่านหนาวมาอย่างยาวนานนี้เองทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ต่าง ๆ นานามากมาย ทำให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตัวในสถานการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถช่วยยกระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุอีกด้วยเพราะทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจในชีวิตของตนเองมากยิ่งขึ้น และการมีความเชื่อเรื่องหลักกรรมทำให้ผู้สูงอายุสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมรอบข้างได้เป็นอย่างดี ซึ่งเรื่องของหลักกรรมนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ทางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมตนอยู่ เช่น ความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากบรรพบุรุษเรื่อยมา พื้นฐานครอบครัวและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันนำมาสู่การอธิบายหรือเข้าใจในชีวิตที่แตกต่างกันด้วย ผู้วิจัยพบว่ามีความหลากหลายในทัศนะต่อชีวิตและรูปแบบการใช้ชีวิตส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อและการให้คุณค่าในเรื่องอิทธิพลความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหากเข้าใจในเนื้อหาของหลักกรรมข้อนี้แล้วนั้นจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในชีวิตและเข้าใจตนเองมากขึ้น และสามารถใช้ชีวิตในปัจจุบันปลายในสถานสงเคราะห์ได้อย่างมีความสุขที่สุดต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรมีการศึกษาในกลุ่มบุคคลที่ต่างออกไป เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยทำงาน ที่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ถึงความสัมพันธ์กันของแนวคิดทางศาสนาต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่
2. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์กันระหว่างความเชื่อทางศาสนากับกระแสโลกาภิวัตน์ว่ามีจุดร่วมหรือจุดต่างกันในด้านใดบ้าง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม รวมทั้งพัฒนาจิตใจของคนในสังคมในภาวะที่สังคมมีการแข่งขันกันมากขึ้น
3. ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม ในประเด็นที่ต่างออกไป เช่น ศาสนาคริสต์ หรือศาสนาอิสลาม ความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในสังคมที่ส่วนใหญ่มีพื้นฐานความคิดหรือมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นพระพุทธศาสนา เป็นต้น
4. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่ไปกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ผลการวิจัยมีการบูรณาการกันทั้งทางด้านการศึกษาเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างและลึกซึ้ง
5. การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยเฉพาะพื้นที่ ดังนั้นจึงควรทำวิจัยในพื้นที่ที่หลากหลายและกว้างขึ้น เพื่อจะได้นำมาศึกษาและเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างของอิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมให้มีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการให้หลักปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องของหลักกรรม และความเชื่อเรื่องกรรมที่ถูกต้อง เพราะจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตไปในครรลองที่ดีต่อไป
2. ในการหาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยต้องใช้ความพยายามในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะผู้ให้ข้อมูลบางรายอาจพูดจาวกวน ดังนั้นผู้วิจัยอาจต้องทำความเข้าใจในข้อมูลและมีทัศนคติที่ดีในเรื่องที่ทำวิจัย เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จักเวศ อธิฐรัตน์. กรรมที่ทำตามหน้าที่มีวิบากหรือไม่. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 14, 1 (มกราคม-เมษายน 2550) : 8-34.

จูลณี เทียนไทย. ปรากฏภาพแต่ร่างกายหากสติในจิตใจ: การประยุกต์ใช้ธรรมในชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุไทยในกรุงเทพฯ. รวมบทความทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ปี 2549 เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการของ ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์, 169-200. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.

นันทวัน ใจกล้า. สภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525.

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ (สุเทพ ปลืวิโก). ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง), 2547.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2542.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). กรรม-นรกสวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2542.

พินิจ รัตนกุล. สวดมนต์ สมภาณี วิปัสสนา รักษาโรคได้. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : เพชรรุ่งการพิมพ์, 2547.

พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และคณะ. ความทันสมัย ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง และปัญหาบางประการของคนชรา. สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2523.

รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2551. รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2551. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2552.

เรื่องรอง ชาญวุฒิศรธรรม. คนชราในสถานสงเคราะห์: ชีวิตและตัวตน. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

วิทยา ศักยารัตน์. กรรมของสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนาและปรัชญามาร์กซ์. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549.

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. พุทธสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2543.
- สิริสมร สุขสวัสดิ์. ผู้สูงอายุกับการคาดหวังในการเข้ารับการสงเคราะห์ประเภทเสียค่าบริการ. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549
- สุเทพ สุนทรเกสัช. ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย. เชียงใหม่: บริษัทสำนักพิมพ์ โกลบอลวิชั่น จำกัด, 2540.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- สุนทรี ท. ชัยสัมฤทธิ์โชค. ความเข้าใจเรื่องหลักกรรมกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 14, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2550) : 49-64.
- สุวรรณ สุวรรณเวช. พื้นฐานความเชื่อของคนไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991, 2546.
- อकिन รพีพัฒน์. วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2551.
- อภิญา เพ็องพสุกุล. มานุษยวิทยาศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์, 2551.
- ภาษาอังกฤษ
- Hooyman, N. R., and Asuman, H. K. Social Gerontology A Multidisciplinary Perspective. Third edition. Boston : Allyn and Bacon, 1993.
- Strickland, B.R. 1978. "Internal-Expectancies and Health Related Behavior". Journal of Consulting and Clinical Psychology. 46 (December 1978) : 1192.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลผู้สูงอายุ

คุณยายเพลินจิต (สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2553)

วันที่รับเข้าพัก 12 พ.ค. 2533

วันเกิด 2473

อายุ 80 ปี

ภูมิลำเนา จังหวัดราชบุรี

เชื้อชาติ ไทย

สัญชาติ ไทย

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ โสด

การศึกษา ประถมศึกษาตอนต้น

อาชีพเดิม ค้าขาย

สุขภาพ ยกหลัง หายใจเหนื่อย เข้าไม่ดี ท้องผูก

สภาพปัญหา โสด ไม่มีครอบครัว บิดา-มารดาเสียชีวิตหมดแล้ว มีพี่น้อง

ทั้งหมด 4 คน ตนเองเป็นคนที่ 3 น้องคนเล็กเสียชีวิตไปแล้ว พี่คนที่ 1 อยู่ที่จังหวัดปทุมธานี
ชราและตามองไม่เห็น อีกคนหนึ่งอยู่จังหวัดทางภาคเหนือไม่ได้ติดต่อกันแล้ว เดิมอยู่กับมารดา
และน้องสาวแต่มารดาและน้องสาวได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว และต่อมาได้มาอาศัยอยู่กับคนรู้จักซึ่ง
เป็นเพื่อนกับมารดาได้ 7-8 ปี และตัดสินใจมาสมัครเข้าพักในสถานสงเคราะห์

สัมภาษณ์

ยายเกิดที่อยุธยา มาโตที่ราชบุรี เป็นโสด อาชีพค้าขายของ
สวน เรียนป.1 ยังไม่จบก็ต้องออกมาช่วยแม่ขายของ มีพี่น้อง 5 คนเสียไป 2 คน มาอยู่ที่นี้ 20 ปี
ตอนเข้าพระก็จะมาโปรดโน้นมาเดินข้างนอกเนี่ยนะ เราก็ไปนั่งข้างนอกคอยใส่ เมื่อก่อนแข็งแรง
ยายใส่แทบทุกวัน เดี่ยวนี้ไม่ค่อยได้ใส่ ปีนี้เงินแจกก็น้อยไม่ค่อยพอใช้ เวลาเขามาแจกของอะไร
เราก็เอาไปใส่บาตร ปีนี้เงินไม่ค่อยมีซื้อของ เดี่ยวนี้ของก็แพงทุกอย่าง เดี่ยวนี้ใส่อย่างประหยัดๆ
นะก็ 50 กว่าบาท ข้าวชุดหนึ่ง 20 บาท ขนมก็ไอ้หนูสิบไอ้นี้สิบ ชอบใส่บาตรเพราะเดี๋ยวตายไป
ไม่มีกินเพราะไม่มีลูกหลานทำให้ มีคนนึงอยู่ที่นี้นะเมื่อก่อนเขาทำไก่ขาย เงินแกละอะนะ แกละเป็น
คนเค็ม อยู่ที่นี้ชอบไม่ชอบก็ต้องทนอยู่ ไม่มีที่อยู่ อย่างบ้านน้องเนี่ยนะเขาก็พอมีพอกินไม่ได้รวย
บ้านนี้กว้างสองวา บางทีไปนอนหลานมันก็เหยียบ เราไปนอนตรงบันได บ้านมันแคบ แต่หลาน
มันก็ไม่ตั้งใจ ครอบครัวเขา 7 คน ลูกจ้างอีก 2 คน เป็น 9 คน

หกโมงเย็นไปแล้วห้ามกินข้าว แหมผูกมัดอยู่กับนักโทษ คนแก่นี้บางคนห้าโมง เขาก็นอนและ สี่โมงกินข้าวอาบน้ำเสร็จเขาก็นอนและ แต่เขานอนไม่หลับหรอก อย่างต่ำๆก็สองทุ่มสามทุ่ม บางทีก็สวดมนต์มั่ง ออกกำลังกายมั่งเพราะนอนไม่หลับ บางวันถ้าร่างกายแยก็ไม่สวด มีหนังสือสวดมนต์อยู่ 3 เล่ม สวดเล่มละนิดเล่มละหน่อย เล่มหนึ่งไม่ได้สวดหมดนะ ยายเลือกสวดเอาเฉพาะที่เราชอบ

อยู่นี้สบายไม่ต้องทำกิน เข้าขึ้นมาก็นอนตามสบาย ดีห้าตีหกตื่นเมื่อไหร่ก็ได้ อยู่ที่นี่คนดีก็มีคนร้ายก็มีเราก็หลีกเลี่ยง เราก็เดินห่างๆเขา วันๆยายไม่ค่อยได้คุยกับใคร อ่านหนังสือมั่ง ปะเลื้อยปะผ้ามั่ง ยอกหลัง หายใจเหนื่อย เข้าไม่ดี แล้วก็ท้องผูก รักษาอยู่ตอนนี้แค่ 4 อย่าง ยายไม่ได้บอกหมดหมด แต่ยายไม่ได้เป็นเบาหวานนะ

กฎแห่งกรรม ธรรมะมีจริง ยายเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ชาตินี้ที่โตมาไม่เคยรักษา หรือแกล้งใครเลย แต่ทำไมถึงรับกรรมหนักจริงๆเลย เป็นโรคเนี่ยก็กรรมหนักนะ ถ้าไม่มีกรรมนะ เขาจะไม่เป็นอะไร ยายเนี่ยเป็นเยอะ เป็นโรคเยอะนี่ก็กรรมชาติก่อน เราทำแล้วเราไม่รู้ ชาตินี้เราไม่ได้สร้างกรรมมาแต่ทำไมเป็นแบบนี้ ถ้าไม่มีกรรมเราจะไม่เป็นนะ นี่ปวดหัวตัวร้อน ไม่สบาย ใ้ยสารพัด เราทำเอาไว้ชาตินี้เรามารับ เราไม่รู้ว่าเราทำอะไรไว้ ตัวเราเนี่ยไม่รู้เพราะเราสร้างไว้ มาก่อน เราไม่รู้หรอกที่ทุกคนเกิดมาง่อยเปลี้ยเสียขาเนี่ยก็สร้างกรรมเอาไว้ คนที่เขาเกิดมารวยนั้น เขาก็สร้างเหมือนกัน เล่มนี้อ่านดินะหนูเอาไปอ่านสิ ยายอ่านมาเยอะและ ลองไปอ่านสิดีใครชอบก็แจกเขาต่อ กฎแห่งกรรมนี้ยายชอบอ่าน จิ้งจกเที่ยวเมืองนรกยายก็ชอบอ่าน แต่อ่านเป็นเดือนๆนะ แต่อ่านแล้วจะดีว่าทำกรรมอะไร รับกรรมยังไง เป็นความรู้ดี แต่ว่าเล่มนี้ร้อยกว่าบาท แต่ยายอ่านของโรงเจยายไม่ได้ซื้อ จิ้งจกเที่ยวเมืองนรกอ่านแล้วเราเข้าใจ เขาจะบอกเลยทำกรรมอะไร รับกรรมยังไง เขาบอกไว้เสร็จ สมมตินะตอนเรามาเกิดนะ ให้ยายมาเกิดตอนอายุ 50 ไซ้หม ถ้ายายเกิดมาแล้วยายสร้างกรรมดีมากก็อยู่ถึง 70-80 ถ้าสร้างกรรมไม่ดี 30 หรือ 20 ก็เอากลับแล้ว เขาจะบอกละเอียด สมมติเขากำหนดมาให้ 50 นะ ถ้าเราทำกรรมดีอยู่ไปอีก ถ้าทำกรรมชั่วตัด เขาบอกละเอียดทุกอย่างเลย แล้วทำกรรมอะไรได้รับยังไง แล้วขนาดคนร้องรำทำเพลงหนูเชื่อใหม่ มีกรรมอีกนะ ที่เราไม่สบายก็เป็นเพราะเรามีกรรม คนรวยที่เขาไม่เจ็บไม่ไข้ก็เป็นเพราะเขาสร้างกรรมดีเอาไว้ แต่ยายเชื่อ 100% นะว่ากรรมมีจริง เพราะจริงๆชาตินี้ยายเกิดมา ยายไม่ค่อยได้สร้างกรรม มีแต่ช่วยเหลือเขา ถ้าชาตินี้ไม่ได้รับก็ต้องไปรับเอาชาติหน้า ที่เราได้อยู่ตอนนี้ก็เพราะว่าเราสร้างเอาไว้ก่อนเราไม่รู้ แต่ยายเชื่อเพราะยายอ่านหนังสือธรรมะ เมื่อก่อนนี้ไม่รู้อิโหนไม่รู้อิเห่น ไม่รู้อะไร พุดง่าย ๆ ว่างดทำร้ายทำแต่ความดี ที่ไหนเรารู้ว่าไม่ดีเราก็งดไม่ทำ อย่างไหนที่เขาบอกว่าดีเราก็ตทำ คนที่ให้ทานเยอะๆเกิดชาติหน้ารวย อย่างนั่งสมาธิมีบุญเยอะที่สุดในโลกถ้าทำได้ สวดมนต์ไม่เท่าทำสมาธิ ทำสมาธิหมั่นทำยาก บางคนบอกว่าทำดีไม่ดี

เดี๋ยวเป็นบ้า ยายกลัวเลยเลิกทำ คือว่ามันต้องมีบารมีนะถึงจะทำได้ ไม่ใช่ทำได้ทุกคนไม่ใช่ ไม่ใช่ทำได้ง่ายๆนะ สวดมนต์มันก็ดีนะหนู ทุกครั้งที่ยายสวดมนต์มันก็มีปรากฏการณ์ว่า ขอให้ข้าพเจ้าคิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดขอให้สมความปรารถนาทุกๆสิ่ง พูดอย่างนี้ทุกครั้งที่สวดมนต์ แล้วก็สังเกตว่าได้จริง เนียบบเนี้ย..... ดีมากเลย คือว่ายายมีประสบการณ์มาแล้ว ก็มีครั้งนึงยายอยากได้กล่อง ก็มีภารโรงในนี้เดินถือกล่องมายายก็นึกในใจแหมอยากได้กล่องจัง จะขอเขาก็กลัว จะเสียเกียรติ พอเขาเดินผ่านมาเขาก็ถามว่าเจียมจิตรเอากล่องใหม่ แต่มันได้ครั้งเดียวนะ

อยู่นี่เราปล่อยวาง เราทำเท่าที่เราจะทำได้ เราไม่ยุ่งกับใคร ต้องทำใจอยู่นี้ คนไหนดีก็ปราศรัย คนไหนไม่ดีก็เดินห่างๆ วันๆยายก็นั่งอยู่ที่นี้ (ที่เตียงนอน) ไปห้องอาหารกับไปห้องส้วมเท่านั้นแหละ

คุณยายปิ่นแก้ว (สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2553)

วันที่รับเข้าพัก 22 พ.ค. 2551

วันเกิด 2469

อายุ 84 ปี

ภูมิลำเนา จังหวัดนครปฐม

สัญชาติ ไทย

เชื้อชาติ ไทย

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ โสด

การศึกษา ป.4

อาชีพเดิม ค้าขาย

สุขภาพ โรคเบาหวาน ปวดเข่า มือชา

สภาพปัญหา มีพี่น้องทั้งหมด 8 คน พี่สาวเสียชีวิตไปแล้ว 3 คน เดิมค้าขาย ต่อมาได้ไปอาศัยอยู่กับพี่สาวซึ่งพี่สาวก็ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร โดยพี่สาวมีบุตรสาวเป็นผู้เลี้ยงดู หลานมีฐานะเป็นเจ้าบ้านและเป็นแรงงานหลักเลี้ยงครอบครัว เมื่อตนมาอาศัยอยู่ด้วยทำให้บุตรสาวของพี่สาวไม่พอใจและปรับตัวเข้าหากันไม่ได้ ตนจึงได้ออกจากบ้านมาเพื่อหาที่อยู่ใหม่ที่เหมาะสมระยะยาว แต่ไม่มีญาติหรือผู้ที่พอจะพึ่งพาอาศัยได้ จึงมาสมัครเข้าสถานสงเคราะห์ฯ

สัมภาษณ์ เป็นคนอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ไม่ได้แต่งงาน มาที่บ้านบางแคได้ 35 ปีแล้ว สาเหตุที่มาอยู่ที่นี้เพราะอยากมาอยู่เอง ไม่มีลูกและไม่อยากไปอยู่กับ

คนอื่น มาอยู่ที่นี้ไม่ต้องไปรับผิดชอบใคร หลวงเลี้ยง อยู่ที่นี้ไม่เบื่อหรอก ตอนอยู่ข้างนอกสิหน้า เบื่อ มาอยู่ที่นี้ก็ไม่ค่อยได้ปรับตัวอะไรมา เขาทำอะไรก็เข้ากับเขาได้ เรื่องการทำบุญเวลาพระ มาเทศน์ก็ใส่บาตร ชอบทำบุญเพราะมีหลวงพ่อกับที่ให้เราชอบทำบุญ อยู่จังหวัดระยอง เวลาทำงานบุญอะไรท่านก็จะเอารถมารับ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ไป ก็เอาจดหมายคุยกัน หลวงพ่อศุภฤกษ์ ปภัสโร อยู่ยงเขา ต.สองสลึง อ.แกลง จ.ระยอง ท่านออกธรรมะทางอากาศ เรายังรับฟัง ฟังไป ฟังมาชอบออกชอบใจอยากจะไปวัดท่าน ท่านก็เลยส่งรถมารับให้ไป ชอบที่ท่านช่วยเหลือคน คน ยากคนจนท่านชอบช่วย แต่ก่อนท่านจะส่งเทปมาให้ บทสวดมนต์ทำวัตรเย็นทำวัตรเช้า เดี่ยวนี้ เราอยู่คนเดียวเราก็เปิดฟัง สวดมนต์ทุกวันนิดๆหน่อยๆ เวลาเปิดวิทยุพอดึกหน่อยก็ต้องปิดเพราะ เขานอนกัน ทำวัตรเย็น-ทำวัตรเช้า ก็ต้องออกมาเปิดข้างนอก พวกนี้เขาไม่ค่อยชอบกัน บางที ธรรมะเข้าหูหน่อยเขาก็รำคาญแล้ว คนเราไม่เหมือนกัน

สมัยก่อนค้าขาย ทำอยู่หลายที่ อยู่กระทรวงศึกษาธิการ เป็นคนทำความ สะอาดที่ศิริราช อยู่ศึกษาเทียม ชีวิตเร่ร่อนหลายอย่าง เป็นลูกจ้างเย็บเสื้อก็เป็น

ตอนนี้เป็นโรคปวดเข่า เวลาเดินแล้วมันสั่น ถ้าไม่เดินก็ไม่ปวด โรคเบาหวานก็ เป็น ก็กินยาไทยบ้างยาหลวงบ้าง ยาไทยพวกคนแก่ๆที่มาเล่นดนตรีเขาก็มียามาขาย

ยายเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ก็เพราะว่ามันมีตัวอย่างอยู่แล้ว ใครทำกรรมอะไรไว้ ไม่ช้าก็เร็วก็ได้รับ กรรมก็คือคนที่ทำบาป ทำกรรมเอาไว้ กรรมก็จะทำให้มีอันเป็นไป ทำอะไรไว้ นก หนู ปู ปลา ที่เราปวดเข่า ก็เพราะว่าเมื่อก่อนเราคงไปหักขาคนเขาเขียด ก็เพราะว่าเราอยู่ บ้านนอกเราไม่รู้หนิ ก็คงจะใช่เพราะว่าอย่างอื่นเราไม่ได้ทำอะไรหนิ ไม่ได้ทำบาปอะไร กรรม เดี่ยวนี้ไม่ต้องรอชาติหน้าหรอก กรรมเดี๋ยวนี้มันตามทัน ทำอะไรไว้ก็ได้ อย่างนั้นแหละไม่ต้องห่วง ตอบสนองทันทีไม่ช้าก็เร็ว อย่างคนที่ตายเมื่อเช้า (คุณยายที่อยู่ตึกเดียวกัน) แยกไปเที่ยวมารอบ โลก แยกไปมาไหนๆไม่เคยเป็นอะไรเลย แข็งแรง นั่นแหละบุญส่งแก่ แกมาเป็นเอาตอนใกล้ๆ แกก็มารับกรรมเอาตอนใกล้ๆจะตาย ทำให้ตาบอดไม่เห็น ดูซิขนาดแกทำบุญเยอะๆแกยังต้องมา รับกรรม เดี่ยวนี้กรรมใช้ในชาตินี้ ไม่ต้องไปใช้ในเมืองนุ้ นเมืองนุ้ นทรมาน ทรมานยิ่งกว่าอะไรๆ ที่วัดจังหวัดสุพรรณนะเขาทำรูปเอาไว้ใครทำบาปอะไรไว้เดินลงไปในขุมนรก มีภาพทุกอย่างใคร ทำบาปอะไรไว้ ผิดลูกผิดผัวก็ไปปิ่นต้นจิว เขามีภาพให้ดู เราเชื่อเรื่องกรรมเราก็ใช้ชีวิตเราไป เรื่อยๆไม่ทำบาปทำกรรมอะไร เมื่อแต่ก่อนก็อยู่บ้านนอกตกผักตบปลากิน ซ้อนกุ้งซ้อนหอย งาม หอยกิน อยู่อย่างนี้เราไม่ต้องทำอะไรเขาหาให้กิน เรื่องโชคชะตาก็มีจริง คนทำดีก็ได้ดี คนทำชั่ว ก็รับเคราะห์ไป ชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้ก็เป็นไปเพราะกฎแห่งกรรม ก็รับกรรมทำอะไรไว้ก็รับมัน เมื่อก่อนตกผักตบปลาก็ทำบาปทำกรรมไว้ เอาชีวิตเขามาเลี้ยงชีวิตเรา กรรมมันทำให้ลดน้อยลง ได้ถ้าเราทำบุญแล้วก็ไม่ไปสร้างกรรมสร้างเวรเพิ่ม อยู่เนี่ยมันไม่มีพันธะผูกพัน ที่มีลูกมีผัวเมียห่วง

ลูกหวงผัว ตัวเราคนเดียวก็ของเราไม่มีใครมาสนใจ ร่างเราก็มอบให้กับโรงพยาบาล เราก็ได้บุญต่อไปอีกให้นักเรียนเขาได้เรียนได้ศึกษาต่อไป อนาคตก็ไม่อยากได้อะไรแล้ว แค่นี้ก็พอเรามีหลวงพ่อบอกว่าไม่ต้องกลัวหรอกพอจิตดับเราก็ไปนิพพานได้แล้ว นิพพานมีสุขไม่ต้องไปไหนแล้ว ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก โลกมนุษย์เหม็นมันยุ่งยากจะตาย สารพัดเรื่อง แย่งชิง ชิงดีชิงเด่นกัน ฆ่าแกงกันมองดูแล้วมันน่าอนาตใจจะตายไป ทุกวันนี้ไม่ใช่ว่าอยากอยู่นะอยากตายจะตายไป เบื่อไม่อยากได้ใครดีอะไรเลย ยิ่งมองดูคนอยากได้ใครดี โไอคนที่งกๆเหม็นมันยิ่งเอือม

ยายจบชั้นป.4 โรงเรียนวัดกลางบางแก้ว พระสอน นุ่งผ้าสีน้ำเงินเสื้อสีขาว ใช้กระดานชนวนห่อผ้าแดง

คุณยายกุหลาบ (สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2553)

วันที่รับเข้าพัก	4 มิ.ย. 51
วันเกิด	2489
อายุ	64 ปี
ภูมิลำเนา	จังหวัดกาฬสินธุ์
สัญชาติ	ไทย
สัญชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
การศึกษา	ประถมศึกษา
อาชีพเดิม	รับจ้าง
สุขภาพ	แขนและขาซีกซ้ายอ่อนแรงมา
สภาพปัญหา	เกิดที่จ.กาฬสินธุ์ มีสามีและมีบุตรด้วยกัน 1 คนที่จ.สกลนคร

หลังจากนั้นตนกับสามีก็แยกทางกัน โดยบุตรอยู่ในความดูแลของสามีและขาดการติดต่อกัน ต่อมาจึงเดินทางมาหางานทำที่กรุงเทพฯและจ.สมุทรสาครตามลำดับ โดยอาศัยอยู่ตามลำพัง ปี 2550 เกิดอุบัติเหตุตุลีนล้ม หลังจากนั้นเริ่มมีอาการผิดปกติจนทำให้แขนขาด้านซ้ายอ่อนแรง เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลแต่เนื่องจากไม่มีญาติ ทางโรงพยาบาลจึงส่งตัวให้เข้าพักในสถานสงเคราะห์ฯในเวลาต่อมา

สัมภาษณ์ มาอยู่ที่นี่ได้ 2 ปีแล้ว เป็นคนสกลนคร พอแต่งงานแล้วก็ย้ายมาอยู่ที่สมุทรสาคร ไม่มีลูก สามีตายเป็นเส้นโลหิตในสมองแตกก็เลยมาอยู่ที่นี่เพราะว่าไม่มีญาติ นักสังคมสงเคราะห์เป็นคนพยายายมาอยู่ ตอนแรกยายก็ไม่อยากมา เพราะว่ายายเคยฟังข่าวคน

แก่ทะเลาะกัน ด่ากัน เตี้ยวันนี้ยังมีอยู่ ยายอยู่สมุทรสาครยายู้จักคนเยอะเพราะว่าแกะกุ้งทำปลา เต็ดหมึก ยายทำทุกอย่าง ยายทำเป็นหมดแหละ

ยายเป็นความดันสูง สมัยยายทำงานมีแต่คนชอบมานั่งคุยกับยายเพราะว่ายายคุยเก่งแล้วก็คุยสนุก ยายฟังธรรมะยายเล่าเรื่องธรรมะให้เขาฟัง เรื่องนกกระยาง เรื่องความเผือก ออกลูก กฏแห่งกรรม พระแม่โพธิสพ พระแม่คงคา เรื่องกฏแห่งกรรมมันก็มีหลายเรื่อง เอาเรื่องที่ยายฟังมานะ ก็มีคนแก่อย่างยายเนี่ยไม่ทำบุญ ตื่นเช้ามาก็ไปสุม่หอยสุม่ปลามาให้ลูกให้หลานกินทุกวันๆ พระอินทร์บนฟ้าก็เห็นว่ายายไม่ทำบุญ ทำแต่บาปฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมันก็ผิดศีลข้อหนึ่ง พระอินทร์ก็แปลงกายมาเป็นพระไม่ให้ยายเขาทำบาป ก็มาชวนคุยไม่ให้ยายทำบาป พอไปเกิดก็กลับไปเกิดในตระกูลหอยโข่งหอยขม ก้มหน้า หลังโกงๆ มีเยอะในเนี่ย (ที่พัก)

เมื่อวานยายอ่านในหนังสือเป็นกฏแห่งกรรมเหมือนกัน กรรมใดใครก่อกรรมนั้น ตามสนอง ถูกหมดนะลูกนะ เขาบอกว่าเกิดมาชาตินี้ตาบอดมองไม่เห็น เพราะว่าชาติก่อนขายหนังสือลามก เกิดมาชาตินี้หูหนวกไม่ได้ยิน เพราะว่าชาติก่อนไม่ฟังเทศน์ไม่ฟังธรรม ถูกนะลูกนะ ที่นี้เขาก็บอกว่า เกิดมาตัวเตี้ยดำ เพราะว่าตาพ่อตาแม่ มีเสื้อผ้ามีข้าวปลาอาหารเยอะ เพราะชาติก่อนให้ทานคนยากคนจน ยายให้หมดเลยทุกอย่างตอนที่ยายอยู่สมุทรสาคร ให้อะไรได้ก็ให้ไปยายไม่หวง ไปอยู่โรงพยาบาลนะคนโน้นก็ให้ร้อยคนนี้ก็ให้ร้อยเพราะว่ายายพูดเพราะ ยายก็ให้เขาต่อไปอีก ยายก็ปลื้มอยู่เหมือนกันเพราะว่ายายได้ทำบุญต่อไปอีก ให้ทานคนยากคนจน เกิดชาติหน้าก็เป็นคนมีกิน ให้ยารักษาโรคก็เป็นคนไม่มีโรคไม่มีภัย เกิดมาชาตินี้เป็นหมาเฝ้าสมบัติ เพราะชาติก่อนคิดร้ายกับผู้ที่มีพระคุณ ตอนที่ยายอยู่สมุทรสาครก็มีหมาอยู่ตัวหนึ่งคอยเดินตาม พอมีคนมาหยิบของก็กัด ยายก็นึกถึงพระท่านบอกว่าชาติก่อนเขาให้ข้าวกินแล้วไม่นึกถึงบุญคุณเขา ก็เลยมาเป็นหมาเฝ้าสมบัติเขา ยายก็นึกถึงหมาถึงเจ้าของหมา เกิดมาเป็นหมูเป็นไก่ ให้เขากิน เพราะว่าชาติก่อนไม่นึกถึงบุญคุณของเขาเหมือนกัน เพราะฉะนั้นนะลูกนะเราต้องฟังธรรม

มนุษย์เกิดมามี 2 ชนิดนะ คือคนมีบุญกับคนไม่มีบุญ ชนิดที่คนมีบุญอยากได้อะไรก็ได้ อยากรู้ก็รู้เหมือนกับนางวิสาขาที่พระอนุรุทธ บุคคลทั้งสองเป็นคนมีบุญ สั่งสมบุญมาทุกภพทุกชาติ คนมีบุญมีกุศล มีลูกก็ลูกดี พระก็บอกเรา พ่อแม่ดี พ่อแม่มีบุญลูกก็มีบุญ บ้านสะอาดนักปราชญ์มาเกิด บ้านสกปรกสัตว์นรกมาเกิด

ทุกวันนี้ยายก็ไปฟังเทศน์นะที่ศาลาเฉลิมพระเกียรตินะ มีทุกวันพระ ยายไปวันแรกพระท่านก็บอกว่า เวลารอคอยนิดหน่อยก็นาน เวลาผ่านไปไม่นานก็นิดหน่อย แล้วก็อีกพระท่านก็บอกว่าหลักเฉียงคนพาล สังสรรค์บัณฑิต บัณฑิตคือคนที่พูดเพราะ มีเมตตา พอยายไปฟังมายายก็นึกขึ้นได้นะยายก็ไม่ไปยุ่งกับคนพวกนั้นนะ

ยายไปร้านก๋วยเตี๋ยวนะ เขาเขียนไว้ว่าถึงเชิงจะเลือกเกิดไม่ได้แต่ก็เลือกทำดีได้ ยายก็จำไว้ขึ้นสมองเลยนะ แล้วยายก็ฟังรายการเสียงนกเสียงกา คุณทวนทอง เขาพูดว่า จะสูงหรือต่ำอยู่ที่การทำตัว จะดีจะชั่วอยู่ที่ตัวเราเอง ยายก็จำมา อีกอันหนึ่งเขาก็บอกว่า ปากเหวลึก อย่างนี้กว่าเหวตื้น ปากเหวลึ้นอย่าคะนองเป็นลวงผัก ปากเหวหินปืนปายได้ยากนัก ตกเหวรักรกระเสือกกระสนไปจนตาย

ยายฟังเทศน์เขาบอกว่า โยมให้นึกถึงความตายไว้ ไม่ต้องกลัวตายทุกคน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ยายฟังยายก็เลยไม่กลัวนะลูกนะ ยายฟังยายก็ได้ความรู้นะ

กรรมตัดรอน คือการตายก่อนกำหนด ลำบากมากนะ เพราะว่าบัญชียังไม่มีชื่อเรา ตายไปวิญญาณก็ไปเรื่อยๆไม่มีจุดหมายปลายทาง เหมือนคนหลงทาง บางทีก็ไปอยู่ตามต้นไม้เห็นใครก็ไปหลอกหลอน เวลาทำบุญเราก็อธิฐานให้ดีๆ

กฎแห่งกรรมยายเชื่อสนิทเลย แต่ก่อนยายอยู่บ้านนะก็จับบจับเขียด หักขัง หักขา ก็เลยมาเป็นอย่างเนี่ยนะ ก็กฎแห่งกรรม บางคนเขาก็ไม่ยอมรับเรื่องกฎแห่งกรรม แต่ว่า ยายรับ 100 % แน่จนเลยก็เพราะว่าแต่ก่อนยายก็ไม่มี เป็นไม่ต้องรอชาติหน้า ชาตินี้ก็เห็นเลย อย่างยายเจอเนี่ยชาตินี้ก็เห็นเลย เพราะว่าตอนที่ยายเป็นเด็กก็ไปจับบ พอจับเสร็จแล้วก็หักขาใส่ช่อง ก็เอามากินอีกมาตีมาฆ่าอีก นี่แหละบาปแน่นอนเลย ต่อไปนี้เราก็ทำแต่บุญกุศล

คุณยายสมใจ (สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2553)

วันที่รับเข้าพัก 31 ส.ค. 2548

วันเกิด 27 มี.ค. 2468

อายุ 84 ปี

ภูมิลำเนา จังหวัดราชบุรี

สัญชาติ ไทย

เชื้อชาติ ไทย

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ หม้าย

การศึกษา ม. 6

อาชีพเดิม ทำดอกไม้ประดิษฐ์

สุขภาพ โรคหัวใจ (หัวใจเต้นผิดจังหวะ)

สภาพปัญหา สามีเสียชีวิตแล้ว มีบุตรด้วยกัน 2 คน บุตรชายคนโตได้แยก

ออกไปมีครอบครัวนานแล้วและไม่ได้ติดต่อกัน อีกทั้งไม่ทราบว่าบุตรชายอยู่ที่ใด ตนอาศัยอยู่กับ

บุตรชายคนเล็กซึ่งมีอาการทางจิตและเคยพยายามฆ่าตัวตาย ทำให้ไม่สามารถอยู่กับบุตรชายได้ มีความทุกข์ใจเป็นอย่างมาก อยู่อย่างหวาดระแวงต้องระวังตัวอยู่ตลอดเวลา จึงโทรศัพท์หาร่วมด้วยช่วยกันและได้เข้ามาพักในสถานสงเคราะห์

สัมภาษณ์ คุณยายแต่งงานแล้ว แต่สามีตาย คุณยายเรียนมาทางการเรียน ยายอยู่ในนี้ยายไม่มีเพื่อนหลอกนะ ยายก็เข้าๆออกๆที่นี่ร่วม 20 ปีแล้ว เพราะว่าแฟนเนี่ยทำงานเกี่ยวกับการทูต ยายมีลูก 2 คน มีแต่ลูกชาย เขาก็แต่งงานกันไปหมด ตอนนี้อันนั้นก็ไม่มีมันอยู่ไม่ได้ เพราะว่าเขาไปทำงานกันหมด หลานสาวก็มีครอบครัวแล้วก็ค้าขายส่งของก็ไม่ค่อยได้อยู่บ้าน เขาก็ต้องหากินกันอ่ะนะ แล้วลูกเขาก็เรียนเทควันโด ก็ต้องไปแข่งค้างคืนหลายๆคืน ยายก็อยู่คนเดียว พอดีข้างบ้านเขาโดนจี้ เขาเป็นผู้ชายด้วยนะเขาอยู่บ้านคนเดียว สมัยนั้นสมัยนายกทักษิณเขาบอกว่าใครมีทุกขวิสัยอะไรให้เขียนจดหมายมา เขาจะช่วย ยายก็เขียนไปว่ายายต้องอยู่คนเดียว ซึ่งลูกหลานก็ไม่รู้หลอก ยายเขียนไปเอง สัก 15 วันเขาก็ส่งคนมาดู ยายก็อยู่คนเดียวไงคะ เขาก็เลยให้มาอยู่ที่นี่ไงคะ เฮ้ย! ถ้าปากชีวิต แต่ตอนนี้ก็เฉยๆต้องสู้ เพราะไม่จั้นลูกหลานก็กลัวใจ เดียวโทรมาๆ ไม่ต้องนอนกัน เรายังเห็นความลำบากของเขา ไหนจะต้องทำมาหากิน ถ้าเรามาสักคนเขาก็คงสบาย สมัยก่อนยายเป็นครู ยายเป็นคนโพธาราม จ.ราชบุรี มาอยู่ที่นี่ก็อย่างที่เห็น มันไม่มีเพื่อน คือมันบอกไม่ถูก คือคุยอย่างเนี่ยมันไม่ค่อยได้ เขาหาว่ายายเหยียดมั่งอะไรมั่ง แต่ความจริงเปล่าเลย บางทีพูดอะไรไปก็ไม่ค่อยจะรู้เรื่อง ต้องเอออออกไปเปื้อ! มาเจอกันตอนแก่ ประสบการณ์มันไม่เหมือนกัน มันก็ไปกันคนละทาง ที่เราพูดอย่างนี้เราไม่ได้ไปดูถูกเขาอะ แต่เราก็ต้องทน หลานบอกจะให้บอก ที่บ้านก็ไม่กล้าอยู่ กรรมเวรอะไรก็ไม่รู้ ยายถึงได้กลัวใจอย่างนี้ ก็มานั่งทำดอกไม้ ก็มีคนมาขอซื้อเรื่อยๆ รายได้ที่ได้ก็เก็บไว้ต่างหาก เอาไว้ทำบุญ เพราะวันพระก็มีพระมาเทศน์ ตอนเช้าก็มีพระมาบิณฑบาต ส่วนใหญ่ยายใส่แต่เงินเพราะส่วนใหญ่คนแก่ก็จะซื้อกางใส่ ก็เหมือนกันหมด

หลานเขาอยากให้ออก เพราะเห็นยายอึดอัด ไม่ค่อยสบายใจ บางทีโดนเขาทำอะไรๆ ที่ลูกหลานเราไม่เคยว่า ซึ่งเราไม่ผิดนะ ไม่เข้าใจกัน เวลาเขาอธิบายเขาจะไม่ฟัง เขาจะกลบเลย ใจของยายก็อยากให้ออก ยายมีกรรมอยู่อย่างหนึ่งนะ พ่อเขาเป็นโรคจิต ก่อนนี้ไม่เป็น ไม่รู้ไปติดมาจากไหน ทางพวกยายก็ไม่มี มันจิตแบบไหนยายก็ไม่รู้นะ แบบว่าหวงแม่ คนอื่นไม่สนใจเลย แต่กับแม่เข้าใกล้ไม่ได้เลย มันกอดมันรัดแบบชนิดที่ไม่มีใครเป็น พูดถึงไปทางพระมากกว่านะ มันเป็นเวรเป็นกรรม ยายก็ไม่ถือนะ ถ้าเขาดีๆอยู่นะเราก็อยู่กับแม่ๆลูกๆสบาย

ยายก็เคยคุยกับพระนะ ท่านบอกว่าโยมนะไต่เต้าขึ้นมาอย่างดี คู่ครองก็ดี แต่ทำไมโยมต้องมาอยู่อย่างนี้ นี่แหละอดีตชาติโยมคงทำดีไว้มาก แต่โยมก็ไปไม่ถึงสุดยอด พอแฟนเสียเท่านั้นแหละ ลงปับเลย หลานชายบ้านทันทีเลย ลูกเต้าดีอย่างที่เรียนจบกันไปหมดแล้ว

ยายเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมนะ เพราะว่าเพื่อน(ท่านผู้หญิงวิจิตรา)ที่เรียนรุ่นเดียวกัน เขาได้สามีเป็นนายก(จอมพลสฤษดิ์ถนอม) แต่ผลสุดท้ายเขาก็ตกอับมากเลย บ้านแทบไม่มีอยู่

คนเราหนีกรรมไม่พ้นนะ ที่ยายมองๆอดีตผ่านๆมา พ่อเสียตั้งแต่สามขวบ แม่เก่งมากที่เลี้ยงเรามา ที่หนีกรรมไม่พ้นเนี่ย คือชาติก่อนเราทำอะไรไว้ แล้วชาตินี้ผ่านมาเราสร้างบาปอะไรมา ชาติก่อนถ้ามันหนักมากนะ ถ้าชาตินี้เราไม่ทำความดีมันก็คงจะแย่งเข้าไปอีก คนเรามันมีทั้งบาปทั้งบุญ ยายเนี่ยสร้างบาปไว้เยอะเลย ไข่เรื่องผักปลาเนี่ย ยายทำน้ำปลาตัวเอง ยายเป็นคนบ้านนอก เย็นลงไปตักปลามาทำน้ำปลา บางทีก็ทำกะปิ ก็ไปซื้อกุ้ง มันก็หลายชีวิตนะ ยายคิดว่ามันก็สร้างกรรมมันก็มีผลต่อตัวเอง พระท่านบอกว่าพวกปู พวกปลา พวกหอยเนี่ยมันเป็นอาหารของคน มันก็คงไม่เท่าไรหรอก แต่ไอพวกลักเขา ปล้นเขา จี้เขาเนี่ยพวกนี้จะหนักหน่อยแต่ยายก็ไม่ได้ขนาดนั้น คือทำเอามากิน มันก็คงบาปและนะชีวิตเขาเนี่ย เนี่ยเดี๋ยวนี้ยายก็ไม่ทาน หมูยาก็ไม่ทาน นึกถึงตอนเป็นครู เพื่อนอยู่ตลาดไปนอนบ้านเขา ก็อยู่ติดกับโรงฆ่าหมู พอเห็นแล้วก็เลยเลิกกิน สัตว์นี้ทานแต่ปลาอย่างเดียว

ตอนนี้อายมองตัวของยายเองว่าแก่แล้ว ก็อายุมันมากแล้ว เราเคยเป็นเด็กมา เราเคยเห็นคนอายุเท่าเราปัจจุบันเนี่ย เขาแก่ใหม่ แต่เขาก็แก่แล้วถือไม้เท้า ก็พยายามจะไม่ให้เป็นอย่างนั้นได้ไหม ก็พยายามแก้ไข มันก็พอจะได้ ชีวิตตอนนี้มันยังไม่ตาย แล้วเวลาก็เหลืออีกไม่มากก็คิดว่าควรจะทำความดีไว้ แต่มันก็จะดีไม่ค่อยได้ ไม่ใช่เราไปทำเขาเนี่ย คือรู้สึกว่าเขาทำอะไรไม่เหมือนเรามันก็ลำบาก แล้วอีกอย่างเราควรจะปรับตัวยังไง อย่างอยู่หอพักเราก็อยู่ได้นะ แต่เราก็ไม่อยู่เพราะเรากลัวผี แต่พอเรามาสำรวจตัวเราเองจริงๆแล้ว เรารู้สึกว่าเรากลัวความว่าเหวต่างหาก คือพยายามหาเหตุผลให้ตัวเองอยู่เสมอเหมือนกัน แล้วเราก็มายู่อย่างนี้ นี่ก็ไม่ใช่สบายใจตั้งแต่เช้า คือคนที่อยู่ที่นี่เขาไม่ชอบยาย เราก็ไม่รู้เขาไม่ชอบยายก็ทดลองว่าเขาชอบเราไหม เราก็พูดกับเขาเขาไม่พูด เอ๊ะ! เรามีปมด้อยอะไร หาสาเหตุ หาไม่ได้ เสร็จแล้วเรามาสำรวจ เราพูดหยาบอย่างเขาไม่ได้ไง ยายก็นึกว่าแล้วเราจะทำอย่างไร ควรจะกลับไปอยู่บ้านคนเดียวดีกว่า ส่งเสริมคนที่ควรส่งเสริม บูชาคนที่ควรบูชา ยายอยู่ที่นี้ก็ไม่ค่อยมีคนชอบหรอก เพราะยายก็ไม่ค่อยได้พูดกับใคร ยายพูดเก่งนะยายรู้ วันหนึ่งบางทีไม่พูดเลย นั่งทำแต่ดอกไม้ พอพูดไปพูดมานึกซะว่ากรรมเก่า กรรมเก่าเราสร้างมา เราก็ต้องเจออย่างนี้ เราก็ควรจะรับกรรมซะ ตอนนี้อยู่สบายแล้ว คนเราหนีกรรมไม่พ้นนะ ยายคิดว่ากรรมของยายทำมาไว้ตั้งแต่อดีตชาติ เพราะอ่านหนังสือมาท่านว่าอย่างนี้ ว่าเวลาเราได้ดีมีทุกข์ก็เพราะว่าเราสร้างกรรมมาอย่างนี้ ควรจะก้มหน้าก้มตาไปรับกรรมไป ให้มันจบมันสิ้น แล้วก็ควรทำความดีไปเรื่อยๆ มันต้อง

อดทนนะ ความดีนะสิ่งที่ได้คือเราสบายใจ ก่อนจะนอนนี่เราสำรวจตัวเองก่อนว่าเราทำกรรมดีอะไรไปบ้าง เพราะฉะนั้นพระถึงเตือนว่าให้มีสติอยู่กับตัว

คุณยายศรีสมร (สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2553)

วันที่รับเข้าพัก 27 ส.ค. 2552

วันเกิด 2467

อายุ 86 ปี

ภูมิลำเนา กรุงเทพฯ

สัญชาติ ไทย

สัญชาติ ไทย

ศาสนา พุทธ

สถานภาพ หม้าย

การศึกษา ป.4

อาชีพเดิม ค้าขาย

สุขภาพ แข็งแรง

สภาพปัญหา มีบุตรทั้งหมด 4 คน เสียชีวิตไปแล้ว 2 คน ส่วนบุตรที่เหลือก็

ไม่ได้ติดต่อกันนานแล้ว แต่เดิมประกอบอาชีพค้าขายจนกระทั่งเริ่มสูงวัยจึงหันมาเป็นแม่ครัว โดยได้รับการดูแลจากนายจ้างเป็นอย่างดีมาโดยตลอด เมื่ออายุมากขึ้นก็ไม่ได้ประกอบอาชีพและดูแลสามีจนสามีเสียชีวิตทำให้ต้องอาศัยอยู่ตามลำพังและจึงตัดสินใจในเข้าสมัครรับการสงเคราะห์ฯ

สัมภาษณ์ แต่งงานมีลูกทั้งหมด 5 คน เป็นผู้ชาย 4 คน ผู้หญิง 1 คน ทำงานมาตั้งแต่เด็ก ค้าขายกับพ่อกับแม่(ชายข้าวแกง) แฟนเจ้าชู้เลยต้องเลิกกัน มาอยู่ที่นี้ 2 ปีแล้ว มาอยู่ที่นี้ก็สบายไม่มีอะไรเลย สบายดี แต่บ้านเรามันก็ดีกว่าแหละ อยู่ที่นี้มันก็มีรึ้นนิดหน่อย มันอยู่ที่ใจเรานะ มาอยู่แรกๆแหม!มันก็อยากกลับบ้านนะ ลูกชายเป็นตำรวจเขาเอามาฝากผอ.ไว้ เขาบอกขึ้นอยู่แม่ผมตายแน่ เพราะว่าคนเราไม่แน่เราอยู่คนเดียวใช้มั๊ย ลูกเด้าก็ไปทำงานหมด มันจะฆ่าเราเมื่อไหร่ก็ได้ ยายเป็นคนกรุงเทพฯนี่แหละ อยู่ในวังท่าช้าง วังหน้าหนะ คุณพ่อเป็นมหาเด็ก ก็ตามแกไปทั่วเลย เราเป็นเด็กนี่คะ ฉันทนคนง่าย ๆ ไม่ค่อยชอบแต่งตัว ไม่ชอบเฮฮา เป็นคนสุขุมอะ แต่บางคนเขาหาว่าดิฉันหยิ่ง ไม่หยิ่ง! แต่ดิฉันก็ดูคนเหมือนกันนะ ถ้าไม่ดีฉันก็ไม่ยุ่ง เราโตแล้ว ทุกวันนี้ดิฉันเป็นโรคความดัน ความดันสูงด้วย โรคอื่นก็ไม่มี ไม่เคยเป็นอะไรเลย ทำให้สบายใจ โล่งใจ มีกำลังวังชา ลูกทุกคนก็ไม่ได้เสียหยาอะไร เขาทำงานกันทั้งนั้น เขาจะมาเยี่ยมบ้างไม่มาบ้างก็ไม่มีไร แต่เดี๋ยวนี้นี้เขาไม่ค่อยมาแล้วเพราะไอ้พวกเสื้อแดง

มันแยะ ฉันก็เลยไม่อยากจะคบเขา สมัยก่อนก็ค้าขายอยู่แถวดินแดงนี่แหละ แฟนไม่ดีก็เอาและจะกันและ ก็เลยเลิกกันลูกชายก็เอามาฝากอยู่จนถึงทุกวันนี้ อยู่ที่นี่ก็ต่างจากที่บ้าน คือมีผู้สูงอายุเยอะ บางทีคุยกันถูกคอบ้างไม่ถูกคอบ้าง ต่างจิตต่างใจ คุณต้องเข้าใจ จะเอาเป็นเหมือนกันทุกคนเป็นไปได้ไม่ได้ใช่ไหมคะ อายุมากแล้วต้องมีความคิด ต้องรอบคอบ

อยู่ที่นี้พี่เลี้ยงก็เอาเราเป็นหัวหน้าไปฟังสวด ฟังเทศน์ พูดแล้วก็ลุ่มใจ ใครตายที่ไหนก็ต้องไป ไปเรื่องแหละคะ ทำบุญฉันก็ชอบนะ แต่บางครั้งมันก็เบื่อ มันไม่ไหวนะ บางทีก็ต่อต้าน ไม่ไปอะ! ฉันไม่ต้องใช้รถเข็น ขอให้มันไม่ทำก็ได้ อายุแค่นี้แล้วไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน ลูกก็โตๆกันแล้วก็หมดห่วง เหลืออีกสองคนพี่น้องผู้หญิงที่ยังไม่มีแฟน ถึงเขาโตแล้วก็ยังเป็นห่วงบ้านช่องก็ยกให้วัดไปหมดแล้ว เราไม่มีอะไรแล้วที่จะต้องมาพะวง หลานเขาก็มีความรู้ ไปรอดเวลานี้ไม่อยากจะอะไรเลย แก่แล้วไม่มีประโยชน์ ก็เพราะอะไร จะสร้างทำไม เอาไปให้ใคร ลูกๆก็บรรลุนิติภาวะแล้ว เขาสร้างตัวกันได้แล้ว ก็บอกเขาไม่ต้องเป็นห่วง อยู่ที่นี่มันก็สบายดี ใ้ที่ไม่สบายมันก็พูดไม่ได้ บางทีเราอยากออกไปซื้ออะไรบ้างมันก็ไม่ได้ มันก็อึดอัดเหมือนกัน

ฉันเรียนหนังสือแค่ ม.1 เท่านั้นแหละ ฉันแก่(เกเร) คือไปมั่งไม่ไปมั่ง บางทีก็แก๊งไม่สบายมั่งแหละ มันซี้เกียจ จบมาฉันก็อยู่กับพ่อกับแม่ มาค้าขายตอนมีสามมีแล้ว แต่งงานตอนอายุ 12 ปี ผีในใจด้วยแหละ มันยังเด็กด้วยแหละเราก็อยากกระโดดโลดเต้นไปตามประสาเด็กของเรา ยายเป็นลูกคนเดียว

เรื่องธรรมะยายก็ฟังบ้าง อ่านหนังสือบ้าง มันก็ทำให้เราได้คิดว่าอย่างนั้นดี อย่างนั้นบาป อย่างนั้นมีกรรม บางทีเขาก็เอาหนังสือมาแจก ที่นี้เขามีธรรมะเยอะคะ มีเรื่องหนึ่งที่ฉันลำบากใจคือเราต้องรู้ว่าใครเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน บางทีเขาเป็นหัวหน้าเราก็ต้องยกมือไหว้ ฉันแก่จะตายแล้ว เขาอายุนิดเดียว เฮ้ย!ลำบากใจ เราไม่เคยอย่างนั้นนะ เอ้า!ก็ทนเอา เรามาอยู่อย่างนี้ก็ไม่รู้จะทำยังไง เราก้าวมาแล้วก็ก้าวไปตามจังหวะ บางทีก็เก็บบ้างไม่เก็บบ้าง

ทุกวันต้องตื่นตี 4 พอตื่นแล้วมันหลับต่อไม่ได้ ทุ่มสองทุ่มกันนอนแล้ว พออาบน้ำเสร็จก็นอนเพราะมันเย็นดี ก็หลับไปเลยไม่ต้องไปคิด อยู่อย่างนี้ดีกว่าไม่ต้องประสาทเสีย เราต้องคิดไปว่าเค้าไม่มีเวลา(ลูกหลาน)จะมา เขาต้องทำงาน ลูกเมียเขาก็มีจะไปหวังพึ่งเขาก็ไม่ได้ อยู่ที่นี่ฉันก็ไม่ค่อยได้ยุ่งกับใคร ทานอะไรก็เสมอกัน

กฎแห่งกรรม คือการทำกรรมไว้แต่ชาติปางก่อนแล้วต้องมาใช้กรรมชาตินี้ นี่มันจริงๆเลยนะคือมันเห็นจริง คือว่าเราก็ต้องคิดสิ ว่าถ้าทำดีไว้ก็คงไม่ลำบาก ถ้าทำดีไว้ก็คงสบาย อีกอย่างเราอย่าไปเอาของๆเขา นี่มันเรื่องจริงนะ! อยู่ที่นี้ยายเจอเรื่องแบบนี้เยอะคะ ถูกขโมยถูกอะไรก็ต้องทน ต้องปล่อยเขา เขาทำอะไรมันก็ไปอยู่กับตัวเขา ทำดีได้ดี ทำชั่วรับไป แค่นั้นเอง ไม่ต้องไปคิดอะไรมาก กรรมมีจริง เชื่อยายเถอะนะ! เรามีอะไร เราก็ต้องเข้าคุกเข้าตาราง ในชีวิต

ของยายไม่เคยเจอเรื่องของกฎแห่งกรรมเลย ยายมีแต่สงสารเมตตา ความเมตตาคนนี่มันใหญ่ หลวง อะไรจะเท่าไม่มีหรอก เมตตา กรุณา แล้วก็ปราณี เรื่องกรรมนี่มันมีจริง บางทีเราไม่นึก ผันว่าเราทำได้ตั้งแต่เมื่อไหร่ เราก็คิดเจ็บบๆว่านี่แหละกรรม ฉันหนะเป็นคนไม่มีกรรม บ้านฉันก็ อยู่สบาย ลูกเต้าก็ดี เราก็ได้แต่สวดมนต์ ไหว้พระ ให้ลูกๆมีความสุขแค่นั้นเอง ฉันก็ทำบุญทุก วันนะ ใส่บาตรทุกวัน ใส่บาตรเสร็จก็กรวดน้ำ ใจต้องบริสุทธิ์นะ ใจไม่บริสุทธิ์ คิดชั่วอยู่ในใจ อย่าไปทำเสียของ ที่ใส่บาตรเพราะ เชื่อว่าบุญบาปมีจริง ใส่บาตรมันก็ทำให้จิตใจเราสบาย ไม่ ต้องไปบิดาตาาร้อนเขา เรื่องของบุญเนี่ยมันก็อาจช่วยเราได้ทั้งในปัจจุบันแล้วก็อนาคต แต่ อนาคตก็ไม่แน่ถ้าเราทำชั่วมันก็อาจไปไม่ถึง เทวดาเบื้องบนท่านรู้ ใครว่าไม่จริง มันจริง! ดิฉันมี บ้านใหญ่โต มีสามีดี มีลูกดี ทั้งที่เราก็ไม่นึกฝัน เราหมั่นสวดมนต์ ไหว้พระ มีจิตใจเมตตา ดิฉัน แปรสลับกว่า ดิฉันรู้ ดิฉันก็ไม่คิดว่าจะเป็นไปได้ แต่มันก็เป็นไปแล้ว เราอย่าอิจฉาริษยาเขาเนี่ย มันดีที่สุตนะคุณ แล้วถ้าเราอิจฉาริษยาเขาเนี่ยมันบอกเหตุการณ์ข้างหน้านะคุณ มันจะเป็นเงาที่ ไบหน้า ร่างกายเรา มันจะหมองหม่น ไม่สดชื่น ไม่ราบรื่น มองแล้วรู้ อะไรไม่ดี ยายขออะไร อย่างนะ ขอให้เราเลี้ยงดูพ่อแม่เราให้ดี เขาตักเตือน เราต้องเชื่อเขาเนี่ย เพราะเขาเลี้ยงเรามา แล้วเราก็จะได้ดี

คุณตาสาคร (สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2553)

วันที่รับเข้าพัก	28 เม.ย. 2549
วันเกิด	17 มี.ค. 2475
อายุ	78 ปี
ภูมิลำเนา	กรุงเทพฯ
สัญชาติ	ไทย
เชื้อชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	โสด
การศึกษา	ปวส.
อาชีพเดิม	ข้าราชการบำนาญ
สุขภาพ	ความดันโลหิตสูง เก้า หัวใจโต เส้นโลหิตในสมองปริ
สภาพปัญหา	มีพี่น้องทั้งหมด 3 คน ตนเองเป็นบุตรคนกลาง พี่สาวและ

น้องชายเสียชีวิตไปแล้ว โดยน้องชายมีบุตร 2 คน หลานชายติดการพนันและมีอาการทาง

ประสาท ตนเองโสดไม่มีบุตรที่จะมาอุปการะเลี้ยงดู อีกทั้งมีความชราภาพ ร่างกายไม่แข็งแรง อาศัยอยู่เพียงลำพังและไม่มีญาติพี่น้องที่อื่นให้พึ่งพาอาศัย จึงมาสมัครเข้ารับการสงเคราะห์

สัมภาษณ์ เป็นคนกรุงเทพ มาอยู่ที่นี่ตั้งแต่ปี 2549 วันที่ 27 เมษายน 2549 ตัดสินใจมาอยู่ที่นี่เพราะไม่มีญาติ ไม่มีใครเพราะผมอยู่ตัวคนเดียวตลอด ไม่ได้แต่งงาน เคยมีอาชีพเป็นช่างสำรวจ ออกเอนด์ เราอยู่ที่นี่เราต้องไม่ทำใจคำต่อเขา เพราะคำว่าทานเนี่ยมีคุณค่ามหาศาลในทางพระพุทธศาสนา คือหมายความว่า ทำให้พี่เลี้ยงต่างๆเขาก็ให้ความสนใจ ในฐานะเรามีมิตรจิตมิตรใจต่อเขา ส่วนคนที่ไม่มีบ้านญาติ ผมรู้สึกว่าเขาทำให้บริการครบแต่ด้วยความเอาใจใส่มันน้อยไปหน่อย มันน้อยกว่าผมนะ ทุกวันนี้จะดีได้อย่างไรในเมื่อร่างกายมันทุพพลภาพแล้ว มาอยู่ที่นี่ก็รู้สึกว่าเป็นภาระต่อคนอื่น แม้กระทั่งจะถ่ายหนักก็ต้องกินกล้วย ร่างกายเสียหมดแล้วครับ คนอื่นที่เขาปกติสุข ใช้ชีวิตไม่โลดโผนเขาก็ไม่เป็นไร แต่ว่าผมมันเครียด ทำในสิ่งที่มันเกินตัว มันก็เลยมีปัญหาในเรื่องระบบประสาท ผมจบแค่อนุปริญญา ก็พยายามจะทำงานให้มันได้ถึงพวกปริญญาที่เขาทำอย่างไรก็ทำให้ได้อย่างนั้น เสร็จแล้วในวิชาความรู้ขั้นสูงนี้มันซับซ้อน สุดท้ายเราก็ไปไม่ถึง แล้วมันก็ทำให้เราเครียดของเราเอง ดังนั้นเราก็ต้องวางเฉย (อุเบกขา) มันก็หายเครียดได้ระยะหนึ่ง แต่พอทำงานมันก็เครียดขึ้นมาอีก หลังจากนั้น 10 กว่าปีครับมันถึงได้เป็นอย่างนี้ขึ้นมา นิวซาปนี้หมด ตอนพ.ศ.36 ร่างกายก็ยังแข็งแรงดีอยู่ แต่พอปลดเกษียณโรคเครียดก็ค่อยๆเริ่มกระทบแล้วครับ ไม่ได้เจอญาติพี่น้องก็เครียดเหมือนกันนะ ญาติพี่น้องก็มีแต่ไม่ได้ติดต่อกันแล้วครับ คุณอย่างนี้ว่าตอนนี้คุณช่วยตัวเองได้นะครับ พอถึงบั้นปลายชีวิตมันช่วยตัวเองไม่ได้ นะครับ มันวุ่นไปหมดแหละครับ กิน อยู่ ขับ ถ่าย หมดไปทุกอย่างแหละครับ คุณจำวันะที่พุทธองค์พูดว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ มันเป็นทุกข์จริงๆนะ ผมโดนมาผมจำหนัเลย ที่ผมไม่มีครอบครัวก็เพราะว่าผมทำงานสมัยนั้นมันมีพวกผู้ก่อการร้ายก็เหมือนกับผู้ก่อความไม่สงบในชายแดนภาคใต้สมัยนี้แหละครับ แต่ก็อยู่รอดมาได้ แต่มันมา มีกรรมตอนนี้ เพราะว่ามันช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ กรรมในความหมายของผม คือการกระทำ นิสัยของผมถ้าพูดตามความจริงผมเป็นคนโหดร้ายนะ คือการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์สมัยนั้นมันก็แสดงความโหดร้าย แต่ว่าคนไทยไม่สนใจว่าคอมมิวนิสต์จะโหดร้ายยังไง แต่ว่ามาสนใจข้าราชการว่าโหดร้ายยังไง จริงๆแล้วมันก็โหดร้ายพอๆกันแหละครับ ผมมีคติอยู่อันหนึ่งว่า ฆ่าได้ หยามไม่ได้ แต่ผมกลับกันนะ คือ หยามได้ ฆ่าไม่ได้ เพราะว่าฆ่ามันบาป คือฆ่าไม่ได้ก็หยามมันซะเลย คือทำให้มันพิกล พิการไปเลยครับ คือมันพิการแล้วก็พูดกับแม่มันว่า ทำไมเลี้ยงลูกให้ฆ่าคนอย่างว่าเล่น มนุษย์มันเป็นสัตว์ อะไรก็เป็นสัตว์ พอเราพูดไปอย่างนี้เราก็กระตุ้นลงไปว่าเขาก็เป็นสัตว์นะ ผมก็มาสวดมนต์ ศึกษาธรรมะ จึงรู้ว่าพุทธองค์นี้แบ่งไว้เลยว่าศีล 5 เนี่ยที่ทำให้คนเป็นคน เป็นสัตว์มนุษย์ ถ้าคนมีศีล 5 ไม่ครบ คนๆนั้นมันก็เหมือนกับสัตว์เดรัจฉานตัวหนึ่ง แต่ที่นี้ตัว

ผมเองต้องการทำให้มันสงบ มีอะไรก็ประเคนลงไป สร้างความดูเดียดทারণ สร้างความบอบช้ำ ในจิตใจเขาอย่างแรงแหละครับ ที่พระพุทธรองค์ท่านพูดนี้มันคือความจริงทั้งหมด เรื่องเวรนี้อย่า ไปทำดีกว่า ผมนี้โชคดีนะมาเจอศาสนาพุทธ ได้มาเจอกับตัวเอง อย่าพูดถึงความอดอยากปากแห้ง มาอยู่ที่นี้ไม่อดหรอกรครับ มีคนเขามาเลี้ยงมาดูแลตลอด คุณต้องเข้าใจนะครับว่าคนชราที่มา อยู่ในนี้ มาจากกฎหมายที่ห้ามมิให้มีคนชราทาน เรื่องอาหารการกินที่นี้ถือว่าดีนะ แต่มันก็มีสิ่งที่เราอึดอัดใจเหมือนกันนะ คือคนชราด้วยกันนะ การศึกษาต่างๆกัน มันก็แสดงออกมาถึงนิสัยที่ต่างกัน แม้กระทั่งเจ้าหน้าที่บางคนก็แสดงความไม่ถูกต้อง ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายข้าราชการพลเรือน ชัดขวางผมในหลายๆอย่าง ไม่ยอมรับกฎหมายคือทำตามความรู้สึกของตน

สมัยก่อนผมก็ศึกษาธรรมะ แต่ในบั้นปลายยิ่งทำหนัก เราต้องพิจารณาเรื่อยๆว่าเราเป็นอะไร เราอยู่ที่ไหน อะไรถูกต้อง อะไรไม่ถูกต้อง พิจารณาตัวเองก็เหมือนกับที่พระพุทธรเจ้าท่านว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ซึ่งมันก็ทุกข์จริงๆ คือมันไม่ตายมันก็ทุกข์อยู่ อย่างนั้น ตอนนีกับตัวเองก็พยายามแข่งซักหักกระดูกให้มันตายเร็วๆ เพราะว่าอยู่ไปมันก็เป็นภาระกับคนอื่น แม้กระทั่งล้างจานยังล้างเองไม่ได้ แล้วเขามาเป็นญาติพี่น้องอะไรกับผมหละ ถึงจะเป็นหน้าที่ของเขาแต่ผมก็เบื่อ คุณเอ๊ย! นี่ไม่ถึงว่าต้องมาเป็นอย่างนี้ ดีผมไม่เป็นเบาหวาน แต่เป็นโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคเก๊า มันหมดหวังทุกอย่าง มันสิ้นสุดทุกอย่างไปหมดแล้ว ว่าจะอยู่อย่างปกติชนมันอยู่ไม่ได้แล้ว บางครั้งผมก็จะไม่กินข้าว ปล่อยให้มันตายไป แต่ว่าพี่เลี้ยงก็คอยให้กำลังใจว่าขอให้ออกกำลังกายเขาจะถูกผู้ปกครองตำหนิ โธ่ผมคิดแล้วก็ต้องเห็นใจเขา บางครั้งคิดจะให้มันตายของมันไปเอง แต่ว่ามันก็ไม่ตาย คนเราช่วยตัวเองไม่ได้ มันก็หมดสภาพของความเป็นคนแล้วหละครับ

อย่างมาอยู่ที่นี้ก็ต้องปรับตัวเหมือนกัน อย่างที่ผมเล่าให้ฟัง อย่างมาเจอเจ้าหน้าที่ที่แสดงอาการกับผมโดยไม่เคารพกฎหมาย อยู่ที่นี้วันๆหนึ่งก็ไม่ได้ทำอะไร ก็สวดมนต์ไปแหละครับ อย่าไปคิดอะไรมาเลยครับ มันเป็นเวรกรรมของเราเอง ที่เกิดจากการกระทำของเราเองนี่แหละครับ ตอนนี้อยู่ที่ที่เราแสดงออก ชั่วช้า สารเลวก็ว่ากันไป ถ้าพูดในเรื่องของกรรม ไม่จำเป็นต้องเป็นในชาตินี้ชาติเดียวนะ ชาติในอดีตมันก็ให้ผลเหมือนกัน เช่นอยู่ดีๆ คนใส่ความอย่างเนี่ย ผมถูกเขาใส่ความว่า ผมชอบร้องเรียนคนชราด้วยกัน จริงๆแล้วคนชราเขาทำไม่ดีเอง แล้วเห็นทางออกไม่ได้มันก็โยนมาทางผม นิสัยคนไทยเนี่ยชอบดูหมิ่นเหยียดหยามคนไทยด้วยกันเอง ไม่ยอมรับความผิดชอบชั่วดีในตัวเอง พูดกันอย่างตรงไปตรงมานะ พ่อผมเนี่ยเป็นอาชญากรนะ สมัยก่อนแกทำงานอยู่ในกระทรวงการคลัง แกชอบผู้หญิงคนหนึ่งแล้วก็เอาเงินมาให้ผู้หญิงตั้งร้าน จนกระทั่งผู้หญิงร่ำรวย แต่แกไม่หยุดเจ้าชู้ ครอบครัวยิ่งแตกกัน นิสัยเจ้าชู้มันก็ติดตามพี่น้องเขา

มนุษย์เราเนี่ยมีกรรมเป็นของตนเอง “กัมวัตตะโกมาหิ กัมวัตตะโกยาโท” มีกรรมเป็นทายาท หมายความว่า ตัวเราต้องรับกรรมนั้น กัมมะโยนิ คือ มีกรรมเป็นแดนเกิด กัมมะพันธุ คือ มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กัมมะปฏิยาโน คนเราเป็นที่พึงของกรรมทั้งหลายเท่ากัน เช่นว่า นักโทษนี่ก็ต้องกินอาหารในคุก กินนอกคุกไม่ได้แบบนี้ ยังกัมมังกะริสามิ ปาปะกังวา สัสสะพาวาโท ปุริสามิ คือว่ามนุษย์เรามีกรรมเป็นของตนเอง จะกรรมดีกรรมชั่วก็ตามเราก็ต้องรับกรรมเหล่านั้น กรรมเนี่ยมันเป็นเรื่องละเอียดมาก คนจะเห็นกรรมต้องทำวิปัสสนา ทำกรรมฐานถึงจะเห็น มันลึกจริงๆ แม้อย่างท่านนายกรัฐมนตรีนะคะคุณเนี่ย เสร็จแล้วความอยากจะกลับมาครองประเทศอีก สร้างความปั่นป่วนหมดเลย ก็คุณนี้เป็นตัวอย่าง มนุษย์เราเนี่ยไว้ใจใครไม่ได้สักคน เพียงแต่อาศัยกันไปเท่านั้นเอง

ผมเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่ออย่างมากเลย อย่างผมเป็นคนที่ไม่เรียนหนังสือไม่เก่งเลย เพราะอะไรไม่รู้ใหม่ เพราะว่าผมกินอาหารไม่ดีนี่เอง คือกินอาหารที่ไม่ครบหมู่ ที่ร่างกายเป็นอย่างนี้ตอนนั้นก็เพราะตอนเด็กๆกินอาหารไม่ถูกหลัก มีพระในพระพุทธศาสนาพูดไว้ว่า การเลี้ยงกายก็ต้องเลี้ยงให้ดีด้วย เพราะว่ามันจะต้องเลี้ยงสมองเพื่อจะมีปัญญาความคิดขึ้นมา เพราะฉะนั้นตัวเราเองต้องเลี้ยงตัวเราเองให้ดี ไม่ตกอยู่ในความชั่ว การที่เราเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เราก็เอามาปรับใช้กับตัวเองโดยการไม่ละเมิดศีล 5 เท่านั้นเอง เพราะเราก็ไม่ได้ดิบดีอะไร แต่ว่าผมมีข้อเสียอยู่อย่างหนึ่งนะครับ คือผมยังชอบทะเลาะกับบุงอยู่ ศีล 5 กับเรื่องกฎแห่งกรรม มาเกี่ยวโยงกันตรงคำว่า เวมะเนนี้ คือมันเป็นเวมต่อกัน ไอเวมะเนนี้คือต้องชดใช้กรรม

คุณตาปัญญา (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2553)

วันที่รับเข้าพัก	30 มิ.ย. 2551
วันเกิด	11 ต.ค. 2470
อายุ	83 ปี
ภูมิลำเนา	กรุงเทพฯ
สัญชาติ	ไทย
เชื้อชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	หย่าร้าง
การศึกษา	ปวช.
อาชีพเดิม	ไม่ได้ประกอบอาชีพ
สุขภาพ	โรคความดัน ไชมันในเส้นเลือด

สภาพปัญหา เป็นบุตรคนเดียว แต่งงานมีลูก 1 คน ปัจจุบันได้แยกทางกับภรรยาและไม่ได้ติดต่อกันอีกเลย เดิมประกอบอาชีพรับราชการอยู่ที่การรถไฟ และได้ประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ ส่งผลให้ไม่สามารถประกอบอาชีพและไม่มีรายได้ อีกทั้งประสบปัญหาขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู จึงตัดสินใจเข้ามาสมัครในสถานสงเคราะห์ฯ

สัมภาษณ์ สมัยก่อนผมทำงานเป็นวิศวกรกรมรถไฟ ผมแต่งงานมีภรรยาเป็นคนเดนมาร์ก แต่เสียชีวิต มีลูกด้วยกัน 2 คน คนโตเป็นผู้หญิง ตอนนี้อยู่แคนาดา มีลูก 4 คน คนที่สองเป็นผู้ชายอยู่ฝรั่งเศส มีลูก 3 คน ไม่ได้พบกันมานับสิบกว่าปีแล้ว ลูกเขาเอาผมไปอยู่ไม่ถึงสิบห้าวันผมหนีกลับแล้ว เพราะมันมีแต่หิมะ มีแต่ป่าคอนกรีต ส่วนตัวผมชอบธรรมชาติมากกว่า ผมมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ผมเป็นคนสุดท้อง เหตุที่มาอยู่ที่นี่ก็เพราะว่าผมเป็นคนไม่ถนัดเล่นการพนันตั้งแต่หนุ่มๆ เล่นมาเรื่อยมันก็ติด เล่นการพนันมันติด บ้านก็หมด มาอยู่หอพักได้ปีกว่าก็คิดว่ามาอยู่กรมประชาสงเคราะห์ดีกว่า ผมมาอยู่ที่นี่วันที่ 30 มิ.ย. 51 เป็นคนกรุงเทพฯ ผมจบอนุปริญญา ทางด้านวิศวกรรมรถไฟ ทุกวันนี้ผมมองตัวเองว่ามันดีขึ้นนิดๆ หน่อยๆ ไม่วายทำใจไม่ได้ ที่นี้เรื่องอาหารการกินนี่ดีหมดทุกอย่าง แต่ว่าคนแก่ไม่ดี ถ้าไม่เป็นก็ จะว่าหลงลืมยังไรก็ไม่รู้ ตัวผมเองก็เป็นเรื่องของปัสสาวะที่กลั้นไม่ค่อยจะอยู่ เลยขออยู่ใกล้ห้องน้ำ แต่ผมเองก็ไม่ถือ แต่มันอึดอัดอยู่ในใจ คนเรามาอยู่ที่นี่เหมือนกันหมด แต่ทำใจไม่ได้ เพราะคนบางคนไม่รู้จะทำอย่างไร โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่

คุณพ่อเป็นผู้จัดการโรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย แต่ผมเป็นคนไม่ชอบทางนี้ ผมเนี่ยเป็นคนที่มีเรื่องมาตลอด โดยที่ผมไม่ได้เป็นคนไปก่อเรื่อง

ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมของผม คือเราไปทำอะไรใครเขาไว้ โสภณกรรมนั้นมันก็กลับมาหาเรา ส่วนตัวก็ไม่ค่อยเชื่อเท่าไร แต่บางทีเราก็ตอบหลุดพูดออกมาว่า กรรมเว้ากรรมเราเอง ยังพูดไปอย่างนั้นเลย เอ้าทำไมบางคนเขามีครอบครัวมาเยี่ยม บางคนได้ยืมว่าจะกลับบ้านบ้าง มันหมายความว่าไง เขามาอยู่ที่นี่เพื่ออะไร แต่แน่นอนผมไม่มีที่อยู่ ไม่มีที่รับประทาน ผมมาอยู่ที่นี่ผมก็ไม่เคยรู้สึกน้อยใจลูกเลยนะ แต่อย่างคนอื่นผมรู้สึกน้อยใจแทน แต่ของผมมันอยู่คนเดียวมาตั้งนานแล้ว มันชินชแล้ว

มาอยู่ที่นี่เราไม่ต้องไปยุ่งกับใคร ไม่ต้องไปยุ่งกับครอบครัว ญาติพี่น้อง ไม่ต้องไปยุ่งกับเพื่อนฝูง มาอยู่ที่นี่มันเดียวจริงๆ ความต้องการตอนนี้ก็ต้องการสตาฟฟ์ไม่ให้น้ำขาด กระเป๋า เพราะว่าผมต้องซื้อกินเป็นประจำ

คุณตาบัณฑิต (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2553)

วันที่รับเข้าพัก	25 ก.พ. 2552
วันเกิด	27 ธ.ค. 2479
อายุ	72 ปี
ภูมิลำเนา	กรุงเทพฯ
สัญชาติ	ไทย
เชื้อชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
การศึกษา	ประถมศึกษาตอนต้น
อาชีพเดิม	ไม่มีอาชีพ
สุขภาพ	อัมพฤกษ์ ตับอักเสบ
สภาพปัญหา	ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพ และป่วยเป็นอัมพฤกษ์ตั้งแต่อายุ

53 ปี และป่วยเป็นโรคตับอักเสบ พอช่วยเหลือตนเองได้ ตนเองมีปัญหาในการครองชีวิตสมรส มาหลายสิบปี เคยออกไปเช่าห้องพักอาศัยแต่เมื่อไม่มีรายได้ จึงกลับมาขออยู่อาศัยที่บ้านของ บุตรสาว แต่กลับถูกรวยยาขับไล่และต่อว่าว่าตนเองเป็นภาระของครอบครัว ทำให้ตนเองรู้สึก เสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงโทรศัพท์ไปยังรายการร่วมด้วยช่วยกันเพื่อขอความช่วยเหลือ

สัมภาษณ์ เป็นคนกรุงเทพฯ อยู่บางแคนี้เอง มาอยู่ที่นี้ปีกว่าๆ มาอยู่ที่นี้ เพราะว่ามีปัญหากับทางบ้าน ทางครอบครัวเลยมาอยู่ที่นี้ ไปเช่าบ้านอยู่เงินไม่พอ เพราะว่าอยู่ ไปอยู่ไปเงินมันก็หมด รายได้เราไม่มี กรมพัฒนาสังคมก็เลยส่งให้มาอยู่ที่นี้ อยู่ที่บ้านมันมี ปัญหา มาอยู่ที่นี้ปัญหามันก็หมดไป แต่มาอยู่ที่นี้ก็ยังมีปัญหาเรื่องความเป็นอยู่เพราะว่าเวลาอาบน้ำ มันก็ไม่ค่อยสะดวกเพราะว่าเรามีมือเดียว ผมเป็นอัมพฤกษ์ เป็นมาร่วม 20 ปีแล้ว ผม แต่งงานมีครอบครัวมีลูกคนเดียวเป็นลูกผู้หญิง สมัยก่อนเป็นคนขับรถเมล์ มาอยู่ที่นี้มันก็ดีกว่าที่ เราไปเร่ร่อน มาอยู่ที่นี้ก็ไม่ต้องไปน้อยใจหาอะไร อยู่ที่นี่ก็มีที่กินที่อยู่ แต่มันก็ไม่สะดวกอยู่อย่าง หนึ่งก็คือมันไม่ใช่บ้านของเรา ถ้าอยู่บ้านของเรามันสะดวกกว่า จะทำอะไรก็ได้ จะนอนข้างล่าง จะนอนข้างบนอะไรก็ได้ อยู่ที่นี่ก็ไม่ได้ทำอะไร ก็นั่งฟังข่าวฟังวิทยุเรื่อยไป ตอนนั้นก็ปรับตัวได้แล้ว มาแรกๆก็ไม่ได้ปรับตัวอะไรมากเพราะว่าเราไม่ได้ไปยุ่งกับใคร มันก็เลยไม่มีปัญหา ก็อยู่ได้ อยู่ไปเรื่อยๆ อนาคตข้างหน้ามันก็บอกไม่ถูกว่ามันจะไปในทิศทางใด เราอายุถึงขั้นนี้แล้วมีเงินมาก ไปก็ไม่มีประโยชน์ ไปทำอย่างอื่นก็ทำไม่ได้ กำลังก็ไม่มี สมองก็คิดไม่ออก

ตาไม่เคยบวช แต่พ่อบวชเป็นพระอยู่ พอโตเป็นหนุ่มมาก็เร่ร่อนเรื่อยไป ไปตามเรื่องตามราว ทำงานบางทีก็อยู่นานบางทีก็อยู่ไม่นานอะไรอย่างเนี่ย บางทีเค้าก็จ้างบางทีก็ไม่มีคนจ้าง สมัยก่อนนี้มันหางานทำยาก

กฎแห่งกรรมมันมีจริง กฎแห่งกรรมคล้ายๆว่าเราทำกรรมดี กรรมดีมันก็สนองเรา เราทำกรรมชั่วไว้ เราก็เจอแต่อุปสรรคนานา ความชั่วมันก็มาหาตัวเราเอง ที่เชื่อก็เพราะว่าโดนมาแล้ว เพราะว่าตอนเป็นหนุ่มโดนมา เป็นหนุ่มเราก็เคยเผลอไปทำเค้าไว้ พอตอนแก่มันก็กลับมาหาเรา ก็ทำให้คนอื่นเค้าเดือดร้อน พอตอนแก่คนอื่นก็มาทำเรา เมื่อมันเป็นอย่างนี้แล้วเราก็ไม่ทำอะไรทั้งสิ้น เราคิดว่าตอนนี้เราไม่ได้ทำดี ทำดีไม่ได้ เราก็อย่าไปทำชั่ว คนที่เค้าไม่เชื่อเรื่องนี้เค้าก็ต้องเดือดร้อนเรื่อยไป ไม่เดือดร้อนตอนนี้ก็ต้องไปเดือดร้อนตอนแก่ หรือไม่ตอนแก่ก็ ถ้าชาติหน้ามีจริงก็อาจจะได้รับชาติหน้า คนเรามันไม่แน่ บางทีบางคนเกิดมาปากเบี้ยว จมูกโหว่ รูปร่างไม่สวย นี่มันถือว่าเป็นกฎแห่งกรรมอย่างหนึ่งเหมือนกัน ชาตินี้มันอาจจะเป็นของเราไม่ทัน มันก็อาจจะติดตามไปสนองในชาติหน้า ก็คิดสิไอต่อไม้ที่เราตัดมันยังงอกขึ้นมาใหม่ คนเราพอตายแล้วมันก็ต้องเกิดมาใหม่ เกิดมาใช้กรรมดีหรือกรรมชั่วที่เราทำเอาไว้ชาตินี้ ถ้าชาตินี้เราทำดี ชาติหน้ามันก็คงจะไม่มีปัญหา ถ้าเราทำความชั่วไว้มันก็จะไปตามสนองเราชาติหน้า จิงมัย! เราคิดอย่างนั้น บางคนเกิดวันเดียวปีเดียวกัน บางคนรุ่งเรือง บางคนแย่ มันเป็นเพราะอะไร มันก็เกี่ยวกับกฎแห่งกรรมเหมือนกัน กรรมเนี่ยคล้ายๆกับว่าทำแล้วหนีไม่พ้น กฎหมายเค้าเขียนไว้ เราเห็นมาตรงนี้ห้ามเข้า เราไม่เข้าแต่เราไปเข้าทางอื่น มันก็ไม่มีปัญหาอะไรไซ้มัย ไอ้กฎแห่งกรรมว่าตรงนี้ต้องตายนะ คนตายแล้วตรงนี้เข้าได้เฉพาะคนมีเวรมีกรรม หรือว่าเฉพาะคนมีบุญ คนมีเวรมีกรรมห้ามเข้าอย่างเนี่ย มันก็เข้าไม่ได้ เชื่อหรือไม่เชื่อ มันเป็นอย่างเนี่ย

เรื่องกฎแห่งกรรมที่เกิดขึ้นกับตัวมันก็มีหลายอย่าง แต่มันจำไม่ได้ ก็อย่างที่เราเล่าเมื่อก่อนเราไปทำเค้าตอนแก่ พอเราแก่มันก็โดนเค้ามาทำกับเรา โดยที่เราไม่มีทางสู้ นี่มันก็วนเวียนอยู่อย่างนี้ ค้าขายเราเคยโกงเค้าไว้ พอตอนแก่มันก็กลับมาโกงเราอีก โกงตาชั่ง โกงราคา อย่างเนี่ย โกงทุกสิ่งทุกอย่าง นี่แหละเค้าเรียกว่ากฎแห่งกรรม เวลานี้เราแก่ตัวไม่ได้แล้ว คล้ายๆกับว่า ไม่มีทางจะแก้ตัว เค้าเรียกว่าทำดีก็ไม่มีทาง ทำชั่วก็ไม่มีแรงจะทำ พูดย่างๆว่ามันหมดสภาพแล้ว มันหมดสภาพของความเป็นคนหนุ่ม หรือหมดสภาพของการเป็นคนที่มีเวลาการทำงาน หรือว่าจะไปเป็นคนี่คิดจะทำ แต่มันทำไม่ได้ คล้ายๆมันหมดแล้ว มันหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ดีก็ทำไม่ได้ ชั่วก็ไม่มีปัญญาแล้ว เพราะว่ามันไม่มีแรง มันไม่มีความคิด มีความคิดก็แบบเก่าๆ ไม่มีความก้าวหน้า ไม่เหมือนคนหนุ่ม คนหนุ่มนี้มีความคิดก้าวหน้า ไอ้คนแก่คิดได้แต่ตอนที่ผ่านมา ทีนี้บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป บ้านเมืองเจริญขึ้น คนแก่ก็ตามไม่ทัน ไม่รู้เรื่องแล้ว ไม่เหมือนคนหนุ่ม มันพลิกแพลงได้

ตอนนี้ก็ไม่ว่าจะอยากได้อะไร ที่บอกให้ฟังอะ อยากได้เงินสักล้านสองล้าน แต่พอเงินมาก็ไม่ว่าจะเอาไปทำอะไร ทำอะไรก็ได้ ก็กินข้าวมีอะไรอร่อยหรือก็ไม่มีปัญญากิน ข้าวแกงอย่างมากจนเดี๋ยวก็อิมแล้ว ก็ถึงได้บอกว่าคุณแก่แล้วมันหมดสภาพทุกอย่าง จะทำดีก็ไม่ได้ จะทำชั่วก็ไม่ได้ มันหมดสภาพไปทุกอย่าง ก็ได้แต่อยู่เฉยๆ อยู่ไปวันๆ คล้ายๆกับว่า อยู่ใช้กรรมสงสัยว่าเราจะต้องมีกรรม มันถึงไม่ตาย อยู่ทรมานต่อไป

กรรมนี้มันเกิดจากการกระทำของเรา แต่เมื่อไหร่เราอาจจะไม่รู้ แต่เราโตมา เราลำดับได้ ตั้งแต่หนุ่มเราทำอะไรไว้บ้าง มาถึงตอนแก่ก็รับมันไป เราเคยตีหัวคน เคยตีหมา มันก็เป็นกรรมอย่างหนึ่งเหมือนกัน บางคนเค้าคิดได้เค้าก็ไม่ทำ แต่เราเป็นหนุ่มนี้เราลุยลุยเดียว เพราะว่าสมัยก่อนเนี่ยการครองชีพมันแย่มากทำอะไรก็ได้ขอให้ได้เงินก็แล้วกัน เนี่ยมันคิดอย่างเนี่ย มันถึงได้ทำชั่วทำอะไรสารพัด คนมันถึงได้เข้าคุกเข้าตารางก็เพราะอย่างเนี่ย เพราะว่าไม่มีจะกิน ถ้าคนเรามีกินมีใช้แล้วมันก็ไม่เดือดร้อน ทีนี้บางคนมันอาจจะเยอะทะยานได้มากแล้วอยากจะได้มากขึ้นไปอีก มันก็เกิดเป็นกรรมขึ้นมา ทีนี้โกรรมที่เราทำเอาไว้โดยที่ไม่ถูกต้องเนี่ย มันก็ต้องมาสนองเราไม่ช้าก็เร็ว กรรมเนี่ยมันก็เบาบางลงได้ มันอยู่ที่ตัวเรา ถ้าเราไม่ไปทำชั่วเพิ่ม เราไปทำสิ่งที่ดี อีกหน่อยเราก็จะได้รับสิ่งที่ดีตอบรับเรา อย่างหนูเรียนหนังสือเนี่ย เรียนไปมีหน้าที่รับราชการ บำบัดทุกข์ บำรุงสุขคนเนี่ย มันก็ไม่มีอะไร เค้ามาเราก็ทำให้เขา ทีนี้บางทีเค้ามาเราแก่งทำเบี่ยงไปเบี่ยงมา ถ่วงเวลาให้มันช้าขึ้น หมายถึงเอาเงินเขาอย่างเนี่ย มันก็เดือดร้อน มันก็เป็นกรรมที่เราจะต้องรับต่อไป มันหนีไม่พ้นอันเนี่ย ถ้าว่าติดคุกมันยังออกได้ แต่กรรมนี้มันติดไปจนตาย มันหนีไม่พ้น ผลๆตามไปชาติหน้าอีกต่างหาก เขาถึงได้ช่วยพรักกันว่าของให้รวยไปทั้งชาติเนี่ยแล้วชาติหน้า ถ้าคุณทำกรรมมันก็ได้ไปทั้งชาติเนี่ยและชาติหน้า ถ้าเราคิดให้ดีๆมันก็น่ากลัว ถ้าเราคิดว่ามันน่ากลัวแล้วเราก็ไม่นี่ก็อยากจะทำ บางคนมันเยอะทะยาน มันมีความโลภ คล้ายๆข้างหน้าจะเป็นอะไรก็ช่าง ขอให้ได้ไว้ก่อนก็แล้วกัน เรื่องแบบนี้มันถึงได้ล้มตัว มันถึงได้ติดตามตัวไปจนถึงชาติหน้า

การทำบุญเนี่ยมันได้เห็นทันทีเลย ทีนี้บางคนไม่รู้ ว่าเอ็งมันได้ยังไง เราทำบุญไป ทำให้จิตใจเราสบายขึ้น เราคิดอะไรๆออก ปรอดโปร่งหมด ทำให้เราสบายใจ นี่ไงเค้าถึงได้บอก ทำบุญแล้วต้องได้บุญ ทีนี้บางคนลืมนะ พอไปทำบุญเดินไปๆอย่างว่าไปเหยียบตะขาบ ตะขาบกัดขา ทั้งๆที่เพิ่งทำบุญ แต่ใจความเผอเรอของเราก็อาจจะเป็นไปได้ ทีนี้เราลองคิดดู เราไปเหยียบตะขาบ ตะขาบกัดแล้วไม่เป็นไร เป็นแต่แผลกันๆหน่อยหายไป ทำไมไม่คิดบ้างล่ะว่าโอบุญกุศลที่เราทำไว้หนะถึงได้ทำให้เราไม่เหมือนคนอื่นเขา ขาบวม บางทีเป็นไข้บ้าง นอนร้องคลาบบ้าง เขาถึงว่าทำอะไรก็แล้วแต่ ต้องคิดไปในแง่ดี แล้วมันจะได้ดี แล้วมันจะเกิดผลดีแก่ตัวเรา

ถ้าทำไม่ดีมันก็เกิดกับตัวเรา มันก็ทำให้เราทุกข์ เขาถึงได้บอกว่าทำกรรมดียอมได้ดี ทำกรรมชั่วมันยอมติดตามเราไปเรื่อย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน หนีไม่พ้น

ที่เราเรื่องกรรมเป็นเพราะเราชอบนั่งฟังคนอื่นเขาคุยกัน ทีนี้มันเข้าหูอยู่เรื่อยๆ มันทำให้เรารู้ว่าเออ! บางทีคนเป็นเจ้าของอย่างเนี่ย ที่ไปทำกรรมไว้ อยู่ข้างนอกใหญ่โตมีบริวารอะไรมากมาย พอเข้าไปในคุก คนในคุกตีหัวตายยังมีเลย ที่ว่าฆ่าตัดตอนก็มาจากเรื่องนี้แหละ ฆ่ากันไปฆ่ากันมา ความคิดเห็นแตกต่างกัน ชัดแย้งกัน ได้ผลประโยชน์ เสียผลประโยชน์ มันก็ติดตามไปเรื่อยๆ นี่เขาเรียกว่าไม่ได้ทำกรรมดี ถ้าทำกรรมดีแล้วจะมองไม่เห็นไอ้เรื่องนี้เลย ไอ้เรื่องฆ่ากัน เรื่องลักขโมยกัน เรื่องช่อโกงกันจะไม่มี ถ้าคนทำกรรมดี ก็จะได้เห็นในสิ่งที่ดี บำบานั้นเขารวย เขารับราชการ เขารวยยังไง นิสสัยเขาดียังไง มันก็ฝังติดตัวมาเรื่อย ฝังมานานๆ มันทำให้เราไม่กล้าทำชั่ว แบบนี้มันก็เกี่ยวกับฐานะของเราด้วย ฐานะนี่ก็มีส่วนเหมือนกัน ถ้าคนมีฐานะดี มีความเป็นอยู่ดี ไม่เดือดร้อนอะไร โอกาสทำชั่วก็น้อย ฉะนั้นถึงได้บอกว่าทำดีไว้เถอะ ถึงจะนิดหน่อยก็ไม่เป็นไร คิดดี ทำดี มีความรู้สึกที่ดี แล้วตัวเรามันก็จะดีเอง สันดานคนถ้าลงเป็นโจรแล้ว อธิบายยังไงมันก็ไม่รู้เรื่อง บอกว่าเป็นโจรไม่คืนะ เขาก็บอกว่าอ้าวงานก็ไม่ต้องทำ ใครผลอกไปขโมยเขา แค่นี้ก็สบายแล้ว ก็ถึงได้บอกว่าไอ้คนทำชั่วเนี่ยมันไม่ยอมเข้าใจว่าไอ้เหตุผลของคนทำดีเนี่ยมันเป็นอย่างนี้ เพราะการทำดีเนี่ยมันเหนื่อย มันต้องต่อสู้ น้อยคนนักนะที่อยากจะต่อสู้ อยากจะเหนื่อย ใครๆก็อยากสบาย ทีนี้เราก็จะต้องคิดว่าสบายแล้วมันเดือดร้อนหรือเปล่า เราจะต้องแยกแยะออก มันเป็นกฎของธรรมชาติ คนเราเกิดมาเขาก็บอกว่า เกิดมาเพื่อใช้กรรม ไม่ได้เกิดมาเพื่อสบาย กรรมเก่าเรามีมามากแค่ไหน ที่อยู่ทุกวันนี้คนเป็นโจรหรือเป็นผู้ดี มีกรรมด้วยกันทั้งนั้น กรรมมันจะหนักหรือจะเบาเท่านั้นเอง กรรมนี้มันจะหายไปไม่ได้ จะให้หายไปเลยจะต้องบรรลुरुธรรม คิดดูง่ายๆของที่เข้าไปรวมในกระเพาะนี่เข้าไปรวมกันหลายๆอย่าง มันก็ต้องเสียใช้ใหม่ มันก็เป็นพิษกับตัวเรา มันก็เหมือนกับเรื่องของเวรของกรรมที่ต้องต่อสู้กันไปไม่รู้จักจบจักสิ้น ตายเมื่อไหร่มันแหละจบ ตอนนี้เราทำกรรมชั่วไว้น้อย ตายไปชาติหน้าเราก็อาจจะได้รับน้อย ถ้าทำชั่วมาก มันก็อาจจะเดือดร้อนมาก ก็อย่างที่ว่า ทำดี คิดดี ประพฤติดีห่างไกลความชั่ว มันก็เป็นเรื่องดี เพราะว่าชีวิตคนเรามันไม่ยั่งยืน อย่างมากก็อยู่ได้ร้อยกว่าปี คุณก็ตายแล้ว แล้วเราก็ไม่รู้ว่าจะไปเป็นอะไร เหมือนกับต้นไม้ที่ตายแล้ว บางทีเขาก็เอาไปทำบ้าน บางทีก็อาจจะเอาไปทำห้องน้ำ บางทีก็อาจจะเอาไปทำปราสาท ต้นไม้ต้นเดียวเอาไปทำหลายๆอย่าง ต้นไม้เองก็ไม่รู้ว่าเอใครเอาเราไปทำอะไร ก็เหมือนอย่างกับตัวเรา ตายแล้วเราจะเป็นอะไร เราอยากไปเป็นนู่นเป็นนี่ เวลาที่เราอยู่เป็นตัวเป็นตนๆเรายังแสร้งตัวเราเองไม่ได้ เขาเรียกว่าก็ไปตามกรรม คนโบราณเขาเรียกว่าไปตามบุญตามกรรม มันจะเป็นอะไรก็แล้วแต่ก็ต้อง

ยอมรับให้ได้ ตัวเราเองเราก็ยอมรับ แต่ก็รู้สึกน้อยใจเหมือนกัน รู้สึกเสียใจเหมือนกัน แต่ว่าเราก็ต้องตัดใจ อยุ่ของที่เสียไปแล้ว เราจะไปนี่ก็ให้มันกลับมาคืนมาได้ยังไง นี่ก็แล้วมันก็เป็นทุกข์

คุณตาวิเชียร (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2553)

วันที่รับเข้าพัก	19 มี.ค. 2553
วันเกิด	22 ก.พ. 2486
อายุ	67 ปี
ภูมิลำเนา	จังหวัดพิษณุโลก
สัญชาติ	ไทย
เชื้อชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	แยกทาง
การศึกษา	ม.6
อาชีพเดิม	รับจ้าง
สุขภาพ	โรคความดันโลหิตสูง
สภาพปัญหา	ผู้สูงอายุเคยเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง ปัจจุบันได้รักษาหายแล้ว

ผู้สูงอายุได้แยกทางกับภรรยาประมาณ 30 ปีและไม่ได้ติดต่อกันอีกเลย เดิมมีอาชีพรับจ้างทั่วไปมีรายได้ไม่แน่นอน และไม่มีที่พักอาศัยเป็นของตนเอง มีน้องสาว 1 คนแต่ไม่สามารถไปพักอาศัยได้เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับคนในครอบครัวของน้องสาว ประกอบกับฐานะของน้องสาวก็ไม่สามารถที่จะดูแลเลี้ยงดูผู้สูงอายุได้ นักสังคมสงเคราะห์ของรพ.ตากสินจึงส่งตัวเข้ามารับการอุปการะในบ้านพักฉุกเฉิน เพื่อส่งต่อขอรับการสงเคราะห์จากสถานสงเคราะห์คนชราต่อไป

สัมภาษณ์ เกิดที่จังหวัดพิษณุโลก จบป.3 พอป.4ก็ย้ายมาเรียนที่กรุงเทพฯ เรียนหลายโรงเรียนเพราะพ่อเป็นครู ก็เรียนมาถึงม.6 มีพี่น้องทั้งหมด 5 คนแต่เสียไป 2 คน เราเป็นคนเกเร เคยไปอยู่ที่อีสาน ช่างบ้านเขาชวนไปพากษ์หนัง ก็ไปกับเขาไปช่วยเขา ค่าตัววันละ 20 บาท ซึ่งมันก็เบอะนะสำหรับผมช่วงนั้น เพราะเราไม่ได้ทำอะไร กินอยู่กับนักพากษ์ นอนโรงแรม พออยู่ไปสักปีหนึ่งก็พากษ์หนังได้ ผมถูกบังคับให้แต่งงานอยู่ที่ร้อยเอ็ด แฟนก็มีลูก 3 คน เขาสบายไปหมดแล้ว เราก็ซึ่งหิวมันไปเถอะเหลือตัวคนเดียวเลยตัดสินใจมา หลังจากพากษ์หนังมา 30 ปีก็ไม่สบายมารักษาตัวที่ตากสินคนเดียว นักสังคมสงเคราะห์เขาก็ถามว่ามีพี่น้องที่ไหน ผมก็บอกว่าไม่มีผมตัวคนเดียว แต่ที่จริงจะมีพี่น้องเยอะ ผมจำเป็นต้องโกหกอะเพราะผมเบื่อ เขาก็เลยส่งผมไปอยู่ที่ดินแดง ที่นั่นอยู่เป็นที่ชั่วคราวแล้วเขาก็ส่งมาที่นี่เมื่อต้นปีนี่เอง มาอยู่

ที่นี้ก็คือนะ พ่อบ้านเห็นผมชอบวาดรูปเขาก็มาช่วยสอนบ้างเรื่องตีสเกลเพราะผมทำไม่เป็น ผมไม่ได้เรียนหรอกนะแต่พอเริ่มมาอยู่ที่ดินแดงก็เริ่มวาดเพราะมันว่างแล้วก็ลุ่มใจ แล้วมาอยู่ที่นี้ก็เริ่มจริงจัง มาอยู่ที่นี้มันเหงา ผมชอบอ่านหนังสือ อ่านมากอ่านไว ที่ผมเบื่อคล้ายๆกับว่า ก็เมื่อก่อนผมดื่มห้ำ ดื่มมากเพราะผมพากษ์หนังอะ ดื่มทุกวันปีหนึ่งจะหยุดสัก 2-3 วัน ก็ติดมา 30 กว่าปีตั้งแต่อายุสิบกว่าขวบ ดื่มห้ำ สูบบุหรี่ มาเลิกตอนที่ไปอยู่ดินแดง เพราะว่ากฎระเบียบเขามี ผมเลิกแบบหักดิบเลย บุหรี่ผมสูบตั้งแต่อายุ 13 ขโมยพ่อสูบ โดนจับได้เลย โดนตี โดนหนักเลย เนี่ยชีวิตมันเป็นอย่างเนี่ย พี่น้องผมมีเยอะ แต่ตอนหลังผมเบื่อ เพราะบางทีอาผมให้ไปอยู่ด้วยไปช่วยดูแลสวน เพราะเขาชอบว่าไม่ให้กินห้ำ ตอนหลังผมเบื่อผมเลยหนี ผมไม่ตีเอง พี่น้องเขาดี ไม่โทษใคร ก็เพราะไม่ตีเองถึงเนรเทศตัวเองมาอยู่แบบนี้ เราไม่ตีเพราะเรากินห้ำ โดนพวกอาดำ นิสัยผมไม่ชอบให้ใครดำ นิสัยแบบเรามันชอบบิฮระ แต่เขาก็หวังดีแหละ เราไม่ตีเอง ก็ถึงตัดปัญหา บอกกับโรงพยาบาลว่าไม่มีญาติพี่น้อง ที่บ้านเขาก็ไม่รู้จะถึงตอนนี้ก็ไม่รู้ ผมไม่บอก ก็มีน้อง พี่สาวกับพวกอาผมหั้นะรู้ แม่ผมก็รู้ แม่ผมเขาก็สบายมีคนเลี้ยงดู ลูกก็สบายเป็นข้าราชการ เขาก็ไม่ห่วง

มาอยู่ที่นี้ผมก็ไม่ต้องปรับอะไร คือมันชิน ผมไม่ทำผิด ผมเป็นโรคความดันสูง แล้วก็เบาหวาน เริ่มเป็นไตด้วย เวลาทานอะไรก็ต้องระวัง ตอนนี้ก็มองตัวเองว่าเฉยๆ แทบไม่มองเลย คือผมคิดว่าอะไรมันจะเกิดมันก็ต้องเกิด ชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้ก็ดี พอใจ บางทีนานๆ บางครั้งมันก็มีมากระทบใจเหมือนกัน ก็พวกผู้สูงอายุเรา ผมมาอยู่ที่นี้ก็ไม่ค่อยมีเรื่องกับใคร มีเมื่อก่อนนี้ เขาตัวใหญ่พิการนั่งรถเข็น ผมเดินนำหน้ามาทานข้าว รถเข็นตรงที่วางห้ำมันมาชนผมอย่างแรงเลย ผมหันไปมองแต่ผมก็เดินไป มาชนอีก ผมบอกเขาๆหน่อย เขาทำต้อยผม ถ้าผมไม่คิดถึงกฎระเบียบอะไรที่นี้นะ ผมจัดการไปนานแล้ว ก็ผมเป็นคนเกเรมาก่อน แต่ผมเกเรแบบมีเหตุผล ไม่ใช่ว่าตัวเองดีหรอกนะ ความรู้สึกของผมมันเป็นอย่างนี้มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ผมถึงไม่ยุ่งกับใคร ปลีกตัวมาดีกว่า

ตอนนี้ผมก็มีความสุขดี ความสุขของผมก็คือวาดรูป อ่านหนังสือ ก็มีอยู่แค่นี้ บางทีก็มีกิจกรรมทำ ให้ไปไหนก็ไป ผมไม่คิดอะไร ถือว่าอยู่ที่นี่ก็สบาย ผมถือว่าให้ผมมีกินมีใช้ผมพอแล้ว ไม่ค่อยหวังอะไร แต่อยู่ที่นี้ก็ต้องอดทน ผมเกเร สมัยก่อนมันไม่เหมือนสมัยนี้ ให้ผมมีปิ่นผมก็คงไม่กล้า เพราะยังนึกถึงบาปบุญอยู่ ผมเชื่อเรื่องนี้นะ ผมบวชนะ บวช 2 หน บวชให้แม่ตอนอายุ 22 บวชพรรษาหนึ่ง มาตอนหลังหนึ่งไม่มีพากษ์อะไรต่ออะไร สัก 20 ปีได้ ผมก็ลุ่ม ไปพิษณุโลกไปบอกอาว่าอาบวชให้ที แกก็บวชให้ ผมบวชอยู่ 3 พรรษากว่า คือนี่ก็อยู่ในวงการพระ พระสงฆ์ก็เหมือนกัน คือที่นี้ผมเป็นคนโง่โง่ง คืออันไหนไม่ถูกผมไม่เอาเลย ไม่ใช่ ว่าชายพระสงฆ์นะ มีอยู่วันนะที่วัดพระบางองค์ก็กินห้ำ กับผมห้ำหาเรื่องผมอยู่เรื่อย ผมเป็น

คนไม่พูด เจ้าอาวาสก็ฉันเหล่า เหล่านี้มันก็ผิดแต่มันผิดข้อปาจิตตี พอเข้าขึ้นมาก็ปรองออบดีก็หาย บางทีก็ว่าผม ทนมาเป็นปี มาวันหนึ่งทนไม่ไหวตรงหอรบะฮัง ไปดักรอพอออกมาเดี๋ยวจะคุย พอตีมันมีไม้ผมก็เอามาซ่อนไว้ พอใกล้ๆค่ำก็เดินมา นิมนต์หน่อยครับหลวงพี่ ก็ถามว่าทำไมหลวงพี่ถึงชอบว่าผมอยู่เรื่อย เขาก็ลุกขึ้นมาผมก็เอาไม้หวดเข้า เขาก็บีบคอผม พอตีมีคนมาช่วยห้าม เจ้าอาวาสก็มาบอกว่าจะไปอยู่วัดไหนก็ไปเลย ไอ้ผมมันเป็นคนใจน้อยด้วยก็ไปอยู่อีกวัดหนึ่ง อยู่ได้สักพักผมก็สึก กลับไปอีสานอีกกลับไปปากซันหนึ่งอีกทีหนึ่ง เป็นหนังเร่ที่บุรีรัมย์ ตอนหลังไปตกรถที่บุรีรัมย์ ผ่าตัดสมอง 2 หน ก็มาเหล่าเหมือนเดิมแหละผม อยู่ได้สิบกว่าวันผมก็หนีออกมาทั้งชุดโรงพยาบาลนั่นแหละ ผมก็นั่งรถทัวร์กลับมากรุงเทพฯ

เรื่องของกฎแห่งกรรมเนี่ยผมเชื่อ ก็เพราะผมอ่านกฎแห่งกรรมบ่อย ของหลวงพ่ोजรัญก็อ่าน มันก็ไม่ว่าเหมือนกันว่าทำไมถึงเชื่อ ไอ้ของแบบนี้ ไอ้เรามันคงยังไม่เลวขนาดหนักมั้ง กฎแห่งกรรมก็คือว่า คนเราเคยทำอะไรไว้ เมื่อชาติก่อน ง่ายๆในความคิดของผมนะ เมื่อชาติก่อนเป็นยังไง ชาตินี้ต้องมาชดใช้กรรม ชาตินี้ก็ทำเลวให้มันน้อยๆหน่อย ชาติหน้ามันจะได้เบาๆ เพราะคนเรามันต้องเวียนว่ายตายเกิด ผมมั่นใจว่าคนเรามันต้องเวียนว่ายตายเกิด ไม่งั้นไม่มีผีนะ ผมเคยเจอ ตอนนั้นผมอยู่ม. 2 อายุราวๆสิบเอ็ดกว่า พ่อผมเล็กกับแม่ผม พ่อผมเป็นครู ผมก็ไปอยู่กับพ่อผมที่บ้านพักครู ผมออกมานั่งตรงสนามหญ้าตอนมืดแล้ว เห็นเด็กตัวขาว รูปร่างโปร่งใส นวลออกขาว เดินนำหน้าผมเข้าไปในบ้านผม ผมก็กลัวว่าอะไร ผมก็เดินกลับไปบอกแม่เลี้ยง ถามแม่เห็นไหม แม่บอกเห็น ก็ไปเล่าให้พ่อฟัง พ่อบอกเจ้าที่เจ้าทาง เนี่ยผมเชื่อผีมีจริง แต่เคยเห็นหนเดียว

พูดถึงเรื่องกฎแห่งกรรม มันต้องทำความเข้าใจ ผมเนี่ยดูกราฟชีวิตเป็นนะ สมัยก่อน แต่ตอนนี้ก็ลืมๆไปแล้ว คนเรานะ ผมบอกคุณ คุณไม่ต้องไปเชื่อหมอดูอะไรมาก คนเรา 12 ปี จังหวะชีวิตของคนเรามันต้องหมุนมาเหมือนเดิม อย่างผมนี่ 17 ผมดวงตก แล้วก็บวกไปอีก 12 พอ 29 ก็มีเมียแล้ว ทะเลาะกับพ่อดา มีเรื่องมีราวกัน พอ 41 ผมตกรถ 12 ปี มันก็จะวนอยู่อย่างเนี่ย คุณเองก็เป็นหมอดูตัวเองได้ ผมว่าไอ้เรื่องนี้มันก็เป็นไปได้เหมือนกันนะ กฎแห่งกรรมเนี่ย กฎแห่งกรรมที่แท้จริงมันก็คงเมื่อชาติก่อน ชาตินี้มันถึงมาสนองเรา นี่คือกฎแห่งกรรมตามความคิดของผม จะให้เราระวังยังไงมันก็ต้องเกิดนะ มันต้องเป็น ฉะนั้นเราก็ต้องยอมรับ เกิดก็เกิดไป จะเป็นอะไรก็เป็นไป ผมยอมรับได้ แต่คนอื่นไม่รู้ล่ะ นี่ส่วนตัวผม ทั้งชีวิตของผมผมคิดแบบนี้

คุณตาวิทยา (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2553)

วันที่รับเข้าพัก	1 ก.ค. 2553
วันเกิด	30 ต.ค. 2484
อายุ	69 ปี
ภูมิลำเนา	กรุงเทพฯ
สัญชาติ	จีน
เชื้อชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	โสด
การศึกษา	ประถมศึกษาตอนต้น
อาชีพเดิม	ว่างงาน
สุขภาพ	โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง
สภาพปัญหา	ไม่ได้ประกอบอาชีพและไม่มีรายได้ ไม่มีครอบครัว ที่ที่อยู่

อาศัยหมดสัญญาเช่าและไม่มีญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่บ้านใกล้เคียง ประกอบกับตนมีโรคประจำตัวคือโรคหัวใจและความดันโลหิตสูงจึงมีความเสี่ยงในการอาศัยอยู่ตามลำพัง ทำให้ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพชุมชนเขต 11 ส่งตัวมาเข้ารับบริการที่สถานสงเคราะห์ฯ

สัมภาษณ์ เป็นคนกรุงเทพฯ เพิ่งมาอยู่ที่นี่ได้ประมาณสองอาทิตย์ เพราะว่าอยู่ที่บ้านไม่มีคนดูแล เวลาซื้อข้าวก็ต้องให้คนเอามาส่ง ผมเป็นอัมพฤกษ์ เป็นความดัน แล้วก็โรคหัวใจ อยู่คนเดียวลูกเมียก็ไม่มี พอตีเข้าบ้านมันหมดสัญญาก็เลยต้องมาอยู่ที่นี่ อยู่ที่นี่ก็พอใช้ได้ดีกว่าอยู่บ้านหนอยหนึ่ง อยู่บ้านนี้ก็ต้องถือไม้เท้าสี่เหลี่ยม ห้อมน้ำมันลิน อยู่ที่นี่ก็ไม่ได้ทำอะไร นั่งๆนอนๆ ไม่เบื่อหรอก ถึงเบื่อก็ต้องทนเกิดมาอย่างนี้นี่นา สมัยก่อนทำงานแท่งข้าวสารทำมา 30-40ปี ทำมาถึงอายุ 50 ก็เริ่มเป็นความดัน แล้วก็เดินไม่ไหวเลยไปรามา แล้วก็กลับมาอยู่บ้านเพราะเป็นอัมพฤกษ์ เวลามาอยู่ที่นี่เราก็ต้องปรับตัว เวลากินข้าวก็ต้องใส่เสื้อ มาอยู่ที่นี่ก็อดอดเหมือนกันแต่ต้องทน ไปไหนก็ลำบาก ไปไหนก็ไปไม่ได้ ไปไหนต้องนั่งแท็กซี่ เดินๆสูงต่ำอย่างนี้เดินลำบาก แต่ก็คงต้องอยู่ที่นี่ต่อไปเพราะไม่มีบ้านอยู่ สัญญา 30 ปีหมดแล้ว แล้วอยู่บ้านคนเดียวก็ไม่มีใครดู จะกินก็ลำบาก สั่งเขาบางที่เขาก็เอามาบางที่เขาก็ไม่เอามา บางที่เราก็อดต้องขงนมกิน ซื้อมามากิน ซื้อมาทำตุ๋นไว้ อยู่นี่ถึงเวลากินข้าวก็กิน มือเข้าผมไม่กินข้าวต้มกับกับผมไม่ชอบกิน กินเที่ยงกับกินเย็น

ตอนนี้ตาก็มัวๆมองไม่ค่อยเห็น แล้วก็กลัวมึนใจอย่าไปพูดถึง เมื่อมันเป็นอย่างนี้ จะทำยังไง กลุ้มใจก็ต้องอดทน แต่ก็ไม่น้อยใจนะ เกิดมาเป็นอย่างนี้ ชาติก่อนเราทำอะไรไว้ก็

ต้องรับไป ตอนที่อยู่ที่บ้านข้างบ้านเขาก็มาดูแลตลอด มาอยู่ที่นี่เขาก็มาเยี่ยม สมัยก่อนเดินไม่ได้ เลยนอนอยู่กับเตียง แต่เดี๋ยวนี้ดีขึ้นเยอะ เวลาไปหาหมอก็ต้องเสียเงินโชคดีที่หลานๆเขาให้ เงินเดือนละ 2-3 พันบาท เป็นลูกของพี่ชาย แต่ตอนนี้พี่ชายก็เสียไปแล้ว จะไปอยู่กับหลานบ้าน เขาก็แคบแล้วก็อยู่ไกลถึงรามอินทรา แล้วอีกอย่างพวกเขาก็ไม่ค่อยอยู่ต้องไปทำงาน เพื่อเราเป็น อะไรขึ้นมาไม่มีใครช่วย อยู่ที่นี้ดีมีพี่เลี้ยงคอยดูแล

ผมไม่ค่อยได้ฟังธรรมะเท่าไร แต่รู้จักเรื่องกฎแห่งกรรม แล้วก็เชื่อด้วย ศาสนา พุทธอะเชื่อหมด เรื่องกฎแห่งกรรม คนจีนเวลาไปไหว้เจ้าเจ้ายกอธิบายให้ฟัง คนเราอย่าทำบาป ทำบาปตายไปก็ลำบาก ผมเชื่อ เรื่องนี้ผมเชื่อเรื่องอื่นบางครั้งผมไม่ค่อยเชื่อ ที่ผมเชื่อเพราะผม เห็นคาศาที่วัด เจ้าของโรงเจตายไป 15 ชั่วโมงแล้วเขาสวดมนต์แล้วพีนลูกมานั่งเก้าอี้ได้ แล้วพอ สวดมนต์เสร็จก็ล้มลงไป โรงเจทุกโรงเจมีหมด เขาสอนให้คนทำดี จะได้ดี ทำชั่วก็ได้ชั่ว ไปอยู่ ภพยมบาล

กฎแห่งกรรมตามความหมายของผมคือ ชาตีก่อนเราทำอะไรไว้ ชาตินี้เราก็ต้อง มารับมัน ก่อนหน้านี้ผมก็ไม่เคยเจอกับตัวเอง แต่มาตอนนี้ได้เจอกับตัวเองที่มาเป็นโรคอย่างนี้

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พุทธสังคัมภีระ / สังคัมภีระตามแนวพุทธศาสตร์

พุทธสังคัมภีระ เป็นวิชาลูกผสมทั้งมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ สังคมมนุษย์และแนวทางสร้างความสงบสุขให้กับแต่ละคนและสังคมส่วนรวม อาจเรียกว่า สังคัมภีระประยุกต์แนวพุทธ แต่ไม่ว่าจะชื่อใด วัตถุประสงค์ของวิชานี้คงจะเป็นการนำเอาความรู้เกี่ยวกับคนและสังคมในพุทธศาสนามาเสริมความรู้สังคัมภีระสมัยใหม่เพื่อประโยชน์ใช้สอย คือ ทำให้คนมีความสุข สังคมมีความสงบและมั่นคง โดยไม่ยุ่งยากนัก ว่า ความรู้เหล่านี้จะพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ด้วยหลักฐานประจักษ์หรือไม่ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543:10)

สังคัมภีระตามแนวพุทธศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของวิชาสังคัมภีระทั่วไป ซึ่งอยู่ในประเภทสังคัมภีระแห่งความรู้โดยพัฒนาขึ้นจากความต้องการที่จะนำเอาความรู้ทางพุทธศาสตร์มาศึกษาในเชิงวิชาการทางสังคัมภีระ ทั้งในแง่ของการเปรียบเทียบและแง่ของการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคัมตามปรัชญาของพระพุทธศาสนา สังคัมภีระตามแนวพุทธศาสตร์ จึงหมายถึงการศึกษาหรือการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาสังคัมภีระที่ปรากฏอยู่ในหลักการแห่งพระพุทธศาสนาอันรวมถึงหลักพุทธธรรม วิธีปฏิบัติความเชื่อและความเลื่อมใสของพุทธบริษัท พิธีกรรมและบทบาทหน้าที่ขององค์การ สถาบันทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม และประการสุดท้ายเป็นการประยุกต์หลักการแห่งพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคัมให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2548:3-9)

วิธีการศึกษาทางสังคัมตามแนวพุทธศาสตร์

สังคัมภีระตามแนวพุทธศาสตร์จะมีวิธีการศึกษาค่อนข้างจำกัด เนื่องจากวิชานี้ส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์เชิงทฤษฎี แบบของการศึกษาจึงมุ่งเน้นในแง่คุณภาพหรือแง่ภาษามากกว่าจะเน้นตัวเลขเชิงสถิติ แต่ทั้งนี้มิได้หมายถึงการปฏิเสธตัวเลขว่าไม่มีความสำคัญ ตัวเลขยังมีความจำเป็นอยู่สำหรับการวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ ข้อสำคัญมีเพียงว่าวิชาสังคัมภีระตามแนวพุทธศาสตร์จะมุ่งเน้นการค้นหาหลักความจริงจากพระคัมภีร์ พระไตรปิฎก และจากข้อเขียนของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นตัวเลขจึงมีความสำคัญรองลงมาจากตัวหนังสือ วิธีการศึกษาสังคัมภีระตามแนวพุทธศาสตร์จำกัดอยู่กับ วิธีการวิเคราะห์เชิงทฤษฎี และ

วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ วิธีการทั้งสองอย่างนี้มักจะรวมอยู่ในวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ((จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์,2548:21)

“อายุยืนอย่างมีคุณค่า”

ปาฐกถาธรรมเพื่อความมีชีวิตที่สงบเย็นและเป็นสุขอย่างยิ่งของท่านพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

ธรรมที่ช่วยให้อายุยืน

พุทธพจน์อีกแห่งหนึ่ง แสดงข้อปฏิบัติที่เกื้อกูลแก่อายุเรียกว่า อายุสละ หรืออายุวัฒนธรรม คือ ธรรมที่ช่วยให้อายุยืนมี 5 ประการ (อง.ปญจก.22/125-6/163) คือ

1. สัปายการี สร้างสัปายะ คือทำอะไรๆ ให้เป็นที่สบายเกื้อกูลแก่สุขภาพ
2. สัปายเย มัตตัญญู แม้ในสิ่งที่สบายนั้น ก็รู้จักประมาณทำแต่พอดี
3. ปริณตโกสี บริโภคสิ่งที่ย่อมง่าย (เช่น เคี้ยวให้ละเอียด)
4. กาลจारी ปฏิบัติตนให้เหมาะสมในเรื่องเวลา เช่น รู้จักจัดเวลา ทำพอดีเวลา
5. พรหมจारी รู้จักถือพรหมจรรย์ตามควร

แม้ว่าการบริหาร คือปฏิบัติตนในด้านกายจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่กายก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิต ชีวิตนั้นประกอบด้วยรูปและนาม ต้องมีทั้งกายและจิต จึงจะมีชีวิตอยู่ได้ และกายกับจิตนั้นย่อมสัมพันธ์ต้องอาศัยกันส่งผลถึงกัน ในการที่จะมีอายุยืน นอกจากระวังรักษาและบำรุงกายแล้ว ก็จะต้องมีข้อปฏิบัติทางจิตใจด้วย คือจะต้องรู้จักระวังรักษาบำรุงจิตใจก็คือคุณธรรม การฝึกอบรมจิตใจและเจริญปัญญา

พุทธภาษิตเกี่ยวกับชีวิตและอายุขัย

วโย รตติเนทิวกขโย

วัยสิ้นไปตามคืนและวัน

ยํ ยํ วิวหเต รตติ ตพุนนุตสฺส ชีวิตํ

วันคืนล่วงไป ชีวิตของคนก็พร่องลงไป

จากประโยชน์ที่จะทำ

รตฺโย อโมฆา คจฺจนฺติ

วันคืน ไม่ผ่านไปเปล่า

อจฺเจนฺติ กาลา ตรยนฺติ รตฺติโย

วโยคุณา อนุปฺพุทฺธิ ชนฺนฺติ

กาลเวลาล่วงไป วันคืนผ่านพ้นไป วัยก็หมด

ไปที่ละตอนๆ ตามลำดับ

รูปํ ชีรติ มจฺจนํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

รูปร่างของสัตว์ย่อมร่วงโรยไป

แต่ชื่อและโคตรไม่เสื่อมสลาย

ทหฺราปี จ เย วุฑฺฒา เยพาลา เย จ ปณฺฑิตา

อฑฺฒา เจว ทลิตฺทา จ สพุเพ มจฺจุปรายนา

ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งคนพาล ทั้งบัณฑิต ทั้งคนมี คนจน

ล้วนเดินหน้าไปหาความตายทั้งหมด

น มียุขมานัน ฌนมนุเวติ กิณฺญจี
เมื่อตาย ทรัพย์สินสักนิต ก็ติดตามไปไม่ได้

กาลโศ สมสติ ภูตานิ สพุพานเว สหตุตนา
กาลเวลาย่อมกลืนกินสัตว์ทั้งหลาย
พร้อมกันไปกับตัวมันเอง

ตํ ตญฺเจ อนฺุโสเจยฺย ยํ ยํ ตสฺส น วิชฺชติ
อตุตฺตานมฺุโสเจยฺย สทา มจฺจุวสฺสํ ปตฺตํ
ถ้าบุคคลจะเศร้าโศกถึงคนที่ไม่มียู่แก่ตน
คือ ผู้ที่ตายไปแล้วไซ้ร้ ก็ควรจะเศร้าโศกถึงตนเอง
ซึ่งตกอยู่ในอำนาจของพญามัจจุราชตลอดเวลา

ยวฺุปปตฺติ นิมิสฺสติ ตตฺตราปี สรตี วโย
วัยย่อมเสื่อมลงเรื่อยไป ทุกหลับตา ทุกลืมตา

ยถา วาริวโห ปฺุโร คจฺฉํ น ปริวตฺตติ
เอวมายฺุ มนุสฺसानํ คจฺฉํ น ปริวตฺตติ
แม่น้ำเต็มฝั่ง ไม่ไหลทวนขึ้นที่สูง ฉันทใด
อายุของมนุษย์ทั้งหลาย
ย่อมไม่เวียนกลับมาสู่วัยเด็กอีก ฉันทนั้น

ตสฺมา อธิ ชีวิตเสเส
กิจฺจโร สียา นโร น จ มชฺุเซ
เพราะฉะนั้น ในชีวิตที่เหลืออยู่นี้
ทุกคนควรกระทำกิจหน้าที่ และไม่พึงประมาท

กรรม : เศรษฐีธรรม

อันผลกรรม	ตามสนอง	พึงปองหมาย
บุญบาปนี้	มิทำลาย	คลายสูญสิ้น
แม่นชีพวย	สลายว่าง	จะพึงภินท์
สูญชีวิน	มิสิ้นกรรม	ที่ตามไป
ผู้ทำกรรม	ชั่วบาป	อันหยาบซ้ำ
จะไม่สา-	มารถหลีกรอด	ปลดไปได้
เพราะเงากรรม	จะตามติด	ประชิดไป
ดุจเพชรฆาต	ฝังไว้	ในจิตตน
แม่นทำดี	ไม่มี	ผู้รู้เห็น
อย่าน้อยใจ	อย่างดเว้น	อย่าพรับับ
อย่าย่อท้อ	ถอยถด	จงอดทน
เพราะว่าผล	จะเชิดชู	อยู่ภายใน
เรื่องหนี้สูญ	บัญญัติ	ไม่มีแน่
ไม่มีใคร	ขโมยแก้	ผลกรรมได้
“ธุรกิจ”	เรื่องกรรมนี้	มีกำไร
จงทำใจ	ให้มั่นคง	อย่าสงกา
หมั่นฝึกจิต	ให้หลุดพ้น	จากมลทิน
เพื่อดวงใจ	ได้สูญสิ้น	จากกังขา
จักเกิดผล	ความรุ่มเย็น	เห็นทันตา
รับรองว่า	ไม่มีพลาด	ไม่ขาดทุน
ความผ่องใส	เป็นกำไร	ในดวงจิต
จักเป็นสิ่ง	ชุบชีวิต	เพื่อเกื้อหนุน
เป็นวิบาก	เกิดจากใจ	ใฝ่ทางบุญ
คอยให้คุณ	จนเจือ	เพื่อยาวนาน

ต่างกับผล	ที่เห็นได้	จากภายนอก
โดยผู้อื่น	บ่งบอก	ช่วยกล่าวหา
จึงมีผู้	รู้เห็น	เป็นพยาน
ได้พบพาน	ส่งเสริม	เพิ่มความ “ดั่ง”
ส่วนวิบาก	จากภายใน	ไม่ต้องหวาด
ไม่มีสูญ	ทุนไม่ขาด	ไม่พลาดหวัง
เป็นผลดี	เกิดทุกที่	มีพลัง
ทุกทุกครั้ง	เป็นบันทึก	จารึกลง
บนม้วนเทป	ถาวร	คือดวงจิต
เป็นวิบาก	ซุบซิวิต	ช่วยเสริมส่ง
จัดเป็นทรัพย์	ติดตามไป	ดั่งใจจง
ตามประสงค์	เป็นสิ่งเลิศ	ประเสริฐจริง
ฝากออมสิน	ไว้กินดอก	ระยะยาว
ทบต้นเพิ่ม	ทุกทุกคราว	งอกงามยิ่ง
เป็นเศรษฐกิจ	ด้านธรรมะ	อย่างแท้จริง
อย่าทอดทิ้ง	หลักกรรม	จงจำมั่น
การศึกษา	เป็นดังกรรม	ที่ทำไว้
วิบากที่	เป็นผลได้	จากกรรมนั้น
คือความรู้	ความชำนาญ	เชี่ยวชาญอัน
ฝังใจมั่น	ทั้งสองอย่าง	ทางชั่ว-ดี
เป็นมรดก	ตกทอด	ฝังจิตใจ
ทุกภพภูมิ	ตามไปได้	ไม่หน่ายหนี
ธนาคาร	คือบุญนั้น	มันคงดี
ไว้ตั้งตน	เป็นเศรษฐกิจ	อย่าซ้ำไย
การขัดสี	ฉวีวรรณ	ให้ดวงจิต
เรามีสิทธิ์	ที่จะทำ	เท่าไรก็ได้

ริบมาสร้าง	บารมี	กันโดยไว
เพื่อจะได้	เป็นชาตินี้-	เศรษฐกิจรวม

(ศิริ พุทธศุภร์ ร้อยกรอง)

ปัจจุสมุปบาท

ปัจจุสมุปบาท เป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเกิดการดำเนินไป และการดับไปของชีวิต รวมถึงการเกิด การดับแห่งทุกข์ด้วย ในกระบวนการนี้สิ่งทั้งหลายจะเกิดขึ้น เป็นอยู่ และดับลงไป ในลักษณะแห่งความสัมพันธ์กันเป็นห่วงโซ่ เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กันและกัน ในรูปของ วงจร กล่าวคือ เป็นกระบวนการแห่งความสัมพันธ์กันเป็นห่วงโซ่ ในกระบวนการแห่งปัจจุสมุปบาทนั้นไม่มีส่วนไหนเป็นปฐมหรือปฐมเหตุ เพราะกระบวนการของชีวิตเป็นวัฏฏะแห่งกิเลส กรรม วิบาก ซึ่งกลายเป็นวัฏสงสาร

กรรมเป็นเพียงส่วนหนึ่งในกระบวนการแห่งปัจจุสมุปบาท หลักปัจจุสมุปบาท แสดงถึงกระบวนการทำกรรมและการให้ผลของกรรมทั้งหมด ตั้งต้นแต่กิเลสที่เป็นเหตุให้ทำกรรม จนถึงวิบากอันเป็นผลที่จะได้รับ เมื่อเข้าใจปัจจุสมุปบาทดีแล้ว ก็เป็นอันเข้าใจหลักกรรมชัดเจนไปด้วย

การอธิบายตามแนวปัจจุสมุปบาท เป็นการพิจารณาในแง่ของกระบวนการธรรมชาติว่าด้วยตัวกฎหรือสภาวะล้วนๆ และเป็นกรรมมองอย่างกว้างๆตลอดทั้งกระบวนการ ไม่นั้นที่จุดใดจุดหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ในทางปฏิบัติเมื่อมองในแง่ความเป็นไปในชีวิตจริง จะเห็นว่า ส่วนของปัจจุสมุปบาทที่ปรากฏเด่นชัดออกมาในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของการแสดงออก และเกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบของคนโดยตรง ก็คือส่วนที่เรียกว่ากรรม

แต่อย่างไรก็ตามในการพยายามอธิบายกระบวนการแห่งชีวิตตามหลักปัจจุสมุปบาทนี้จำเป็นจะต้องหาจุดเริ่มต้นอธิบายให้เห็นว่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยกันอย่างไรก่อน ดังนั้นท่านจึงสมมติเริ่มจากอวิชชา โดยอธิบายอวิชชาเป็นปัจจัยจึงมีสิ่งอื่น ๆ ตามมาเป็นวัฏจักรนำไปสู่ทุกข์ ในทำนองเดียวกัน ถ้าอวิชชาดับไปไม่เหลือ ก็จะเป็นเหตุนำไปสู่การดับทุกข์ได้ในที่สุด เพราะความเป็นไปของชีวิตมีสภาวะเป็นวงจรที่เรียกว่าสังสารวัฏ ดังนั้นเบื้องต้นท่ามกลาง และที่สุดของสังสารวัฏจึงไม่ปรากฏ

ปัจจุสมุปบาทเป็นพุทธธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งยวด และเป็นเรื่องที่มีความลึกซึ้งที่สุดจนได้ชื่อว่าเป็นหัวใจของพุทธศาสนา หรือตัวแท้ของศาสนา (แก่นแท้ของพุทธศาสนา) ความสำคัญของปัจจุสมุปบาทอาจเห็นได้จากพระพุทธพจน์ตอนหนึ่งว่า "ผู้ใดเห็นปัจจุสมุปบาท ผู้นั้นย่อมเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นย่อมเห็นปัจจุสมุปบาท"

ปัจจุสมุปบาทเป็นแก่นแท้หรือหัวใจของพุทธศาสนา เป็นหลักแสดงถึงกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยที่สืบต่อเชื่อมโยงกันทั้งในกระบวนการเกิดและดับ หากจะประมวลเอาสาระสำคัญของปัจจุสมุปบาทนั้น ไม่อาจกล่าวให้ครอบคลุมได้ทั้งหมด แต่อาจสรุปความสำคัญบางประการได้ ดังนี้

1. เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงกฎธรรมชาติของสรรพสิ่ง ซึ่งมีการไหลไปไม่หยุดนิ่ง มีเกิดในเบื้องต้น แปรปรวนในท่ามกลาง และแตกดับไปในที่สุด
2. เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงกฎธรรมดาของสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา
3. เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงกฎแห่งสงสารวิภู คือวงจรแห่งความทุกข์ที่เกิดขึ้น เพราะอาศัยกิเลส กรรม วิบาก
4. เป็นหลักธรรมข้อใหญ่ที่ประมวลเอาความหมายแห่งธรรมทั้งหลายมาไว้
5. เป็นธรรมที่ว่าด้วยเรื่องชีวิตของมนุษย์ในขณะนี้และเดี๋ยวนี

ในชีวิตประจำวันของคนเราปัจจุบัน มนุษย์มีการแข่งขันกันมากขึ้น เมื่อมีการแข่งขัน ก็ย่อมมีแพ้ มีชนะกันเกิดขึ้น เมื่อมีแพ้ มีชนะ ก็ย่อมมีผู้แพ้ ผู้ชนะ เกิดตามมา เช่น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นว่า "เราเป็นผู้ชนะ" ก็เท่ากับ ตัวเราเกิดขึ้นในความเป็นผู้ชนะ (ชาติ) แต่ความเป็นผู้ชนะของเราในความหมายที่สมบูรณ์ก็พึ่งเอาความมีเกียรติ ความยกย่องเยินยอ ความได้ผลประโยชน์ ความนิยมชมชอบ การยอมรับของผู้อื่น เป็นต้นไว้ด้วย เมื่อเป็นผู้ชนะตามเจตจำนงมาแต่แรก ก็เป็นผู้สมหวังเมื่อสมหวังก็จะเกิดความรู้สึกที่ผูกมัดตัวเองไว้กับความเป็นผู้ชนะแน่นแฟ้นขึ้นพร้อมกับความกลัวว่าความเป็นผู้ชนะจะสูญสิ้นไปจากตน หากมันสูญสิ้นไป ก็กลัวต่อไปว่า ความเป็นผู้มีเกียรติ ความนิยมยกย่อง การยอมรับของผู้อื่น ก็คงค่อย ๆ สูญสิ้นไป

ด้วย ดังนั้น ตัวตนเป็นเช่นนี้ก็จะถูกคุกคามด้วยความเสื่อมโทรม (ชรา) และความสูญสลาย (มรณะ)

องค์ประกอบของปฏิจักษุบทบาท มีโดยย่อดังต่อไปนี้

1. อวิชชา (Ignorance , Lack of Knowledge) คือ ความไม่รู้ ไม่เห็น ตามความเป็นจริง ความไม่รู้เท่าทันตามสภาวะ ความหลงไปตามสมมติบัญญัติ ความไม่เข้าใจในเรื่องโลก และชีวิตตามที่เป็นจริง ความไม่รู้ที่แฝงอยู่กับความเชื่อถือต่าง ๆ ภาวะของการขาดปัญญา ความไม่หยั่งรู้เหตุปัจจัยตัวอย่างเช่น ความไม่รู้แจ้งในเรื่องชีวิต คือไม่รู้ว่ อะไรคือทุกข์ อะไรคือเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรคือความดับทุกข์ และอะไรคือทางที่จะดำเนินไปสู่การดับทุกข์ เป็นต้น

2. สังขาร (Volitional Activities) คือ ความคิดปรุงแต่ง ความจงใจ ความมุ่งหมาย การตัดสินใจ การที่จะแสดงเจตนาออกมาเป็นการทำ กระบวนการความคิดที่เป็นไปตามความโน้มเอียง ความเคยชิน และคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ซึ่งได้สั่งสมไว้ ตัวอย่างเช่น ความคิดปรุงแต่งให้วิญญาณดีหรือชั่ว ให้เป็นกลาง ๆ ปรุงแต่งให้คิดไปทางดี เรียกว่า "กุศลสังขาร" ปรุงแต่งให้คิดไปในทางชั่ว เรียกว่า "อกุศลสังขาร" ปรุงแต่งให้คิดกลาง ๆ ไม่ได้ไม่ชั่ว เรียกว่า "อัพยาการุต" กล่าวให้สั้น ก็คือ สังขาร ได้แก่ กิเลสและคุณธรรม ทั้งสองอย่างนี้จะผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาปรุงแต่งจิตใจของคนไปทางใดทางหนึ่งใน 3 ทางดังกล่าว คนเราจะคิดไปทางไหน อย่างไรนั้นก็อยู่ที่ตัวสังขารนั่นเอง

3. วิญญาณ (Consciousness) คือ ความรู้แจ้งอารมณ์ การรับรู้ต่ออารมณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาทางทวารทั้ง 6 (อายตนะ 6) ในวิภังคปกรณ์ แสดงวิญญาณ 6 ไว้ดังนี้คือ

3.1 จักขุวิญญาณ คือการรับรู้ทางตา

3.2 โสตวิญาณ คือการรับรู้ทางหู

3.3 ชานวิญาณ คือการรับรู้ทางจมูก

3.4 ชิวหาวิญาณ คือการรับรู้ทางลิ้น

3.5 กายวิญญาณ คือการรับรู้ทางกาย (สัมผัส)

3.6 มโนวิญญาณ คือการรับรู้ทางใจ (สัมผัส)

วิญญาณทั้ง 6 นี้ บางทีเรียกว่า "วิถีวิญญาณ" เพราะมันทำหน้าที่โดยที่เราไม่รู้ตัว เช่น เวลานอนหลับ เป็นต้น

4. นามรูป (Animated Organism) คือความมีอยู่ของรูปธรรมและนามธรรม (รูปและนาม) ในความรู้ของบุคคล ภาวะที่ร่างกายและจิตใจทุกส่วนอยู่ในสภาพที่สอดคล้องและปฏิบัติหน้าที่เพื่อสนองตอบในแนวทางของวิญญาณที่เกิดขึ้น ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและจิตใจที่เจริญหรือเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของจิต

5. สฬายตนะ (The six sense - bases) คือที่ต่อหรือที่เชื่อมโยง 6 อย่าง หมายถึง ภาวะที่อายตนะที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่โดยสอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ อายตนะมี 6 เรียกว่า "อายตนะภายใน 6" ได้แก่ จักขุ (ตา) โสตะ (หู) ฆานะ (จมูก) ชิวหา (ลิ้น) กาย (ร่างกาย) มโน (ใจ) อายตนะภายใน 6 นี้จับคู่กับอายตนะภายนอก 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส (ทางกาย) และสัมผัส (อารมณ์ที่เกิดที่ใจ)

6. ผัสสะ (Contact) คือ การเชื่อมต่อความรู้กับโลกภายนอก การรับรู้อารมณ์หรือประสบการณ์ต่าง ๆ อีกนัยหนึ่ง ผัสสะ คือการกระทบกันระหว่างอายตนะภายใน 6 กับอายตนะภายนอก 6 ซึ่งจับคู่กัน คือ ตา - รูป หู - เสียง จมูก - กลิ่น ลิ้น - รส กาย - ใญ่ฐัพพะ ใจ - สัมผัส

7. เวทนา (Feeling) คือความรู้สึก หรือการเสวยอารมณ์ เวทนาเกิดจากจักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส เรียกว่า "เวทนา 6" เวทนาหากแบ่งตามลักษณะจะแบ่งได้ 3 คือ สุข ทุกข์ และอทุกขมสุข หรือแบ่งเป็น 5 คือ สุข (ทางกาย) ทุกข์ (ทางกาย) โสมนัส (ทางใจ) โทมนัส (ทางกาย) และอุเบกขา

หากจะแบ่งความรู้สึกออกเป็นชนิดก็แบ่งได้ 2 ชนิดใหญ่ ๆ คือ ความรู้สึกที่กาย และ ความรู้สึกที่ใจ ความรู้สึกที่กาย แบ่งตามลักษณะได้ 2 คือ สุขกาย และทุกข์กาย ส่วน ความรู้สึกที่ใจแบ่งตามลักษณะได้ 2 คือ ความรู้สึกในทางดี (กุศลเวทนา) และความรู้สึกในทาง ชั่ว (อกุศลเวทนา) และลักษณะทั้ง 2 นี้ยังแยกย่อยออกไปอีก

8. ตัณหา (Craving) คือความอยาก ความต้องการ ความยินดี ความพอใจใน อารมณ์ต่าง ๆ ตามพระบาลี ท่านแสดงตัณหาไว้ คือ รูปตัณหา (ตัณหาในรูป) สัทตตัณหา (ตัณหาในเสียง) คันธ-ตัณหา (ตัณหาในกลิ่น) รสตัณหา (ตัณหาในรส) โณภูรูปตัณหา (ตัณหาในสัมผัสทางกาย และรัสมตัณหา (ตัณหาในธรรมารมณ์) เรียกว่า "ตัณหา 6"

ตัณหานี้ ถ้าแบ่งตามอาการแบ่งได้ 3 คือ

1. กามตัณหา คือความทะยานอยากในสิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้ง 5
2. ภวตัณหา คือความอยากให้คงอยู่ชั่ววันรันดร หรือความอยากมี อยากเป็น
3. วิภวตัณหา คือความอยากให้ดับสูญ หรือความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น

อีกนัยหนึ่ง ท่านอธิบายตัณหา 3 ไว้อีกแบบหนึ่ง คือ (1) กามตัณหา คือ ความอยาก ด้วยความยินดีในกาม (2) ภวตัณหา คือความอยากอย่างมีสังสคติปฏิญฺฐิ และ (3) วิภวตัณหา คือความอยากอย่างมีอุจเฉทปฏิญฺฐิ

9. อุปาทาน (Attachment, Clinging) คืออาการที่จิตเข้าไปยึดถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ ความยึดติดหรือเกาะติดในเวทนาที่ชอบและเกลียดชัง รังเอาสิ่งต่าง ๆ และภาวะที่ชีวิต อำนวย เวณานั้นเข้ามาผูกพันกับตัว การตีค่ายึดถือความสำคัญของภาวะและสิ่งต่างๆ ในแนวทางที่ เสริมหรือสนองตอบตัณหาของตน

10. ภพ (Process of becoming) คือ ความมี ความเป็น (รูปศัพท์เดิม คือ ภาวะ เมื่อมาเป็นภาษาไทย แปลง วะ เป็น พะ จึงสำเร็จรูปเป็นภพ) ภพแบ่งได้ 3 คือ

10.1 กามภาพ สัตว์ที่ยืนดียึดถืออยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส (ทางกาย) ก็มี กามภาพอยู่ในใจ

10.2 รูปภาพ เมื่อสัตว์ยึดถือรูปเป็นนิมิต ก็เป็นรูปภาพอยู่ในจิตใจ

10.3 อรูปภาพ เมื่อสัตว์ยึดถืออรูป (อรูปฌาน) ก็เป็นอรูปภาพอยู่ในจิตใจ

อีกนัยหนึ่ง ภาพ แบ่งออกได้ 2 คือ

10.1 กรรมภาพ คือ กระบวนการพฤติกรรมทั้งหมดที่แสดงออกเพื่อสนองตัณหา อุปาทาน

10.2 อุปัตติภาพ คือภาวะแห่งชีวิตสำหรับตัวตนหรือตัวตนที่จะมี จะเป็นไป

ในรูปใดรูปหนึ่ง โดยสอดคล้องกับอุปาทานและกระบวนการพฤติกรรมนั้น

11. ชาติ (Birth) คือการเกิด การปรากฏแห่งขันธ์ทั้งหลาย การได้อายตนะเฉพาะ การก้าวลงหรือการเป็นไปพร้อมขึ้นมาในหมู่สัตว์นิกาย อีกนัยหนึ่ง ชาติ หมายถึง ความตระหนัก ในตัวตนว่า อยู่หรือไม่ได้อยู่ในภาวะชีวิตนั้น ๆ มีหรือไม่มี เป็นหรือไม่ได้เป็นอย่างนั้น ๆ ชาติ ที่หมายถึง การเกิด มีความหมายกว้าง มิได้หมายเอาเฉพาะการปรากฏของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น เป็นคน เป็นสัตว์ ผู้ชาย ผู้หญิง เป็นต้น แต่หมายรวมไปถึงการเกิดหรือการปรากฏของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ชื่อเสียงเกียรติยศ สรรเสริญ นินทา เป็นต้นด้วย

12. ชรา มรณะ (Decay and Death) คำว่า "ชรา" คือความเสื่อมอายุ ความหง่อม อ่อนทริย์ และคำว่า "มรณะ" คือ ความสลายแห่งขันธ์ ความขาดชีวิตินทรีย์ เมื่อนำคำทั้งสองมาต่อกันเป็น "ชรามรณะ" คือความเสื่อมกับความสลายแห่งธรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ๆ

อีกนัยหนึ่ง ชรามรณะ มีความหมายว่า ความสำนึกในความขาด พลาด หรือพราก แห่งตัวตนจากภาวะชีวิตอันนั้น ความรู้สึกที่ว่าตัวตนถูกคุกคามด้วยความสูญสิ้น สลายหรือพลัดพรากกับภาวะชีวิตนั้น ๆ หรือการได้มีได้เป็นอย่างนั้น ๆ ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาสมก็คือ โส

กะ บริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อูปายาส พ่วงเข้ามาด้วยความรู้สึกคับแค้น ขัดข้อง ชุ่นมัว แห่ง ผากในใจ หดหู่ ซึมเซา กระวนกระวาย ไม่สมหวัง และทุกขเวทนาต่าง ๆ สำหรับชราภรณ์นี้ ก็มีได้หมายเอาเพียงความเสื่อมกับความสลายของสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น แต่รวมไปถึงสิ่งทั้งปวง ที่เป็นนามธรรมด้วย

ปัจจัยสมุปบาทกับวัฏฏะ

กระบวนการของเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นโดยการสนับสนุนกันและกันในหลักปัจจัยสมุปบาท 12 หัวข้อนั้น หากศึกษาให้ละเอียดก็จะพบว่า เหตุปัจจัยต่าง ๆ จะเกิดขึ้นและสนับสนุนกันเป็นแบบลูกโซ่และกระบวนการดับก็จะดับเป็นแบบลูกโซ่เช่นเดียวกัน ชีวิตมนุษย์ก็จะมีสภาพเช่นว่านี้ การเกิดจนถึงการสลายไปแห่งขั้น 5 ก็จะเป็นวงจรรวนเวียนอยู่อย่างนี้เรื่อย ๆ ไป หากไม่มีการทำลายหรือการดับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งก่อน ในการดับนั้น เราสามารถดับปัจจัยตัวใดก่อนก็ได้ การสืบทอดของปัจจัยอื่นก็จะไม่มี เหมือนกับการตัดห่วงของลูกโซ่ เราจะตัดห่วงข้อใดก่อน ก็ได้ ดังนั้น ในการดับหรือทำลายเหตุปัจจัยในปัจจัยสมุปบาท 12 หัวข้อนั้น เราตัดหรือทำลายตัวใดก็ได้ ไม่จำเป็นที่จะดับปัจจัยที่ยากมากกล่าวคือ อวิชชา

หลักทางพุทธศาสนาได้แสดงธรรมไว้หมวดหนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการของเหตุปัจจัยที่อาศัยกันเกิดและสืบต่อกันไป นั่นคือ การเวียนว่ายตายเกิดแห่งชีวิต ที่เรียกว่า "วัฏฏะ" ซึ่งแปลว่า วน หรือวงกลม วัฏฏะมี 3 อย่างคือ

1. กิเลสวัฏฏะ คือ แรกผลัดกันของกิเลส อันเป็นเหตุให้เกิดการกระทำต่าง ๆ กิเลส ได้แก่ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน
2. กัมมวัฏฏะ คือ การกระทำต่าง ๆ ที่มีเจตจำนงหรือเจตนา ซึ่งก่อให้เกิดผลต่อ ๆ ไป กัมม-วัฏฏะ ได้แก่ สังขาร ภพ
3. วิปากวัฏฏะ คือ ความเป็นไปแห่งชีวิตอันเป็นผลมาจากการกระทำ หากทำดี ผลก็จะออกมาดีหรือตอบสนองในทางดี หากทำชั่ว ผลก็จะตอบสนองในทางชั่ว แต่ผลของการกระทำ อาจจะทำให้ผลช้าหรือเร็วเท่านั้น วิปากวัฏฏะ ได้แก่ วิญญูณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า วัฏฏะ 3 นี้เป็นกระบวนการเวียนว่ายตายเกิดของชีวิต เป็นวงจรหมุนเวียนอยู่ตลอดไปตรวนเท่าที่ยังมีเหตุปัจจัยเหลืออยู่ เช่น กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อเกิดการกระทำเมื่อใด การกระทำนั้นก็จะก่อให้เกิดผลตามมา จึงวนกันไปไม่มีที่สิ้นสุดเป็นแบบวงกลม คือ กิเลส กรรม วิปาก

วัฏฏะทั้ง 3 ข้างต้นนั้น หมุนเวียนต่อเนื่องเป็นปัจจัยอุดหนุนแก่กัน ทำให้วงจรแห่งชีวิตดำเนินไปอย่างไม่ขาดสาย

การจัดปฏิจจสมุพบาท 12 หัวข้อเข้าในวัฏฏะ 3

เหตุปัจจัยที่อุดหนุนกันเกิดเป็นกระบวนการตามลำดับในหลักปฏิจจสมุพบาท สามารถจัดเข้าในวัฏฏะ 3 ได้ดังนี้

อวิชชา ตัณหา อุปาทาน จัดเข้าใน กิเลสวัฏฏะ

สังขาร ภาพ จัดเข้าใน กัมมวิญญะ

วิญญาน นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ชาติ จัดเข้าใน วิปากวิญญะ

โดยหลักการทั่วไปในการปฏิบัติเพื่อทำลายลูกโซ่แห่งชีวิต ซึ่งเป็นการตัดวงจรให้มี การ สืบต่อหรือสนับสนุนของปัจจัยอื่น ท่านผู้รู้กล่าวว่า เราควรจะทำลายหรือตัดลูกโซ่ช่วงที่เป็นกิเลส คือ อวิชชาตัณหา และอุปาทานก่อน โดยเริ่มจากการทำลายตัวตัณหา เพราะเมื่อตัณหา น้อย หรือเบาบางลง อุปาทานก็น้อยและเบาบาง แล้วอวิชชาคือความไม่รู้ ความเขลา ความมืดบอดก็ ค่อย ๆ จากลงและสูญสิ้นไปด้วย

ตามหลักแห่งอริยสัจ ตัณหาเป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์ (คือตัวสมุทัย) วิชละหรือทำลายก็ ดำเนินตามอริยมรรคมีองค์ 8 แต่ในหลักปฏิจจสมุปบาทนั้น ถ้าตัวสายโซ่ตามที่เรียงลำดับไว้ ก็ คือการละหรือทำลายอวิชชา เพราะอวิชชาเป็นตัวทำให้สัตว์โลกมืดเขลา ปิดบังไม่ให้มองเห็นตาม สภาพความเป็นจริงของชีวิตและสิ่งต่าง ๆ จึงทำให้เป็นกระบวนการอันหนึ่งที่ทำให้เกิด กระบวนการอื่นสืบต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด การทำลายอวิชชาก็เหมือนกับการออกจากที่มืด เมื่ออวิชชา เกิดขึ้นก็เหมือนกับคนตาดียืนอยู่ในที่มีแสงสว่าง สามารถที่จะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้

ดังนั้น ในหลักปฏิบัติแล้ว เราสามารถจะปฏิบัติตามหลักอริยสัจ หรือปฏิจจสมุปบาท ได้ แต่หากเป็นหลักปฏิบัติรวม ๆ นักปราชญ์กล่าวว่า จะต้องปฏิบัติเพื่อทำลายกิเลส คือ อวิชชา ตัณหา และอุปาทาน นั่นเอง

การศึกษาปฏิจจสมุปบาทให้เข้าใจย่อมทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับสภาวะธรรมตามเป็น จริงของชีวิตได้ดังนี้

1. การทำให้เข้าใจว่า ปฏิจจสมุปบาทเป็นหลักธรรมที่แสดงว่าทุก ๆ ปราภฏการณ์ของโลกและชีวิตย่อมมีเหตุมีปัจจัย ไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นตั้งอยู่หรือดับไปอย่างลอย ๆ ปราศจากเหตุ ปัจจัยสนับสนุน ธรรมทั้ง 12 ประการนี้ มีความเกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่ ดังนั้นท่านจึงเรียกว่า ปัจจ ยการ

2. ปฏิจักษ์มุปบาทแสดงให้เห็นลักษณะความจริงของสรรพสิ่งว่ามีลักษณะเป็น อนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง ความเป็นสภาวะอันสัตว์ทนได้ยาก และอนัตตา เป็นไปตามกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยสิ่งต่าง ๆ จึงมีอยู่โดยความสัมพันธ์ สิ่งทั้งหลายมีอยู่เพราะอาศัยเหตุปัจจัย ไม่มี ความคงที่ที่อยู่อย่างเดิม แม้แต่ขณะเดียวไม่มีอยู่โดยตัวเองมันเอง คือ ไม่มีตัวตนที่เป็นตัวยืนใจ นิรันดร ดังนั้นกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่ทำให้สิ่งทั้งหลายปรากฏเป็นไปตามกฎธรรมชาติก็เพราะสิ่ง ทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่คงอยู่ เกิดแล้วสลายไป ไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันและสัมพันธ์เนื่องอาศัยกัน ตลอดเวลา สิ่งทั้งหลายเป็นเพียงส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มาประชุมรวมกันเข้า ตัวตนแท้จริงของสิ่ง ทั้งหลายไม่มีเมื่อแยกส่วนต่าง ๆ ที่มาประกอบกันเข้านั้นออกไปหมด ก็จะไม่พบตัวเองของสิ่ง เหล่านั้นเหลืออยู่ ดังนั้น การศึกษาปฏิจักษ์มุปบาทจึงทำให้รู้จักชีวิตในฐานะประกอบด้วยไตร ลักษณะ

3. ปฏิจักษ์มุปบาทเป็นหลักธรรมที่สามารถทำลาย สัสสตทิฏฐิ คือความเห็นที่ว่ามี ความจริง บางอย่างคงอยู่อย่างไม่ต้องอาศัยปัจจัยใด ๆ มีอยู่ด้วยตัวของมันเองอย่างเที่ยงแท้ และอุจเฉททิฏฐิ คือความเห็นที่ว่าสรรพสิ่งเป็นสภาพนชาตสูญ โดยปราศจากเหตุปัจจัย เพราะ ปฏิจักษ์มุปบาทแสดงว่าสรรพสิ่งที่เราสัมผัสได้ทางผัสสะนั้นมีอยู่จริง แต่การมีอยู่ของสิ่งเหล่านั้นก็ อาศัยปัจจัยแก่กัน ไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นหรือสลายไปโดยบังเอิญ ดังนั้นการรู้จักปฏิจักษ์มุป บาทจึงทำให้เราเข้าใจหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหลักแสดงความจริงแห่งการปฏิบัติที่หลีกเลี่ยง จากความยึดถืออันสุดโต่งทั้ง 2 ขั้ว ดังนั้นความรู้เรื่องปฏิจักษ์มุปบาทจึงเป็นสัมมาปัญญา

4. ปฏิจักษ์มุปบาท จัดไว้เป็น 3 กาล คือ

1. อดีตกรรม ได้แก่ อวิชชาและสังขาร หมายถึงสิ่งที่เกิดมาแต่อดีตที่ล่วง มาแล้ว คือ ความไม่รู้ และสิ่งปรุงแต่งในอดีต เป็นปัจจัยส่งผลให้ถึงปัจจุบัน

2. ปัจจุบันกรรม ได้แก่ วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อูปาทาน และภพ หมายถึง สิ่งที่อยู่ในปัจจุบันนี้เท่านั้น กล่าวคือ ในปัจจุบันนี้มนุษย์เรา เกิดมาย่อมมีอดีตภาพตัวตน และสัมภวชาติ คือ จิตใจหรือวิญญาณที่ประกอบด้วยอารมณ์ และความรู้สึกทางผัสสะมีเวทนา ตัณหา อูปาทานเป็นประจำอยู่โดยตลอดไปทั้งสิ้น ซึ่งเป็น ปัจจัยให้เกิดภพ ชาติต่อไป

3. อนาคตธรรม ได้แก่ ชาติ ชรามณะ หมายถึงเมื่อผ่านปัจจุบันไปแล้ว ธรรมในปัจจุบัน (ภพ) จะส่งให้เกิดในกำเนิด 4 อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นชาติต่อไป ผลของการเกิดก็คือ ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย โสกะ ความเศร้าโศก ปรีทเวะ ความร้องไห้ ทุกขะ ความทุกข์กาย โทมนัสสะ ความทุกข์ใจ อุปายาส ความคับแค้นใจ เป็นต้น

5. ปฏิจจสมุปบาท แสดงถึง สภาวะของชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงตายชีวิตทุกชีวิตเป็น สภาวะธรรมอย่างหนึ่งที่ประกอบด้วยขั้น 5 หรือ รูป นาม อันเป็นทุกข์ มีการเวียนว่าย ตาย เกิด

เมื่อเข้าใจในปฏิจจสมุปบาทนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้หายสงสัยในเรื่องโลกและชีวิต นรก สวรรค์ บุญบาป ชาตินี้ชาติหน้า และนิพพานว่าเป็นของมีจริง ดังนั้นการศึกษาปฏิจจสมุปบาท จึงทำให้เข้าใจถึงตัวสภาวะธรรมชาติ ที่เป็นสังสารธรรม และประการสำคัญที่สุด ก็คือให้เกิด สัมมาทิฏฐิ อันเป็นบรมธรรมในการดำเนินไปสู่ความสิ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุทศศรี สายรวมญาติ เกิดเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2528 ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศาสนศึกษา) วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ในปีการศึกษา 2550 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรสังคมวิทยา มหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2551

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย